

Hrvatski

glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina XV Broj 143 Ožujak 2017. ISSN 1800-5179

Sretan Uskrs!

Sadržaj:

- 3** Uskrsna poslanica
- 5** Čudesna Boka
- 8** Skriveni svijet starih bokeljskih kužina
- 11** Kotorski glazbeni vremeplov
- 16** Arhitektonska ljepotica 21. stoljeća
- 19** Jubilej Teatra 303
- 22** Pola stoljeća Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika
- 25** Kotoranin na krovu Afrike
- 30** U hrvatskoj domovini posve zanemaren 'el maestro'
- 32** Aktualnosti
- 41** Kronika Društva
- 44** Novosti iz HNV-a
- 46** Po bokeški
- 48** Antiki fagot: Dumidran ili Dačica?
- 50** Prvi fotografi u Kotoru
- 57** Grad Perast
- 62** Vijek vaterpola u Kotoru
- 68** Prčanjski jedrenjaci u zbirci slika župne crkve
Rođenja Blažene Djevice Marije u Prčanju: Bark Giurko
- 70** Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj: Monte Rosa
- 73** Grbovi kotorske vlastele XIV vijeka

Poštovani čitatelji!

Nakon prilično duge i ekstremno hladne zime, Tripundanskih fešta, maskenbala, karnevala, Fešte mimoze... ušli smo u blage proljetne dane.

Broj *Hrvatskoga glasnika* koji je pred vama pripreman je u specifičnim uvjetima. Nije nikakva novost da časopis pripremamo najvećim dijelom na osobnim računalima, ali ovoga puta lišeni smo i elementarnih prostornih uvjeta. S obzirom na to da se sjedište našeg Društva već godinama nalazilo ispod tribina zimskog bazena, čije je renoviranje napokon počelo, bili smo prisiljeni iseliti se iz tih prostorija. Bazen je odavno spreman za renoviranje i rekonstrukciju, pa tako i prostorije koje smo koristili. Ipak, kakve god da su bile, u tim prostorijama smo se sastajali, radili, dogovarali se i realizirali nove projekte, primali posjete... Bilo je pomalo tužno i prilično naporno iseliti se s tog mjesta.

Ipak, u svemu tome ima i onoga pozitivnog. Na putu smo da konačno riješimo svoje „stambeno pitanje“, poručeno nam je iz kabineta novoga gradonačelnika Kotora. Nadamo se da ćemo proslavu dana HGD CG održati u novome prostoru u staroj gradskoj jezgri Kotora.

U ovom broju, uz već redovite zanimljive serijale o Vijeku vaterpola u Kotoru, Kružnim putovanjima, Prčanjskim jedrenjacima... pisali smo o jubileju Muzičke škole „Vida Matjan“ i Tetatra 303, razgovarali s planinarom Marjanom Šantićem, koji je nedavno osvojio 'krov Afrike' te prpratili značajne i zanimljive događaje iz proteklog mjeseca.

Ove godine najveći kršćanski blagdan Uskrs istoga dana slave katolički i pravoslavni vjernici, što donosi jedan poseban osjećaj bliskosti i suživota, koji je nama u Boki stoljećima poznat i drag.

U ime redakcije i u svoje ime svima želim sretan Uskrs!

Vaša urednica
Tijana Petrović

Naslovnica: Aleksandar Kordić

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Zimski bazen “Nikša Bućin”, Škaljari, 85330 Kotor**
Telefon: +382 (0)32 304 232 · Faks: +382 (0)32 304 233
E-mail: hgd-kotor@t-com.me · WEB: www.hrviaticg.com
Žiro-računi: **520-361700-17** · **510-4741-76**
Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo
Crne Gore – Kotor**

Urednica: **Tijana Petrović**
Uređivački odbor: **Marija Mihaliček, Tripo Schubert, Vivijan Vuksanović, Danijela Vulović, Joško Katelan** · Lektorica: **Sandra Čudina** · Fotografije: **Foto Parteli, Radoje Milić, Danijela Vulović, Radio Dux, Matica, Hina, Marija Mihaliček, arhiva HGD CG, Boka News**
Grafička priprema i tisak: **Biro Konto, Igalo**
Naklada: 500 primjeraka

Uskrsna poslanica 2017.

Dragi svećenici, drage redovnice i redovnici, dragi Božji puče, svima vama upućujem moje čestitke i dobre želje u povodu proslave uskrsnuća našega Gospodina, najvećega blagdana naše vjere.

Bog nam je darovao vrijeme ovozemaljskog proputovanja k vječnosti kako bi smo u ovome prolaznom svijetu postigli neprolazno spasenje (usp. Korizmeno predslavlje II). Crkva nas u tijeku crkvene godine potiče da malo zastanemo u našem svakodnevnom hodu i da razmislimo o prolaznosti i nestalnosti ovog života i vremena u kojemu živimo. U svome kršćanskom promišljanju trebamo osvijestiti opasnost kojom nam prijete stalna zabrinutost za prolazne stvari: iz nje proizlazi prevelika navezanost na materiju i na prolazne stvarnosti, a pritom se zanemaruje duhovno. Ako doista vjerujemo da je naša domovina na nebesima, onda bismo trebali tražiti i putove i načine koji će nas k njoj dovesti.

Uskrsli Krist nam treba biti jedini orijentir na putu našega duhovnog traženja, on koji je jasno rekao za sebe: *Ja sam Put, istina i život. Nitko ne dolazi Ocu osim po meni.* (Iv 14,

6) Rekavši *Ja sam Put* zajamčio nam je sigurnost pravca kojim nam je ići. Zaključak je očit - Tko ide njegovim putem, tko ide s njim, neće se izgubiti. On će nas dovesti svome Ocu, on će nas usmjeriti k spasenju koje bez njega i nije moguće.

Prihvativši Kristov put, prihvatili smo Istinu. A on je rekao: *Ja sam Istina*. Ovu njegovu riječ možemo shvatiti kao da nam govori: *Ne bojte se, ja vam ne želim dati lažna obećanja, ja vas ne želim obmanuti jer vas volim i želim biti vaš oslonac*. Svojom istinom želi nas ohrabriti i pružiti nadu života - jedino nam on može dati život vječni.

Ja sam Život - tim riječima nas nastavlja ohrabrivati da ga slijedimo. Ovdje kao da nam govori: *Evo, moje tijelo je bilo odbačeno, iznakaženo, izmrcvareno, pribijeno na križ, mojem je tijelu bio oduzet život; ali ja sam uskrsnuo iz groba, opet sam živ, ja sam izvor života*. Kada se Uskrsli Krist obraća apostolima traži od njih da se osobno uvjere u stvarnost Uskrsnuća i njegova proslavljena tijela. Apostolu Tomi je rekao: *Prinesi prst ovamo i pogledaj mi ruke! Prinesi ruku i stavi je u moj bok; i ne budi nevjeran nego vjeran*. (Iv 20, 27) Tako Kristovo uskrsnuće postaje najljepša potvrda života koji nam je obećao. Sv. Pavao nas snažno podsjeća da je Uskrsnuće temeljni događaj u povijesti spasenja kada kaže - Ako Krist nije uskrsnuo, uzaludna bi bila naša vjera.

Dragi vjernici, ako su nas svjetovne brige usmjerile k pogrešnome životnom pravcu, a ne ka Kristu, koji je jedini naš Put, Istina i Život, imamo načina da se ponovno vratimo k njemu, našem jedinom Spasitelju. Imamo načina ponovno svoje zemaljsko putovanje usmjeriti k Bogu koji nas toliko ljubi da je dao svog Jedinorođenca kako bismo imali pristup spasenju.

Naš sv. Leopold, uz tolike druge miljenike Božje, može nam biti putokaz k obnovi života koja se događa preko sakramenta svete ispovijedi. Prisjetimo se da nam je voljom Svetog Oca Franje prošla godina bila darovana kao izvanredna jubilejska „Godina Milosrđa“. U toj smo godini imali priliku ne samo razmatrati o neizmjernome Božjem milosrđu, već i uživati posebne milosne darove, poput potpunog oprostata. Svjestan činjenice da Božje milosrđe nije završilo završetkom jubilejske godine, odlučio sam ovu godinu ponuditi kao poseban duhovni dar vjernicima Kotorske biskupije, proglašivši je „Godinom sakramenta svete ispovijedi“. Možemo je doživjeti kao svojevrstan nastavak jubilejske godine. Krist je, naime, dobro poznavao nestalnost ljudskog srca, kao i razne životne promašaje, duhovne pukotine, mnogobrojne ljudske nesavršenosti. Stoga nam je kao izvor nevidljivih milosti ostavio sakrament svete ispovijedi kako bismo po njoj vratili ono što je gri-

jehom izgubljeno te ponovno uspostavili naš odnos s Bogom i Crkvom. Poznato je da je sv. Leopold postigao svetost provodeći život u službi sakramenta sv. ispovijedi. Možemo reći da je neumorni popravljivač ljudskih padova preko ovoga sakramenta.

Dragi svećenici, budite revni učitelji i neumorni djelitelji milosti preko sakramenta sv. ispovijedi. Po njemu će vjernici, a i vi sami, osjetiti Božje milosrđe. Po ovom sakramentu će mnogi ostvariti tako potrebno obraćenje i tada ćemo osjetiti da je nutarnje obraćenje preko sakramenta sv. ispovijedi pravo uskrsnuće iz smrti i tame u koje nas vode grijesi.

Završavam ovu poslanicu molitvom upućenom našem Uskrsnom Gospodinu:

„Uskrsli Kriste, ne ostavljaj nas same. Osjećamo da smo potpuno bespomoćni u svojoj vlastitoj mreži grijeha. Stoga, uskrsli Kriste, Ti budi uz nas i pomози nam da s Tobom postanemo pobjednici nad zloćom u sebi i nad zloćom ovoga svijeta. Isuse, otvaramo Ti vrata svoje duše i svojih domova da se stalno nastaniš u nama, kako bismo mogli stalno uživati plodove Tvoga uskrsnuća, kako bismo mogli hoditi u novosti života i kušati neprolaznu radost tvoga Uskrsa.“

Još jednom svima želim sretan Uskrs,

†ILIJA Janjić

biskup kotorski

*U GALERIJU SOLIDARNOSTI PROMOVIRANA PJESMARICA
POMORSKOG KAPETANA GRACIJE GAŠA MAROVIĆA*

Čudesna Boka

„Ovo je kapetanova priča, u stihovima, kratka, ali riječima i emocijom bogata plovidba. Ovo je zbirka u kojoj je satkan život u Kotoru i malim mjestima pored mora, i suživot s njima.”

Priredila:

Tijana Petrović

Pjesmarica „Čudesna Boka“, autora Gracije Gaša Marovića s Mula, promovirana je 14. ožujka u Galeriji solidarnosti u Kotoru, u organizaciji Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore.

Nazočne je, u ime organizatora, pozdravila kustosica Galerije i povjesničarka umjetnosti Marija Mihaliček. O poeziji Gracije Marovića govorili su prof. Neven Staničić, pjesnikinja Dubravka Jovanović i prof. Maja Grgurović.

„Kapetan Gracija Marović, Gašo, darivao je literaturu ‘bokeškog dijalekta’ pjesmaricom ‘Čudesna Boka’ koja je opet i ponovo rasplamsala dileme oko trajanja i opstanka pisane riječi na ovom izvornom, ali sve manje prisutnom i zastupljenom narječju.

Poklon nam je došao s neočekivane adrese, od čovjeka čija profesija i aktivni radni angažman nisu nagovještavali poeziju u konačnom izrazu, ali je ljubav prema zavičaju i jeziku našla način da se izrazi,

rekao je profesor Neven Staničić. Također je dodao kako je poprilična sreća što je kapetan prepoznao dar i potrebu da pisanim riječju učini ovaj korak ka zavičaju, koji kao pomorac nije stigao, i da ga u konačnici podijeli s nama.

„Jeziku na korist, prošlosti na slavu, kako i doliči, u tri opusa ‘života uz more’, toliko različitog onome ‘na moru’, kapetan Marović opisao nam

je ‘svoju’ Boku, Boku svojih uspomena, ali i uspomena na uspomene prošlosti, koja se danas sve teže prepoznaje”, rekao je Staničić.

„Kada sam okrenula zadnju stranicu i prepoznala de longo Corsa - Graciju Marovića, kapetana duge plovide, u sebi rekoh kako li je, Bože, ključalo u njemu unutra s debelih voda, daleko od drage i druga, rodno ga praga, kampanjola

blaženoga Gracije, mreža muljanskih, kašeta i sarduna, kamare, bajula i naftalina, lavande i komončina.

Svi se ti škafetini, duše dragi, pjesniče, otvore silovito, nervom i emocijom kad usključaju i zakovitlaju bure i lebičade pod kožu, a onda smiraj.

To su te večernje mise duha ili bonace pitomoga ranog septembra u kojima se pitamo dok pišemo ovako živi i stvarni da li je ova čudesna ljepota koju dišemo, a Boka se zove, naš oltar sveti, ili je ona nešto nestvarno i neživo, ono što zapravo živi svoju stvarnost iza granica naših", rekla je pjesnikinja Dubravka Jovanović, ushićena toplinom i ljubavlju kojima dišu Marovićeve stihovi.

„Tako je naš pjesnik usključalog krvoskoka kojim uporedo i more žubori, dozvao zaboravljene đorđine i barkarjole, Bizanta i Lucu iz Stoliva, fjakavoga Bokelja, Dobojski palac i crkvicu na moskoj hridi, ali i kuriozne mote potla šjunade, lovorike i rogače... Na ovom pjesničkom điru kroz Boku s barkom na vesla, kapetan je na udicu još i čarobne riječi uvatio sa sve njihovom muzikom, milozvučjem, na žalost sve zaboravljenijega naškoga jezika.

I baš kao što je, na žalost, sve manje ribe u zalivu, mreža i kašeta na pontama, drvenih barki u mandračima, kao što obale mijenjaju izgled, a škura elokisir zamjenjuje, tako nam i jezik nestaje i njega surlaš gri-

ze, pa su ovakve knjige pravi medajoni od staroga zlata u kojima se čuva slika najdražih", rekla je Dubravka Jovanović.

„Ovo je kapetanova priča, u stihovima, kratka, ali riječima i emocijom bogata plovidba. Ovo je zbirka u kojoj je satkan život u Kotoru i malim mjesti-

ma pored mora, i suživot s njima. Priča opasana stihovima iz srca, iz životnog iskustva koje ostavlja trag na pergamentu...", istaknula je profesorica Maja Grgurović. Marovićeve „Čudesna Boka" može biti poticaj onima kojima su romanizmi iz pjesme nepoznati da bolje upoznaju bokeljsku kulturu, a za one „koji su čitav život darovali pontama, kantunima, pjacama, moru, bandijerama, ova zbirka pjesama je toplo sjećanje i ušuškan mir".

„Pjesnik najbolje piše o onome što najbolje poznaje, što mu je blisko, njegovo i neodvojivo od njegove kože. A Muo je njegov i svačiji, opasan brdima, ali otvoren čudesno i strasno za sve one koji znaju što je oku lijepo. I to more na ko-

jem valovi svakodnevno igraju svoj ples na buri, i taj kamen što osvaja i budan čeka novo jutro, i stihovi našeg pjesnika Gaša Marovića – sve se stopilo u ovu pjesmaricu. Poka je diferencija između pridjeva čudesno i imenice Boka”, naglasila je, uz ostalo, Maja Grgurović.

Obraćajući se publici u prepunoj galeriji u prizemlju palače Pima, kapetan i poeta Gracija Marović rekao je da se u ovoj njegovoj prvoj knjizi pjesama prožimaju Boka, more i barke, nekadašnji život i običaji isprepleteni sa sada već

VRATI SE TATA

Dođi tata, tvom je sinu hladno,
sad mu ljubav i toplina treba,
nejake ruke i nježno tijelo,
svaka patnja i nesreća vrebala.

Trebaju te ruke tvoga malog sina,
pa se vrati, treba te i mama,
i starijoj sestri ti si od potrebe,
da pred oltar ne odlazi sama.

Noćas lebičada otkinula veze,
slomljena gaeta na dnu u mandraču,
fanag i more teču kroz madijere,
što je s'gucem tek sjutra saznaću.

Još dobro se sjećam tvojih snažnih ruku,
kada smo se vozili po vali,
svake vogade i brižnog pogleda,
dok smo uz pontu barkom pristajali.

Vrati se tata, treba te maslina,
ona ista koju si sadio,
treba te žalo gdje si odmarao
i prve me korake učio.

Vrati se tata i more te treba,
kuća gdje si se rodio,
vrati se tata, treba te klapa,
i famelja s kojom si živio.

Gracija Gašo Marović

zaboravljenim starim riječima ovoga kraja.

Normalno je da se u općem prosperitetu mijenjaju ljudi i običaji, ali što ostaje, pita se pjesnik i konstatira da nema više Šantićeve Boke, niti one Frana Alfirevića. On je ispričao i kako su nastale neke od njegovih pjesama,

svaka s okusom mora i soli, nostalgije za rodnom krajem s debelih voda ovoga poetskog kapetana.

Ugodnu večer bokeljskim notama začinio je mandolinski orkestar „Tripo Tomas”, pod vodstvom profesora Iva Brajaka, a primjerci poetskoga prvijenca bokeškog kapetana darovani su svim zainteresiranim ljubiteljima poezije.

U POMORSKOME MUZEJU CRNE GORE U KOTORU PODSJEĆANJE
NA PROHUJALA VREMENA

Skriveni svijet starih *bokeljskih kužina*

Kužina nije samo mjesto gdje se pripremaju i konzumiraju jela, ona je prije svega simbol obiteljskog okupljanja, kao i naših emotivnih i nostalgичnih sjećanja i podsjećanja na tajne prohujalih vremena.

Piše:
Mileva Pejaković
Vujošević

U palači Grgurina, Pomorskome muzeju Crne Gore u Kotoru, 24. ožujka otvorena je zanimljiva izložba „Skriveni svijet starih bokeljskih kužina“, autorica mr. Mileve Pejaković Vujošević i Jelene Karadžić.

Izložbu je otvorila Ljiljana Zeković, historičarka umjetnosti koja je između ostalog naglasila da nam izložba „Skriveni svijet starih bokeških kužina“ vraća prisnost doma sa saznanjem da se ljepota življenja

jeđa, Ljiljana Zeković istaknula je da predstavljeni predmeti svojom unikatnošću pripadaju primijenjenim umjetnostima koje se bave oblikovanjem i dizajniranjem predmeta praktične namjene, a koje u širem kontekstu možemo povezati s vještinom umjetničkih zanata, nakon čega je izložbu proglasila otvorenom.

Jedan od značajnih segmenata kulturne baštine Boke kotorske su mnogobrojne palače i druga reprezentativna zdanja s naglašenim kulturno-historijskim, umjetničkim i arhitektonskim vrijednostima. Ta zdanja na svojevrsan

način svjedoče o društvenom, ekonomskom i kulturnom razvoju Boke, ali i o mediteranskom utjecaju koji je, u različitim domenama, do nje dopirao.

Jedan od najzanimljivijih prostora u kućama bila je kužina koja je često bila smještena u potkrovlju samog objekta.

Pored mobilijara, središnje mjesto u kužini zauzimalo je posuđe u kome se pripremala i posluživala hrana. Istodobno, posuđe je ukrašavalo sam prostor.

Ovom izložbom otvorili smo vrata tih starih bokeljskih kužina da bismo prikazali zaboravljeno posuđe koje se koristilo sredinom 19. stoljeća i tijekom 20. Ova postava ostvarena je zahvaljujući porodicama iz Perasta, Dobrote, Tivta i Kotora.

Prvi pisani podaci svjedoče da je najstarije posuđe koje se koristilo u Boki bilo zemljano, a izrađivalo se u Izi pokraj Zadra. Bilo je vrlo cijenjeno, a vjerovalo se da je najkukusnija hrana spremljena u takvim posudama. Protokom

krije u malim stvarima naše svakidašnjice. „Ne zaboravimo da kužina nije samo mjesto gdje se prave i konzumiraju jela, ona je prije svega simbol porodičnog okupljanja, kao i naših emotivnih i nostalgicnih sjećanja i podsjećanja na tajne prohujalih vremena.

Zapravo, ova izložba ostavlja višestruki utisak na posmatrača. S jedne strane animira njegov perceptivni i taktilni doživljaj, a s druge podstiče čula da kroz virtuelnu dimenziju oživimo opojne mirise i ukuse hrane i vina, čujemo zveckanje posuđa i zvuke koji prate pripremanje hrane u bokeškim kužinama.“

Osim što su dio našega nematerijalnoga kulturnog nasli-

Klapa "Bisernice Boke"

Dobro jutro Testa
 Tjestina: 13 dkg mase, 1 žumance
 1 kosička od njepe, 1 žličica
 ruzičice, 1 kosička od kumara, 1 žličica
 a 35 dkg drošica (od pulke kake se
 može izmijati.
 Fil: 1 žličica maslaca, 1 žličica
 sira, 40 dkg opaljiva mesa
 kumara, 1 kosička od kumara, 1 žličica
 1 žličica maslaca

vremena, uz zemljano posuđe pojavilo se bakreno, da bi se kasnije radilo posuđe od livenog željeza, emajliranoga lima i srebra.

Preteča ekspres lonca bio je kotlić, napravljen od livenog željeza, manjih dimenzija, trbušastog oblika, s poklopcem koji se hermetički zatvara, uglavljuje. Na sredini poklopca je ventil za ispuštanje pare. Uz gornji rub su četiri okova srcolikog oblika prikucana s po dvije zakovice, na kojima su dva pipka koja učvršćuju poklopac, a na suprotnim stranama su dvije petlje kroz koju je provučena okruglo profilirana drška. Oznaka na dnu je: 20 Quarts WBullock&C.

Zanimljiva je posuda za održavanje topline, bijeli porculan, sastoji se od dva dijela, na dno sa šest rupa stavlja se valjkasto tijelo koje se pri vrhu prstenasto širi. U sredini se stavlja svijeća koja održava toplinu.

Vrlo je rijetka bila posuda za kuhanje ribe koja se koristila u bokeljskim kužinama, a sastojala se od duboke posude, sa šupljim rešetkama u unutrašnjosti i poklopcem s ručkom. Sa strane posuda je imala dvije ručke za hvatanje posude.

Osim posuđa značajno mjesto u kužini imali su i stari aparati, kao i određene sprave.

Starinski mlinac za papar imao je mehanizam koji se sastoji od točka koji pokreće prienosne zupčanike za drobilicu u unutrašnjosti mlinca. Mehanizam je na drvenom postolju s dvije ladice koje se ne otvaraju. Za sitniju sol koristio se kamen koji je imao oblik piramide, prečnika u osnovi 12 cm, visine 4 cm.

U prošlosti su se žene u bokeljskim kužinama često snalazile praveći tijesto (najčešće paštu) uz pomoć otulice (oklagije) od drveta čija je osnova bila narubljena. Bila je to preteča mašine za paštu. Posebno je zanimljiv aparat za kafu s početka 20. stoljeća, koji je koristio alkohol za kuhanje. Proizvođač je bio: Stella Sgarbi-Chiozzi & C. Ferrara.

Pomorci su sa svojih dugih putovanja donosili predmete koji su se koristili u kužini - tanjure, zdjele, supjere i cukjere iz Cardiffa. Posebno je zanimljiv tanjur za ribu koji se sastojao od dva dijela: gornjeg na kojem je stajala riba i donjeg kao osnova na kojoj se riba cijedila.

Kako je glavno zanimanje vlasnika kuća bilo pomorstvo, izloženi su i predmeti koji su se koristili u kužinama na brodovima. To su vrlo rijetki i dragocjeni predmeti poput tanjura s broda „Worvats“, šalica s broda „Dalmatia“ (s početka 19. stoljeća), tanjur i žlica sa sidrom (sredina 19. stoljeća) s parobrodarske kompanije „Lloyd“, zdjela (sosjera) s parobroda „Jaroslav“ (iz 19. stoljeća), tanjuri s brodova kompanije „Jugooceanija“.

Vrlo su zanimljive bile i krpe za suđe koje su često imale izvezene poruke, poput: „Kuharice manje zbori da ti objed ne zagori“.

Za spremanje jela kuharice su koristile recepte koji su se često prenosili s koljena na koljeno. Koristile su i recepte iz strane i domaće kuharice „Velika građanska kuharica“, autorice Zlatke Sudete, koja je tiskana u Koprivnici 1922. godine.

Izložba „Skriveni svijet starih bokeljskih kužina“ samo je privremeni i kratkotrajni susret prošlih vremena i sadašnjeg vremena. Posuđe iz starih bokeških kužina nakon ove postave vratit će se u smiraj domova njihovih vlasnika, a svi mi koji imamo priliku da otkrivamo skriveni svijet bokeške kuhine bogatiji smo za saznanje o tome kako se nekada živjelo.

Posjetitelji su, nakon otvorenja izložbe, imali priliku uživati u koktelu i delicijama iz starih bokeljskih kužina, a veče je muzikom začininila ženska klapa „Bisernice Boke“.

*U KOTORU JE 10. OŽUJKA OBILJEŽEN JUBILEJ - 70 GODINA
MUZIČKE ŠKOLE „VIDA MATJAN“*

Kotorski glazbeni vremeplov

Muzičko-scenska adaptacija „Besane šumske noći“ Vide Matjan, na tekst Miloša Miloševića, nakon više od pet desetljeća ponovno pred kotorskom publikom

Prvo izvođenje predstave, 25. kolovoz 1964.

Priredili:

**prof. Marina Dulović
i Tripo Schubert**

UKotoru je početkom godine bilo više razloga za slavlje i podsjećanje na značajne jubileje i godišnjice iz muzičke prošlosti. Naime, krajem prošle godine navršilo se 150 godina od osnivanja Prve privatne muzičke škole „Fiorelli“ (1866.), 30 godina kako je počela s radom Srednja muzička škola (1986.) i 10. ožujka ove godine obilježen je značajan jubilej - 70 godina od osnivanja Državne niže muzičke škole u Kotoru. U svakom slučaju riječ je o ustanovama koje su značajno i temeljno unaprijedile obrazovni i kulturni segment grada Kotora. Tradicija znalački posvećenih predavača oduvijek je bio zaštitni znak škole koja

je sve ove godine bila garant uspješnosti i napretka, jezgro iz kojeg izlazi znanje i kvaliteta. Muzička škola ili JU Škola za osnovno i srednje muzičko obrazovanje „Vida Matjan“, kako je njezin današnji naziv, tijekom prethodnih desetljeća slovila je za ustanovu koja baštini, obrazuje i predstavlja jedan od simbola grada. Zahvaljujući značajnim pojedincima i intelektualnoj eliti koja je oblikovala kulturni razvoj grada Kotora u različitim razdobljima njegova postojanja, postavljeni su čvrsti temelji, a uspon i razvoj škole bio je sasvim logičan put.

Dakle, muzička kultura kotorske sredine davala je značajne rezultate u muzičkom školstvu, prvobitno u formi privatnog, a ubrzo nakon Drugoga svjetskog rata u formi društvenog, tj. državnog ure-

đenja, što je i danas slučaj. Također, i kada je riječ o djelovanju na amaterskoj osnovi, u Kotoru je od davnina bilo puno razloga za vrednovanje i tog segmenta muzičkog naslijeđa i kulture. Zahvaljujući velikom broju pedagoga koji su iz tada naprednijih sredina dolazili u Kotor i čiji rad je bio vrlo dragocjen, u kontinuitetu je krenuo razvoj muzičke kulture i organiziranog školstva. Godine 1945. osnovana je privatna Muzička škola „Vida Matjan“ koja se nakon dvije godine rada sjedinila s novoosnovanom Državnom nižom muzičkom školom u Kotoru. Na čelu škole bio je Hercegovačanin Ivan Lazarov, kojeg je od 1949. godine naslijedila Slovenka Vida Matjan. Preuzela je upravu škole u svome šestom desetljeću života i tu funkciju, uz mnoge koje je ta-

kođer s uspjehom obavljala, radila je puna dva desetljeća (do 1969.). Zahvaljujući njezinu znanju, angažiranosti, posvećenosti i golemoj radnoj energiji, rezultati škole ubrzo nakon osnivanja postali su vidljivi. Njezinim dolaskom u ovu sredinu Kotor je dobio vrijednost na polju muzičkog obrazovanja, koja je i danas prepoznata. Na takvim tekovinama svi mi današnji djelatnici trebamo biti zahvalni, a i ponosni zbog privilegija da imamo mogućnost za nastavak takvog puta. Ona je sredini siromašnoga poslijeratnog Kotora posvetila svu svoju energiju, dio radnog vijeka, ali i značajan dio svoje ličnosti i svog života. „Matijanica“, kako su je Kotorani od milošte zvali, predavala je klavir, solfeggio s teorijom, zbor, režirala muzičke komade, držala satove bontona, organizirala čajanke, jednom riječju učila i odgajala. Radni dan trajao joj je do kasnih večernjih sati, a nakon toga u svom domu je i skladała. Uz mnogobrojne projekte, muzičko-scenske adaptacije ili bajke, kako se one ovdje popularno zovu, posebno je ostala zapamćena „Besana šumska noć“ čiji autori su 1965. godine dobili najznačajnije državno priznanje, 13.-julsku nagradu. Uz matičnu školu, Vida Matjan bila je angažirana i u Srednjoj muzičkoj školi „Njegoš“ koja je zbog renoviranja Biljarde (1951.) s Cetinja preseljena u Kotor. U tom razdoblju u Kotoru su se obrazovali muzičari koji su svojim djelovanjem u zemlji i inozemstvu pronijeli slavu škole i potvrdili njezin ugled. Među njima je svakako najznačajnija i najpoznatija Darinka Matić Marović, dirigentica, rektorica, dekanica, proslavljena umjetnica koja u svakoj prilici ističe svoje muzičke početke i bokeljsko podrijetlo. U tom razdoblju su učili i muzički se

oblikovali u istoj školi također značajne ličnosti kao što su Tripo Simonuti, Radovan - Bato Radović, Miro Homen, Nikša Čučić, Srećko Marković... Kako je Kotor u tom vremenu bio mali grad sa samo 5.000 stanovnika, tada je Gradski simfonijski orkestar prestao s radom, a i Narodno pozorište počelo je gubiti svoj pravac te je škola 1957. preseljena u Titograd. Niža škola u Kotoru nastavila je s radom i novim težnjama na formiranju srednjoškolske ustanove. Iako je bila vrlo uporna i uspješna u svakoj svojoj djelatnosti, Vida Matjan i nakon više pokušaja nije uspjela osnovati srednju školu. Kada je njezina ideja konačno zaživjela, godine 1986. zahvaljujući profesoru Milenku Pasinoviću i tadašnjem direktoru Nikši Čučiću, koji su bili autori Elaborata o opravdanosti osnivanja Srednje muzičke škole u Kotoru, dijelili smo obostarno zadovoljstvo posjećujući je kolektivno svakog 6. svibnja u njezinoj kući na Mulu. Iako je tada bila u poznim godinama života, njezino zanimanje za školu nije jenjavalo. Uz divne

specijalitete koje je uz pomoć svoje kćerke Sonje i snahe Slavice pripremala za članove kolektiva, svakog posebno obasipala je pažnjom i zanimanjem za učenike, programe, javne nastupe, planove i ostale nama dobro znane muzičke teme. Tako je bilo sve do 1993. godine kada je Kotor napustila žena koja je utemeljila muzičko obrazovanje, dala pravi putokaz koji smo tijekom svih ovih godina slijedili s posebnom pažnjom, zahvalnošću i pijetetom, i kojoj smo se u jednoj mjeri odužili 2006. godine činom imenovanja škole njezinim imenom. Vjerujem da će i u budućnosti to biti slučaj i da će njezin put iskrenog posvećenja i odanosti muzici biti praksa mladim kolegama jer djeca zaslužuju najbolje i najviše, što svaki pedagog i obrazovna ustanova trebaju imati na umu.

Dakle, od 1985. godine škola (još uvijek niža) nalazi se u zgradi gdje je i danas. U to vrijeme bila je najopremljenija ustanova ovog tipa u bivšoj velikoj zemlji Jugoslaviji. Učionice su prilagođene individualnoj nastavi s (uglavnom)

Gradonačelnik Kotora Vladimir Jokić prima zahvalnicu

novim instrumentima, studio i soba za režiju imali su suvremenu audio opremu, crkva sv. Duha, spomenik kulture I. kategorije, adaptirana je za koncertni prostor koji je imao idealne akustične uvjete, ostali sadržaji prilagođeni su umjetničkom stvaranju – jednom riječju, bio je to ugodan ambijent za rad i napredovanje. Kolektiv nije bio velik, ali bio je kompaktno, znao se rad i red. I konačno, 1986. godine Kotor je prvi put dobio obrazovnu ustanovu koju je odavno i zaslužio – počela je s radom Srednja muzička škola. Tih godina zaposleni pedagozi dijelili su veliki entuzijazam, zanimanje djece i mladih neprekidno je raslo, a škola se razvijala usporedno s razvojem društva u cjelini. Prosvjetni kadar, uz potporu roditelja, ulagao je maksimalne napore da mlade ljude što kvalitetnije muzički opismeni i pripremi za samostalan život. Najbolji pokazatelji su mnogobrojne nagrade i priznanja koja nisu izostajala tijekom svih prethodnih godina, već su potvrdila ugled i široke razmjere njezina djelovanja i napretka.

Posljednjih godina napravljen je značajan iskorak na polju međunarodne razmjene i suradnje, osnovana su dva podružna odjeljenja (Radanovići i Lastva Grbaljska), obnovljeno je odjeljenje u Risnu, formirali su se novi odsjeci, a u lokalnoj sredini škola je i dalje prepoznata kao aktivan sudionik na svim važnijim događajima. Posebno će ostati zapamćeni muzički projekti visoke kvalitete u kojem su sudjelovali učenici i profesori, a koji su osim u Kotoru izvođeni i u inozemstvu. Prije svega Puccinijeva opera u jednom činu „Sestra Anđelika“ s kojom je škola gostovala u Podgorici (Bijenale crnogorskog teatra), Ljubljani i Beču, Fiorellijeva Misa br. 2 (uz 85 sudionika u zboru i orkestru), izvedena tamo gdje je i nastala, u katedrali sv. Tripuna, a reprizirana u Dubrovniku, cjelovečernji koncerti posvećeni našim zaslužnim prethodnicima Vidi Matjan, Ivu Brkanoviću, Antunu Homenu, Jerolimu Fiorelliju, Tripu Tomasu, Nikoli Gregoviću, značajni jubileji u slavu Chopena, Mozarta, Njegoša...

U ovom trenutku kada škola slavi 70 godina svog postojanja najvažniji zadatak je ustrajati i očuvati vrijednosti dosadašnjega organiziranoga muzičkog školovanja. Prateći nove tokove u zemljama naprednog svijeta, čemu i mi težimo, došlo je do novih vidova u sferi muzičkog obrazovanja. Državne škole promijenile su svoj pravac podrazumijevanoga studioznog učenja instrumenta u individualnoj nastavi i preformulirale se u ustanove gdje se uči po principu grupe nastave i „koliko tko želi i može“. Oni koji pokazuju zanimanje i trud, uz posjedovanje određenih predispozicija za bavljenje muzikom, preusmjeravaju se u privatne ustanove koje pružaju kvalitetno obrazovanje, ali svakako ne na način besplatnog školovanja. U svakom slučaju treba učiniti sve kako bi se i budućim generacijama dala šansa da se kvalitetno muzički obrazuju i nastave svijetlu tradiciju Muzičke škole „Vida Matjan“.

Proslava velikog jubileja, 70 godina postojanja i rada škole „Vida Matjan“, održana je u koncertnoj dvorani crkve sv. Duha. Dvorana je bila mala da bi primila sve zainteresirane. Na svečanosti su bili prisutni mnogobrojni gosti iz Ministarstva prosvjete, lokalne samouprave, kotorskih institucija, nevladinog sektora i, naravno, profesori i učenici škole.

Na jubileju su čestitali Veljko Tomić, tajnik u Ministarstvu prosvjete i Vladimir Jokić, novi gradonačelnik Kotora.

Prisutnima se obratila aktualna direktorica škole, prof. Laura Jovanović.

„U ovom svečanom trenutku kada proslavljamo 70 godina postojanja i rada škole, koja zauzima posebno mjesto među sličnim institucijama, teško je pobrojati uspjehe, nagrade i postignuća od samog njenog osnivanja pa do danas.

Ime gospođe Vide Matjan škola danas s ponosom nosi. Njena inovativnost, mašta i stalna umjetnička i pedagoška stremljenja i danas služe ne samo kao inspiracija, nego i obaveza da damo maksimum na svim poljima. Obrazovanje je djelatnost utemeljena sve više na savremenim pedagoškim pristupima gdje se dijele shvata kao najveće blago jednog društva, prevashodni cilj obrazovanja je postizanje djetetovog samoostvarenja. Pedagoški pristupi se ipak u određenoj mjeri mijenjaju i prilagođavaju vremenu, u želji da se mladim generacijama obezbijedi kvalitetno, dostupno i sadržajno obrazovanje koje će u njima buditi interesovanje za učenjem i usavršavanjem. Umjetnička muzika i muzička pedagogija upravo i jesu vrijednosti koje nisu muzejske, već vrlo žive i aktivne. Vrijednosti koje zahtijevaju uvijek nove pristupe, stalno inoviranje i približavanje mladim generacijama koji odrastaju u novim životnim i socijalnim kontekstima...

Njegovanje i izuzetno poštovanje koje je u ovom gradu od davnina pridavano muzičkoj umjetnosti, muzička škola u Kotoru ne samo da je nastavila da prenosi na mlade generacije, već je u toku svog 70 godišnjeg djelovanja uspijevala da pronade i, moglo bi se reći, usavrši takve forme i sadržaje rada čiji su rezultati već davno prevazišli okvire školskog prostora i efekta. Redovni koncerti naše škole predstavljaju najznačajnije jezgro koncertne djelatnosti u Kotoru. Muzička umjetnost je življa nego ikada, ali ipak umjetnička muzika i muzička pedagogija još nisu našli svoj put do šire populacije. Škola će biti mjesto susreta ljudi novih ideja i mjesto na kojem će se te ideje realizovati. Ovo dugujemo i vizionarki Vidi Matjan i gradu kome, po

svemu, pripada titula 'muzičke prijestolnice' naše države.

Hoću da vjerujem da će sve ono što zajedno sa svojim saradnicima, učenicima i njihovim roditeljima planiramo za naredni period, opravdati ugled imena Vide Matjan te da ćemo i ubuduće biti jedan od nosećih stubova muzičke struke u zemlji, stubova vrijednosti, tradicije, znanja, truda, rada i posvećenosti. I sve to u vremenu današnjem, koje nije previše naklonjeno obrazovanju, vremenu često zamijenjenih teza i izvrnutih vrijednosti.

U takvim okolnostima obrazovanje uopšte, a kroz to i institucija škole kao hrama sticanja znanja i pravilnog usmjerenja, imaju povećanu odgovornost u razvoju i odgoju djece, onih na kojima svijet ostaje. Škole imaju ulogu svetionika koji u našem slučaju ne samo vizualno, već i auditivno, najljepšom od svih umjetnosti - muzikom, već sedam decenija služi kao orijentir za pravi put koji otkrivamo i plovimo s vama, drage kolege, prijatelji, draga djeco. Obilježavajući 70 godina trajanja,

želim nam svima mirna mora obrazovanja i umjetnosti kako bi po njima bez prevelikih poteškoća mogle zaploviti brojne buduće generacije naših mladih pomoraca znanja, talenta i duha!"

U povodu jubileja i dugogodišnje suradnje dodijeljene su zahvalnice sljedećim subjektima i pojedincima: Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu kulture, Pomorskome muzeju Crne Gore - Kotor, Muzeju grada Perasta, Centru za kulturu „Nikola Đurković“, Hrvatskome građanskom društvu Crne Gore - Kotor, KotorArtu „Don Brankovi dani muzike“, Općini Kotor, tiskari „Gudco“ - Perast, kao i dirigentima, profesorima - Darinki Matić Marović i Radovanu Papoviću.

Na kraju je uslijedilo prikazivanje kratkometražnog filma o radu ove škole, koji je režirao Dušan Vuleković, a zatim su učenici, vođeni profesorima, prikazali odlomak iz muzičke bajke „Besana šumska noć“, autorice Vide Matjan. Program je vodila glumica Katarina Krek.

*Međunarodna zračna luka
FRANJO TUĐMAN Zagreb*

Arhitektonska ljepotica 21. stoljeća

Riječ je o najvećoj investiciji u Hrvatskoj, koja se procjenjuje na 323 milijuna eura, s futurističkim misijom povećanja prometa na pet milijuna putnika godišnje

Piše: **Vesna Kukavica / Matica**
Foto: **Josip Škof**

Međunarodna zračna luka Franjo Tuđman najznačajnija je i najfunkcionalnija novoizgrađena zračna luka u Hrvatskoj, čije se otvorenje očekuje krajem ožujka. Nosi ime prvoga hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana (1922. - 1999.), povjesničara i držav-

nika pod čijim je vodstvom Lijepa Naša ostvarila svoju nezavisnost, pobijedivši osvajača u Domovinskom ratu. Smještena je desetak kilometara jugoistočno od Zagreba na području grada Velike Gorice. Posljednjih pet godina lukom je prolazilo oko dva i pol milijuna putnika pa se prema toj činjenici pozicionirala među deset najprometnijih zračnih luka na prostoru između Jadrana i Baltičkog mora s futu-

rističkim ciljem udvostručenja prometa nakon 2023. godine kada bi mogla prihvaćati, u drugoj fazi razvoja investicije, čak pet milijuna putnika godišnje – a u budućnosti i više...

Zastaje dah

Civilnog je i vojnog karaktera jer se u sklopu nje nalazi vojarna "Pukovnik Marko Živković". Vojarna pukovnika Živkovića za svakog je hrvatskoga gra-

danina mitsko mjesto odakle je prije 25 godina obranjen Zagreb od zračnih napada JNA. Ondje je lani proslavljena 25. obljetnica osnivanja Hrvatskoga ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane.

Na prvi pogled posjetitelju Zagreba, naviklom na skućenost stare putničke zgrade iz šezdesetih, zastaje dah pred arhitektonskom ljepoticom 21. stoljeća, koja se funkcionalno i tehnološki može razvijati poput ostalih svjetskih terminala, predstavljajući Hrvatsku kao zemlju na najvišoj kulturnoj i tehnološkoj razini. Monumentalna nova zgrada svojim izgledom i suvremenim oblikovanjem dostojno predstavlja Lijepu Našu prema svijetu pa se nadamo da će nemjerljivo pridonijeti učinkovitijoj promidžbi naše mlade države i

Autorski tim: Branko Kincl, Velimir Neidhardt i Jure Radić

njezinih planetarnih poslovnih i turističkih potencijala.

Zračna luka je u koncesiji od 2013. na temelju ugovora koji je Vlada RH sklopila s francuskim konzorcijem *Zagreb Airport International Company* (ZAIC) na rok od 30 godina. Na temelju ugovora koncesionar, ZAIC, izgradio je s hrvatskim partnerima novi putnički terminal sa zajedničkom misijom povećanja prometa, za što je

dobio i upravljačka prava nad zračnom lukom. Riječ je o najvećoj investiciji u Hrvatskoj, koja doseže 323 milijuna eura.

Hrvatski arhitekti naš ponos!

Hrvatski arhitekti i graditelji oblikovali su urbanističku ljepoticu MZL *Franjo Tuđman*,

pobijedivši na Međunarodno-urbanističko-arhitektonskom natječaju. Natječaj je bio otvoren sredinom ljeta 2008., a pristiglo je 17 radova. Deveteročlani Ocjenjivački sud vodio je arhitekt Jerko Rošin u ime Vlade RH, a zamjenik je bio Boško Matković, predstavnik investitora. Članovi su bili i predstavnici Zagreba i Velike Gorice te predstavnici DAZ-a (prof. Veljko Olujčić) i UHA-e (arhitekt Saša Begović), a ostali su bili iz inozemstva. Radost i ponos obuzeli su nas još otkako je 18. rujna 2008. Ocjenjivački sud donio odluke. Prvu nagradu dobio je autorski tim iz Zagreba u kojemu su bili akademici Branko Kincl i Velimir Neidhardt te nedavno preminuli prof. dr. sc. Jure Radić.

Posebno je zadivljujuće bilo obrazloženje Ocjenjivačkoga suda u kojemu je izričito navedeno da je nagrađeni rad znatno bolji od ostalih zbog dobro razrađenih putničkih tokova, izvrsne funkcionalnosti u odnosu na postupanje s prtljagom te protok robe i putnika, ali i da je zbog povoljnih proporcija središnje zgrade pogodan za buduću modularnu dogradnju i opseg putničkoga prijevoza između 10 i 15 milijuna putnika na godinu, objasnili su nam autori projekta. Istaknuto je i da je prvonagrađeni rad najbolji s obzirom na štednju energije i okoliš. Dodano je da cijela krovna struktura podsjeća na valovite konture mitske zagre-

bačke Medvednice koja kao da leluja iznad terminala te stvara iluziju lebdećega krova kao izražajnoga znaka u prostoru.

Urbana preobrazba Zagreba i Velike Gorice

Međunarodna zračna luka *Franjo Tuđman* izgrađena je u novoj urbanoj cjelini, sjeveroistočno od stare aerodromske zgrade, između istočne obilaznice Velike Gorice i postojeće aerodromske piste, koja je iznikla na sjecištu dvaju ključnih zagrebačkih prometnih pravaca, od kojih se jedan proteže od Gornjega grada preko Zrinjevca, Mosta slobode i Buzina, a drugi Heinzelovom i Radničkom preko Domovinskoga mosta. Obje su povezane brzom prometnicom i spojem na autocestu Zagreb - Sisak, a na sjeveru je zagrebačka obilaznica i veza s autocestama A1 i A3. Usto, urbanisti Zagreba taj prostor vide na trasi buduće podzemne željeznice. Urbana cjelina, koja se prostire na više od 326 hektara, izvrsno povezuje Veliku Goricu i Zagreb. Ukupna površina novoga putničkog terminala, stoji

u projektnoj dokumentaciji, iznosi 28.411 m², dok građevinska bruto površina doseže 65.883 m². Zgrada ima četiri etaže (od toga jednu ispod zemlje), s time da je dolazak putnika predviđen u prizemlju, tranzit na prvome katu, odlazak na drugome, a postoji i odlazna galerija na trećemu katu. Najviša zgrada visoka je 35 m, a prema uvjetima agencija za putnički prijevoz, može biti visoka 45 m, pokazuju nam arhitekti. Sažeto, terminal oblikovno i funkcionalno čine dvije geometrijske forme podijeljene u tri cjeline - glavnu zgradu i linearne izdanke s obje strane. Inače, zeleni koncept prožima cijeli projekt jer je zgrada projektirana tako da spriječi moguće energetske ugroze suvremenog doba.

Specifičan arhitektonski oblik zgrade uvjetovan je spajanjem i pretapanjem te skladom estetskih i funkcionalnih značajki. Ostvareno je svojevrsno sjedinjenje krajobrazu i horizonata, simboličkih i povijesnih sadržaja te potpuna otvorenost prema globalnim i lokalnim kulturnim obrascima. Oblikovanje je s jedne strane uvjetovano funkcionalnom kompleksnošću terminala, a s druge umjetničkim interpretacijama raznovrsnih značenja. Uostalom, valovitost krovnih oblika izravno podsjeća na oblike Medvednice u daljini.

Preostaje nam tek da vidimo kako će, kad se završe testiranja, u MZL *Franjo Tuđman* uživati svjetski putnici s odredištem u Zagrebu ili tranzitom na sve četiri strane svijeta.

**TEATAR 303 IZ KOTORA OBILJEŽIO JE SVOJ JUBILEJ 1. TRAVNJA
ZABAVNOM VEČERI S PRIJATELJIMA U DVORANI „D EVENT“,
POSLOVNOGA CENTRA „VUKŠIĆ“ U RADANOVIĆIMA POKRAJ KOTORA**

Jubilej Teatra 303

Teatar 303 osnovan je 1980. godine u Kotoru i do sada je imao više od 1.000 nastupa. Humorom djeluje pozitivno na gledatelje i slušatelje, a ponekad satišom opominje one koji griješe u nadi da će biti bolje.

Piše:

Dragan Buzdovan-Buki

Upovodu tri desetljeća od trijumfa na Turniru duhovitosti, kada su u tadašnjoj Jugoslaviji postali šampioni smijeha, Teatar 303 okupio je sve one koji su tijekom proteklih 37 godina sudjelovali u predstavama i događajima, kao i one koji su dali svoj doprinos postojanju i trajanju Teatra 303.

Bila je to prilika da uz prisutnost mnogobrojnih gostiju i svojih članova evociraju uspomene na veliki uspjeh kotorskih kazališnih amatera, koji su ostvarili u vrlo jakoj konkurenciji od 32 ekipe iz Srbije, Bosne i Hercegovine te Crne Gore. Teatar 303, predvođen osnivačem Draganom Buzdovanom i kapetanom Svetom Boškovićem, do finalnog turnira odmjerio je snage s ekipama Kraljeva, Konjuha, Smede-

revske Palanke i Kosjerića. Na završnom turniru u Budvi, u dvorani „Zeta Filma“, Kotorani su 1. svibnja 1987. godine u polufinalu bili bolji od ekipe Vlasotinaca, a u finalu 3. svibnja od ekipe Sevojna. Svojim izvornim programom i humorom teatar je oduševio publiku tijekom natjecanja i pokazao koliko je u to doba programom bio ispred vremena. U stručnom žiriju bili su Dušan Č. Jovanović iz Jugosla-

venskoga dramskog pozorišta, Žika Nikolić - Televizija Beograd, Stevo Žigon, glumac i redatelj iz Beograda, Dragomir Zupanc - Televizija Titograd, Bora Oljačić - Radio Beograd, Raka Jovanović - Ilustrovaná Politika, Mile Gajić - Savez amatera Srbije i Miša Novaković, dramaturg iz Beograda. Teatar 303 dobio je kao nagradu minibus, a ključeve minibusu uručio im je Slobodan Jovanović, tadašnji glavni i odgovorni urednik „Politike Ekspres“. Slavlje Kotorana nakon dvorane „Zeta Filma“ nastavljeno je u hotelu „Avala“, zajedničkim druženjem s ostalim ekipama, do ranih jutarnjih sati. Za Teatar 303 u Budvi su nastupali: Dragan Buzdvan - Buki, Sveto Bošković, Jovica Lalošević - Fačo, Andrej Lučev, Branko Brkanović, Ljilja Popović, Dragan Sklender - Pele, Kristina Stanišić, Dolores Bonić, Olivera Radović, Vesna Živković, Grga Petrović, Boško Dončić, Predrag Čolan, muzičar Ano Đuranović, uz tehničku potporu Vaska Todorovića, Milana Martinovića i vozača Marka Čolana. U natjecateljskom dijelu pomagali su i glumci Slobodanka Vukasović, Vanja Aletić i pjevač Vesko Vujović. Glavni cilj Turnira duhovi-

tosti bio je druženje i zblizavanje amatera iz raznih kra-

jeva ondašnje Jugoslavije. Teatar 303 počeo je rad sa zabavnim programima „U Kotoru starom gradu“, koji je uz humor, pjesmu i igru preslikavao život grada i prezentirao istodobno mlade talente. Godine 1983. vratio je u život i poznati muzički festival „Glas Boke“. Istodobno je i osnovan dječji muzički festival „Glas Boke“ za koji su muziku i tekst pisali poznati kotorski muzičari i profesori muzike. Godine 1983./84. osnovano je i dječje kazalište „Teatra 303“, i odigrane tri adaptirane predstave: „Crvenkapa“, „Crvenkapa u carstvu Štrumpfova“ i „Ivica i Marica“. Godi-

ne 1993. dobio je nagradu „Oslobođenje grada Kotora“, godine 1992./93. s beogradskim ZAM-om potpisan je ugovor i realizirano nekoliko velikih turneja po Srbiji i snimljena prva videokaseta „Kud puklo da puklo“. Godine 1995. snimljena je druga kasetna „Sanjao sam da nas nema“ tako da je u toj godini ostvaren re-

kordan broj nastupa od 186 puta. Priređene su još i predstave: „Radio Kotor“, „Evropo zbogom“ i „In memoriam“, a 1996. napravljena je predstava „Sve će to narod platiti“ i snimljena video kasetna. Godine 2002. u Londonu je odigrana predstava „Sve će to narod platiti“, kao i monodrama Dragana

Buzdovana „Savo Čuka“, a osim u Londonu odigrana je i Birminghamu i Brajtonu. Godine 2003. Teatar 303 je uz svoj standardni program otpočeo i s radio emisijama na Radio Kotoru „KOS 303“ (kontraobavještajna služba 303) u kojima je u satiričnom duhu preslikavao katorsku i crnogorsku zbilju. Teatar 303 uvijek je imao i mnoge humanitarne nastupe (redovito svake godine po jedan nastup za „Dobrovoljne davaoce krvi - Kotor“, bolnicu „Brezovik“ u Nikšiću, kao i u „ZIKS“ – Spuž). Godine 2013. Teatar 303 počeo je s novim stilom rada – ‘stand up’ nastupima, kao i izradom filmskog programa te kratkih vijesti za radio i televiziju „Dnevnik 303“. Godine 2014. izvedena je i premijera predstave „Na katorskom dvoru“. Ova predstava priređena je s TV-Kotorom i pokazala je jedno

novo moderno lice Teatra 303. Predstava je multimedijalna i njezina priprema bila je vrlo zahtjevna, uz puno glazbe, video materijala i, naravno, dosta satire i humora u izvedbi više od dvadeset glumaca amatera. Do sada je predstava odigrana 10 puta u Kotoru i po jedanput u Budvi, Herceg Novom, Podgorici, na Ljetnoj pozornici u Tivtu, u dvorani „Sloboda“ u Dubrovniku, u Centru za kulturu Bar, Centru za kulturu Bijelo Polje, Centru za kulturu Berane, Centru za kulturu Plužine, kao i u akciji

„U susret mjesnim zajednicama“ u Škaljarima, Radanovićima, Risnu, Radovićima itd. Sve u svemu, Teatar 303 je eksperimentalna scena koja na svojim nastupima prezentira Kotor i Crnu Goru. Humorom djeluje pozitivno na gledatelje i slušatelje, a ponekad satirrom opominju one koji griješe u nadi da će biti bolje.

2017.

NIJEHA

Pola stoljeća Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika

Titov režim osudio je Deklaraciju kao "neprijateljski akt", a njezini su autori kažnjeni ili podvrgnuti različitim pritiscima te udaljeni iz javnoga života

Piše: **Željko Holjevac/Matica**

Prije pola stoljeća, 17. ožujka 1967. u zagrebačkome tjedniku *Telegramu* objavljena je *Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*. Zamišljena kao prilog raspravi o amandmanima na jugoslavenski ustav, Deklaracija je zahtijevala ravnopravnost hrvatskoga, srpskoga, slovenskoga i makedonskoga jezika u savezним ustanovama i dosljednu primjenu u javnome životu.

Oblikovanje moderne hrvatske nacije u 19. i 20. stoljeću neodvojivo je od procesa standardizacije i razvoja suvremenoga hrvatskoga književnog jezika. Buđenje interesa za političko i jezično jedinstvo podijeljenoga hrvatskog prostora u procjepu između austrijskoga centralizma

Grb SR Hrvatske 1960-ih godina

i pojačane mađarske prevlasti vodilo je prema Hrvatskome narodnom preporodu kao građanskome kulturnom pokretu.

Prvi hrvatski pravopis

Nakon što je mađarski jezik postao obvezni predmet u hrvatskim školama, Ljudevit Gaj je 1830. na Budimu tiskao prvi hrvatski pravopis u knjižici *Kratka osnova horvatsko-slavenskoga pravopisanja*.

Založio se za standardizaciju hrvatskoga književnog jezika na štokavskoj dijalektalnoj osnovi i slovopis prema češkome uzoru. U to vrijeme hrvatski jezik nije bio jedinstven, nego su postojala tri narječja (štokavsko, kajkavsko i čakavsko). Istodobno su se u

Ljudevit Gaj je 1830. tiskao prvi hrvatski pravopis

hrvatskim pokrajinama službeno rabili strani jezici (latinski, njemački i talijanski), pa su Gaj i ostali preporoditelji u borbi za jedinstveni hrvatski književni jezik osnivali čitaonice i knjižnice u Varaždinu, Karlovcu, Zagrebu i drugdje. Tih godina na zagrebačkoj Akademiji počeo se predavati hrvatski jezik kao nastavni predmet.

Iako se još 1832. zemaljski potkapetan Ivan Rukavina zahvalio sabornicima na svojem imenovanju na hrvatskome jeziku, Ivan Kukuljević Sakcinski održao je 1843. u stалеškome Hrvatskom saboru, u kojem se do toga vremena govorilo latinski, prvi govor na hrvatskome jeziku. "Mi

Ulica Matice hrvatske u Zagrebu danas

samo malo Latini, malo Niemci, malo Talijani, malo Magjari i malo Slavjani, a ukupno (iskreno govoreći) nismo baš ništa!”, kritički je tada progovorio Kukuljević.

Slom novog apsolutizma

Hrvatski sabor proglasio je 1847. hrvatski službenim jezikom u Hrvatskoj i Slavoniji, umjesto latinskoga. Unatoč tome, travanjskim zakonima Ugarskoga sabora 1848. jedinim službenim jezikom u zemljama ugarske krune proglašen je mađarski, doduše uz primjedbu da “pridružene strane u smislu vlastitih pravila njihov materinski jezik upotrebljavati mogu”. Iako je jasno izrazio namjeru Hrvata da budu “slobodnim narodom u slobodnom austrijskom carstvu”, Hrvatski sabor 1848. nije sasvim otklonio moguću “savez s ugarskim puci u smislu pragmatičke sankcije i na temelju slobode, jednakosti i bratinstva”, ali nije prihvatio travanjske zakone koje mu mađarski prvaci “ni saobćili nisu, nego su jih samo na

Krleža, jedan od potpisnika Deklaracije, s Titom

pojedine vlasti razaslali”, istaknuvši štoviše da “trojedne kraljevine kao države od uvijek slobodne i od Ugarske nezavisne sadašnju vladu ugarsku priznati niti mogu niti hoće”.

U vrijeme novoga apsolutizma poslije revolucionarne 1848. ukinute su čitaonice kao središta kulturno-političkoga rada, a njemački je kao službeni jezik uveden u državne urede i škole. Poslije sloma novoga apsolutizma odobren je povratak hrvatskoga jezika u službenu uporabu u Hrvatskoj i Slavoniji. “Želi li Jugoslavijstvo jednim narodom u duhovnom smislu postati, to bi imalo nastojati da se sjedini u književnom jeziku”, pisao je tada kanonik Franjo Rački, jedan od prvaka Narodne stranke i promicatelj zamisli o zajedništvu Južnih Slavena. Na taj poticaj Hrvatski sabor donio je 1861. zaključak o jugoslavenskome jeziku u “trojednoj kraljevini”, ali je Ivan Mažuranić, hrvatski dvorski kancelar u Beču, prepravio taj zaključak i upisao da se jezik zove hrvatski. Hrvatsko-ugarskom nagodbom 1868. priznat je hrvatski kao službeni jezik u Hrvatskoj i Slavoniji.

Unitaristički projekt kulturne integracije u prvoj Jugoslaviji između dvaju svjetskih ratova predviđao je stvaranje “jugoslavenskog naroda” koji govori umjetnim “srpsko-hrvatsko-slovenačkim” jezikom. Poslije sloma prve Jugoslavije i uspostave Nezavisne Države Hrvatske preuređen je hrvatski književni jezik i uveden korijenski pravopis. U drugoj Jugoslaviji hrvatski je bio zasjenjen srpskim u umjetno stvorenom “hrvatsko-srpskom” ili “srpsko-hrvatskom” jeziku, jednom od triju službenih jezika u državi (ostala dva bili su slovenski i makedonski).

Korijenski pravopis u NDH

Takvo rješenje utemeljeno je Novosadskim dogovorom hrvatskih, srpskih i crnogorskih jezikoslovaca i književnika 1954., a smatralo se da zajednički jezik posjeduje dva izgovora (ijekavski i ekavski) i dva pisma (latinica i cirilica). Nakon što je udarom na partijskom plenumu na Brijunima 1966. smijenjen Titov zamjenik Aleksandar Ranković, protivnik popuštanja političke

Televizija Zagreb 1960-ih godina

stege, zamah liberalizacije u dogmatski krutom socijalizmu potaknuo je javne rasprave i otvorio krizna žarišta.

“Dosadašnja ustavna odredba o ‘srpskohrvatskom odnosno hrvatskosrpskom jeziku’ svojom nepreciznošću omogućuje da se u praksi ta dva usporedna naziva shvate kao sinonimi, a ne kao temelj za ravnopravnost i hrvatskog i srpskog književnog jezika, jednako među sobom, kao i u odnosu prema jezicima ostalih jugoslavenskih naroda. Takva nejasnoća omogućuje da se u primjeni srpski književni jezik silom stvarnosti nameće kao jedinstven jezik za Srbe i Hrvate. Da je stvarnost zaista takva, dokazuju mnogobrojni primjeri, a među njima kao najnoviji nedavni Zaključci pete skupštine Saveza kompozitora Jugoslavije. Ti su zaključci objavljeni usporedno u srpskoj, slovenskoj

i makedonskoj verziji kao da hrvatskoga književnog jezika uopće nema ili kao da je istovjetan sa srpskim književnim jezikom”, pisalo je uz ostalo u *Deklaraciji o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*.

Zahtjev za priznavanjem zasebnosti

Zahtjev za priznavanjem zasebnosti hrvatskoga književnog jezika obrazložen je u Deklaraciji riječima: “Načelo nacionalnog suvereniteta i potpune ravnopravnosti obuhvaća i pravo svakoga od naših naroda da čuva sve atribute svoga nacionalnog postojanja i da maksimalno razvija ne samo svoju privrednu, nego i kulturnu djelatnost. Među tim atributima odsudno važnu ulogu ima vlastito nacionalno ime jezika kojim se hrvatski narod služi, jer je neotuđivo

pravo svakoga naroda da svoj jezik naziva vlastitim imenom, bez obzira radi li se o filološkom fenomenu koji u obliku zasebne jezične varijante ili čak u cijelosti pripada i nekom drugom narodu.”

Iako je Deklaraciju, uz Maticu hrvatsku kao predvodnika, potpisalo još 17 znanstvenih i kulturnih ustanova u Hrvatskoj, uključujući i pojedince poput Miroslava Krležu, Titov režim osudio je taj dokument kao “neprijateljski akt”, a njezini su autori kažnjeni ili podvrgnuti različitim pritiscima te udaljeni iz javnoga života. Titova smrt 1980. i popuštanje političke stege doveli su do pojave višestranačja, raspada druge Jugoslavije i državnog osamostaljenja Hrvatske u Domovinskom ratu ranih 1990-ih godina. Tada je hrvatski jezik postao službeni jezik u Republici Hrvatskoj, a ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju 2013. postao je jednim od službenih jezika Europske unije.

Naslovnica Telegrama s tekstem Deklaracije

*MARJAN ŠANTIĆ OSTVARIO JE SVOJ SAN
POPEVŠI SE NA VRH KILIMANDŽARA*

Kotoranin na krovu Afrike

Dobar planinar prije svega mora voljeti prirodu. Uz to, mora odbaciti strah i razmišljanje „hoću li ja to moći”.

**Razgovor vodila:
Nina Jevtović**

Kotoranin Marjan Šantić, član Planinarskog kluba „Vjeverica”, osvojio je 18. siječnja najviši afrički vrh Uhuru pik na 5.895 metara nadmorske visine. On je bio jedini iz Crne Gore u ekspedi-

ciji koju je činilo desetak srpskih planinara. Za Hrvatski glasnik prisjetio se ove nezaboravne avanture i ostvarenja svog sna.

Marjane, već dugo ste član Planinarskog kluba „Vjeverica” iz Kotora koji okuplja sve veći broj zaljubljenika u

prirodu, ali i djece koja vrlo brzo zavole planinarenje. Približite nam aktivnosti i ciljeve Vašeg kluba.

Već skoro 10 godina član sam Planinarskog kluba „Vjeverica”, točnije od trenutka kad smo osnovali klub. Prije toga bilo je drugih klubova i sekcija. Naši članovi su ljudi koji vole prirodu; uživaju u šetnjama, čistom zraku, odmoru, pogledu, druženju... Osim toga, ljudi u klubu imaju dosta zajedničkih interesa pa nedjeljne šetnje prerastaju u druženje tijekom čitavog tjedna, a u pauzama između planinarenja uživamo u druženjima uz mirise raznih delicija.

Na krovu Afrike

Naš klub osnovan je i postoji da bi popularizirao zdrav način života i razvoj planinarskog sporta u Crnoj Gori. Imamo zavidan broj od oko 100 članova i vodimo računa o tome da šetnje po planinama budu prilagođene svakom, kako dužinom, tako i kondicijom. Uz planinarenja i šetnje, sudjelujemo i u drugim sportskim i kulturnim događajima, ali pomažemo zajednici i u humanitarnom radu kao što je skupljanje otpadaka, čišćenje prirode, obilježavanje pješačkih staza...

Ponosimo se našim maratonom Kotor - Lovćen - Kotor, koji svake godine početkom listopada okupi nekoliko stotina planinara iz zemlje i svijeta. Ove godine bit će održan deveti put, a natjecatelji osim

u sportu i druženju uživaju i u neponovljivoj ljepoti prirode od Kotora do Mauzoleja na Lovćenu.

Smatram da naš klub i društvo u cjelini ne radi dovoljno na popularizaciji ovog sporta. Obrazovne ustanove i roditelji, uz naš mentalitet, djelimično su odgovorni za to. Naravno, i planinari i Planinarski savez Crne Gore koji još nisu shvatili da dobrog planinara ne čini uspon na Mont Everest, već rad s mladima. Čast iznimkama koji me demantiraju i kojima se ponosim. Ipak, tu smo da to polako mijenjamo. Članovi našeg kluba planinare najčešće po Crnoj Gori, što je uvjetovano financijskim mogućnostima, ali ima i onih koji, u suradnji s planinarskim klubovima iz okolnih država, običu i tamošnje planinarske staze. Smatram da je takva vrsta suradnje odlična, ali nedovoljno iskorištena.

Kako postati planinar? Osim želje i spretnosti i, naravno, dobre opreme, što još treba imati jedan planinar?

Dobar planinar prije svega mora voljeti prirodu. Uz to, mora odbaciti strah i razmišljanje „hoću li ja to moći”. Ponekad i ja dođem na turu pa shvatim da mi organizam zahtijeva odmor i odustanem, a nekad neizmjereno uživam iako me prije toga nije bilo volja ustati iz kreveta. Što se opreme tiče – ona je poželjna, ali nije neophodna. Ako imate dobru opremu, ugodnije ćete se osjećati, ali može i bez nje. Ja još uvijek obožavam planinariti u ‘patikama i farmerkama’. Ako se dulje vrijeme bavite ovim sportom, shvatite koja vam oprema najviše odgovara za hodanje te je i koristite. Nema obuće koja nije klizava. Samo je neka više, a neka manje klizava, što ovisi i o terenu i vremenskim prilikama. Znači, dobrog planinara čine

ljubav prema prirodi i želja za zdravim načinom života, a odličnog - rad s mladima.

Nedavno ste ostvarili svoju veliku želju – uspon na vrh Kilimandžara. Kako je sve krenulo, kako ste se odlučili za takvu avanturu, gdje ste se pripremali?

Slušajući dojmove i iskustva planinara koji obilaze svjetske planine, dio njihova uzbuđenja i zanesenosti prešao je i na mene! Posebno su me se dojmile priče o ljepotama Afrike i Kilimandžara pa je bilo prirodno da poželim i sam iskusiti takvo iskustvo. I nisam se razočarao! Doživljaj je bio još snažniji i jači nego što sam mogao zamisliti! Moj životni san se ostvario!

Ipak, moram priznati da su me i neke nesretne okolnosti natjerale da promijenim način razmišljanja i budem uporan i ustrajan u ostvarivanju svojih ciljeva i želja. Naime, dogodilo se da sam padom s drveta slomio kičmeni pršljen i umalo ostao paraliziran. Teškom mukom i upornošću počeo sam vježbati i ponovno učiti hodati. Uz mukotrpano vježbanje, ostajalo mi je dovoljno vremena za razmišljanje o životu, o stanju u kojem se nalazim... o onome što želim. Shvatio sam da

mi je pružen jedan život i da ja njemu trebam nešto pružiti. Samo je isplivala na površinu potisnuta želja: popeti se na Kilimandžaro – najveću planinu svijeta (ostalo su masivi)!

I tako je počelo. Naporno sam trenirao i pripremao se godinu dana. Svakog dana po kiši, vjetru ili jakom suncu prelazio sam stazu Kotor - Lovćen - Kotor... i od prijatelja i sponzora skupljao novac za pothvat koji sam planirao. I uspio sam! Ali puno je teže osigurati odnosno prikupiti novac za ovakav pothvat, nego pripremiti se za uspon! Veliko hvala svima koji su mi pomogli, ali hvala i tadašnjoj općinskoj vlasti na nerazumijevanju i nečinjenju! Takvim stajalištem samo su me ojačali i razbukitali moj inat da uspijem u svome namumu.

Hrabro! Uputiti se u takvu avanturu, uz problem s kralježnicom koji imate... pothvat zavrjeđuje svako poštovanje! Koliko dana je trajao uspon, kako ste se borili s iskušenjima, klimatskim promjenama, visinskom bolešću?

Uspion je trajao pet dana s tim da smo trećega dana imali aklimatizaciju, koja se sastojala od uspona od 400 m i silaska. Osim toga, svako-

ga dana smo imali uspon od 1.000 m.n.v. Petog dana prešli smo 1.200 m.n.v. I to počevši od pola noći do 10 sati ujutro. Spuštanje je trajalo dva dana, a prelazili smo po 2.000 m.n.v. Noći su bile vrlo hladne te nisam spavao tih dana. Doduše, nije mi se ni spavalo, a ustajao sam rano sasvim odmoran. Na 5.500 m.n.v. većinu članova zahvatila je visinska bolest: povraćanje, glavobolja i malaksalost. Ja sam zadnjih 400 m.n.v. hodao 30 do 40 m pa bih se srušio na zemlju i odmarao sljedećih 10-15 mi-

nuta, i tako do vrha. Kisika na toj visini ima 50 posto manje od onoga što je potrebno za čovječji organizam. Dogodilo mi se da sam pomislio da sam nekad već bio na tome mjestu, ali iskusni vodič je znao da je u pitanju posljedica visinske bolesti. Uz njegovu potporu i međusobno hrabrenje svih članova ekspedicije, vrh smo osvojili 18. siječnja oko 10 sati ujutro. Vrijeme je bilo predivno, bez vjetrova, a hladnih -10 stupnjeva nismo niti osjetili. Moram spomenuti očaravajući pogled koji 'puca' po nacionalnim parkovima Tanzanije i Kenije, njihovim prašumama i pustinjama... Bilo je to neopisivo i neprocjenjivo iskustvo!

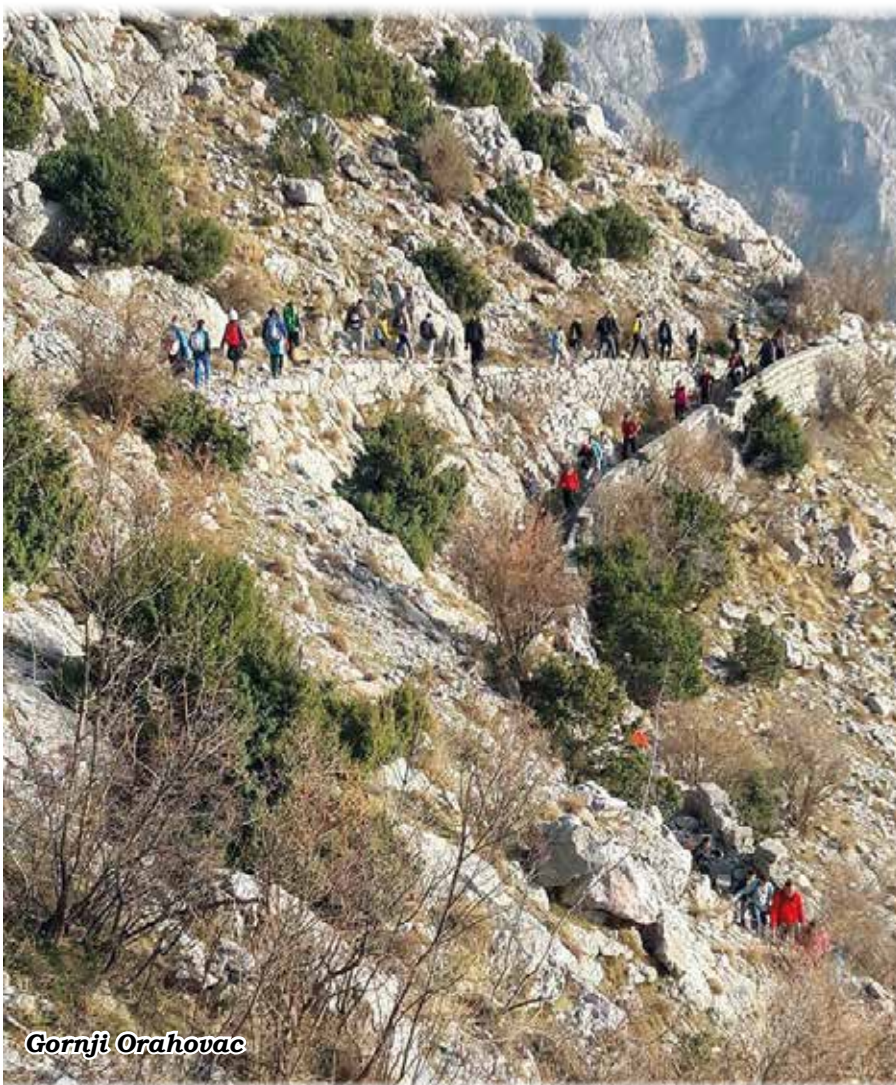
Kakvi su ljudi tamo? Opišite nam susret s plemenima i domaćim stanovništvom.

Vodiči, kuhari, konobari i ostalo osoblje već prvoga dana zapamtili su nam imena i tako nas oslovljavali. U svakom trenutku su nam iskazivali maksimalnu pažnju, trudili se da nam bude što udobnije i istodobno promatrali naše zdravstveno stanje. Svakoga dana su nam igrali uz vrlo melodič-

ne glasove, gdje bi spominjali naša imena i zahvaljivali planini i Bogu za naš dolazak i lijepo vrijeme. Članove ekspedicije koji nisu mogli podnijeti napor i nedostatak kisika vraćali su nosilima na niže visine. Čak i nekoliko vodiča nije moglo nastaviti daljnji uspon, već su odustali.

Sve događaje u nižim kampovima pratile su grupe majmuna koji se ne boje ljudi i koji s vremena na vrijeme ponešto ukradu - najčešće hranu. Prvih dana boravka u prašumi zvukovi su bili zastrašujući! Cvrkut ptica, krici majmuna... i tko zna čega još, stvarali su neobičan osjećaj nekome tko na to nije navikao.

Gornji Orahovac

Nisam čovjek koji se često smije, ali sam zapazio (a fotografije su mi to i potvrdile) da se tijekom uspona nisam prestajao smijati. Ne znam je li to zbog manjka kisika ili nečeg drugog, ali svakako je bilo ugodno.

Nakon sedmodnevnog uspona i spusta relaksirali smo se posjetom nacionalnom parku, gdje životinje mirno žive ne reagirajući na ljude, a baobab, kaktusi i palme rastu u blizini riječnih tokova. Tako nestvarno, predivno i novo za mene! Pleme Masai treće je po brojnosti u Tanzaniji i odlučili smo ih posjetiti. Da bi nam pokazali svoju kulturu, suvenire, kolibe od blata, kako s dva drvceta zapaliti vatru... morali smo platiti po 15 eura, obući njihove haljine i dobiti dozvolu od plemenskog poglavice. Uz igru i pjesmu uveli su nas u dvorište veličine jednog rukometnog terena, okruženo bodljikavim granama koje ih štite od opasnih životinja. Ono što smo doživjeli vrijedilo je svaku plaćenu paru! Pleme novac od ovakvih „ulaznica“, od fotografiranja s turistima i suvenira ulaže u kupovinu stoke.

Vesele se rođenju ženske djece koju već s navršenih 8-9 godina udaju uz bogat miraz od 10 do 20 grla stoke. Dječaci su nekad postajali muškarci ubijajući lava. Danas odlaze iz plemena na pola godine kako bi čuvali stoku, a hrane se mijekom i krvlju te iste stoke. Meni se čini da zahvaljujući turistima pojedju i koji sendvič.

Pripadnici Masai plemena haljinama koje nose pokazuju svoj stalež. Svi muškarci umjesto koplja nose štap. Muževi ženu rado 'podijele' s dobrim prijateljem iz istog plemena i istih godina, a dijete iz takvih veza prihvaćaju kao svoje. Za stolom prvi jede muž simbolizirajući lava koji im je sveta životinja, ali se puno drži do toga da žene budu zadovoljne.

Kako se živi u gradu?

Cijene njihovih usluga i suvenira su astronomske, a posebno vole cjenkanje, koje je obvezno ako ne želite platiti puno veću cijenu od prave vrijednosti. Taksisti koji dovedu turiste pred nečiju suvenirnicu dobiju od te suvenirnice proviziju. Naše agencije su u pokvarenosti, grabežljivosti i

lopovštini 'mala djeca' za njih. Uz dosta djece koje se prave da ne znaju što su objektivni i fotoaparati te ih znatiželjno prstom dodiruju, ima i puno prosjaka. S druge strane ima i bogataša koji posjeduju vile, markiranu garderobu, dobre automobile i goleme posjede. Polovina stanovništva su kršćani, a polovina muslimani i izvrsno se slažu, što nije slučaj u susjednim zemljama. Prosječni životni vijek im je 48 godina.

Na samom ulasku u zemlju upozore vas da je od njihovih zmija jedino opasnije upražnjavati spolne odnose. Kažu da je 90 posto stanovništva zaraženo HIV-om.

Zaista zanimljivo iskustvo... Sada nastavljate sa svojim „Vjevericama” osvajati planinarske staze po Boki i malo šire... Imate li planove za osvajanje nekih novih vrhova?

Naše planine su divne, a kad si u prirodi s ljudima koje voliš, onda je sve još puno ljepše.

Počinju novi naporni svakodnevni treninzi uz obronke Lovčena i pripremanje za Kavkaz u Rusiji. Još jedna vulkanska planina je u planu, ako me zdravlje posluži, bit će to ELBRUS.

I, naravno, ako skupim dovoljno financijskih sredstava.

Nadamo se da će biti i zdravlja i novca i novih zanimljivih priča... Marjane, hvala Vam na razgovoru i vidimo se negdje po obroncima naše Boke. Uspješan 'rad' Planinarskom klubu „Vjeverica”, a Vama puno zdravlja i sponzora za nove pohode u osvajanju svjetskih vrhova!

KNJIGA "SLUŽITI ISTINI" PRIBLIŽAVA GLASOVITOGA HRVATSKOG I ŠPANJOLSKOG INTELEKTUALCA LUKU BRAJNOVIĆA

U hrvatskoj domovini posve zanemaren 'el maestro'

Luka Brajnović hrvatski je iseljenik, rođen 1919. u Kotoru, profesionalno je stasao u Zagrebu, a u Španjolskoj je ostvario jednu od najblistavijih međunarodnih karijera u povijesti hrvatskoga i europskoga novinarstva

Tekst/foto: **Hina**

Glasoviti hrvatski i španjolski novinar, književnik i sveučilišni nastavnik Luka Brajnović, kojega su Španjolci prozvali "el maestro", u hrvatskoj domovini posve je zanemaren, a prva knjiga njegovih odabranih spisa "Služiti istini" prevedena na hrvatski jezik želi ga približiti našoj javnosti, rečeno je 24. veljače na svečanom predstavljanju te jedinstvene knjige.

'Veslao na pučinu'

Zlatna dvorana Hrvatskoga instituta za povijest bila je tako mjesto jedinstvenoga događaja, suglasni su bili ugledni govornici i predstavljači jer prvi put u Hrvatskoj donosi i dio njegovih objavljenih memoara u kojima vrsno opisuje torturu svih režima koje su prolazili hrvatski intelektualci prije i poslije Drugoga svjetskog rata. Na predstavljanje su iz Španjolske doputovale i Brajnovićeve kćeri, počasna hrvatska konzulica u Španjolskoj Elica Brajnović

Predstavljajući knjige prof. Gordana Varošanec Škarić, prof. Norberto González Gaitano, dr. Elica Brajnović de Leahy, mr. Matilda Kolić Stanić i dr. Vladimir Lončarević

Luka Brajnović

de Leahy i njezina mlađa sestra Olga, a s rimskoga Sveučilišta njegov nekadašnji student i asistent dr. Norberto González Gaitano.

“Moj je otac uvijek ‘veslao na pučinu’. Nadam se da će svojim zapisima te intelektualnom i ljudskom ostavštinom nastaviti podučavati buduće generacije kao što je to nastojao do posljednjega trenutka svoga života”, rekla je Elica Brajnović de Leahy.

Knjigu je objavio Glas Koncila, kao 29. naslov u nizu “Hrvatska katolička baština 20. stoljeća”, a urednik Vladimir Lončarević istaknuo je kako je riječ o maloj, ali važnoj knjizi o velikome čovjeku koju je s posebnom ljubavlju i marom priredila komunikologinja s Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu mr. Matilda Kolić Stanić, koja priprema i doktorsku disertaciju posvećenu osobi i djelu Luke Brajnovića, a autorica je i predgovora knjizi.

‘Sveučilišni otac’

Matilda Kolić Stanić podsjetila je da se povremeno posljednjih godina u Hrvatskoj moglo o Brajnoviću nešto čuti i pročitati, posebno kao o književniku, ali rijetko kao o katoličkome intelektualcu, novinaru i teoretičaru, te istaknula kako ova knjiga to želi pokušati promijeniti. U knjizi su tek 22 teksta od ukupno više od šest tisuća publici-

stičkih tekstova koje je Brajnović napisao. Izrazila je i nadu da neće pogriješiti ako kaže da je ovo i prva knjiga s takvim izabranim tekstovima također i za španjolsko govorno područje, a njezina je posebnost i ta što su u njoj objavljeni i neki španjolski tekstovi koji su sada prvi put prevedeni za hrvatsku publiku. U knjizi su i njegovi stručni radovi o novinarskoj deontologiji - Brajnović je napisao jedan od prvih udžbenika novinarske etike na području Europe, koji je i danas standard u poučavanju, kao i neke njegove vanjskopolitičke kolumne koje je ispisivao u dnevniku “Diario de Navarra”.

Gost iz Rima, prof. dr. Norberto González Gaitano s Papskoga sveučilišta Svetoga križa, surađivao je s Lukom Brajnovićem od 1981. do 1991. kao asistent na katedri za Etiku i novinarsku deontologiju na Sveučilištu Navarra, a Brajnovića je nazvao svojim “sveučilišnim ocem”. Rekao je kako je Brajnović već pri kraju svoje akademske karijere pisao “Priču o šestom novinaru”, a da pri tome nije bio svjestan kako opisuje svoj vlastiti profil. Podsjetio je kako je Brajnović proučavao i obrađivao načela, koncepte i kriterije o dobrome profesionalcu u svojim knjigama koje je, smatra González Gaitano, sve naučio praktično tijekom svog života i prenio dalje svojim životnim primjerom.

‘Moj otac uvijek je molio za toga čovjeka’

“Oca su partizani osudili na smrt strijeljanjem, čak si je bio iskopao i vlastiti grob. U posljednjem trenutku jedan od milicajaca mu je naredio ‘drug novinar van iz reda’ i tako mu spasio život. Kada je 1996. došao u Zagreb kako bi održao nekoliko predavanja o novinarskoj etici, došao ga je vidjeti jedan starac. Otac ga nije prepoznao. Starac koji je pročitao u novinama da je moj otac u Zagrebu, pozdravio ga je i rekao: ‘Ja sam onaj koji vas je izvadio iz reda za strijeljanje. Želim vam izraziti dobrodošlicu u Zagreb’. Zagrlili su se. Moj otac uvijek je molio za toga čovjeka, a nastavio je to činiti do kraja života”, ispričala je dr. Elica Brajnović de Leahy. (IKA)

Predstavljanje je održano u Zlatnoj dvorani Hrvatskoga instituta za povijest

‘El maestro’

Mnogobrojne okupljene pozdravili su veleposlanik Kraljevine Španjolske u Republici Hrvatskoj Eduardo Aznar, predsjednik Hrvatske bratovštine “Bokeljska mornarica 809” - Zagreb Ivo Škanata, v. d. direktora i glavni urednik Glasa Koncila mons. Ivan Miklenić, a program je moderirala prof. dr. Gordana Varošaneć Škarić s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U glazbenome dijelu nastupili su sopranistica Marija Kuhar Šoša te pijanist Mario Šoša.

Luka Brajnović hrvatski je iseljenik, rođen 1919. u Kotoru, profesionalno je stasao u Zagrebu, a u Španjolskoj je ostvario jednu od najblistavijih međunarodnih karijera u povijesti hrvatskoga i europskoga novinarstva te mu djelo živi i nakon smrti 2001. Krajem 50-ih godina prošloga stoljeća bio je jedan od suosnivača Instituta za novinarstvo Sveučilišta u Navarri. Zbog njegova golemoga znanja i profesionalnoga integriteta Brajnović je u Španjolskoj bio poznat i kao “el maestro”. Brajnovićevo ime nosi ugledna međunarodna novinarska nagrada koju je još za njegova života utemeljilo glasovito španjolsko Sveučilište Navarra u Pamploni. Nagradu su u posljednjih 20 godina dobila velika imena iz svijeta medija koja su se istaknula u etičkom djelovanju - novinari, fotoreporteri, filmski redatelji - a posthumno ju je dobio i Siniša Glavašević 2001. godine za izvještavanje iz okupiranoga Vukovara, kao i redatelj filma “Misija” David Puttnam.

Royal Navy odala počast Bokeljskoj mornarici

Predstavnici najstarije aktivne bratovštine pomoraca na svijetu – Bokeljske mornarice - bili su 28. ožujka počasni gosti na prijemu koji su u Baru, na fregati britanske Kraljevske mornarice HMS „Monmouth” F-235, priredili britanski veleposlanik u Crnoj Gori Ian Viting i zapovjednik britanskoga ratnog broda, kapetan fregate Ian Fizi.

HMS „Monmouth” boravila je u službenome višednevnom posjetu Mornarici Vojske Crne Gore.

Inače, britanska Kraljevska mornarica (Royal Navy) možda je i najtradicionalnija aktivna ratna mornarica na svijetu, a u njezinu ustroju i pravilima službe i danas vrijede neka pravila i običaji utemeljeni prije više od 300 godina. Royal Navy još je od pobjede njihove flote pod zapovjedništvom admirala Horatia Nelsona, nad kombiniranom francusko-španjolskom flotom 1805. godine u bici pokraj rta Trafalgar, sve do kraja Drugoga svjetskog rata - više od 240 godina bila neprijeporni vladar svjetskih mora i oceana koji je Velikoj Britaniji omogućio da ima najveće kolonijalno carstvo na svijetu. S druge strane, Bokeljska mornarica koja kao najstarija aktivna bratovština pomoraca na svijetu svoje korijene vuče iz daleke 809. godine, tijekom duge i bogate povijesti imala je kako vojnu, tako i civilnu, strukovnu ulogu.

Siniša Luković/Vijesti

„Ambasador Viting je, naime, oduševljen nastupom Bokeljske mornarice Kotor prilikom nedavne proslave 850 godina katedrale Svetog Tripuna i kao poštovalac tradicije tako duboko ukorijenjene u engleskome mentalitetu preporučio je kapetanu fregate Fiziju da pozove delegaciju Bokeljske mornarice na prijem na HMS 'Monmouth' kao počasne goste. Predstavnici Mornarice je ukazana i čast da, postrojeni zajedno s odredom britanske Kraljevske mornarice, učestvuju u ceremoniji spuštanja zastave na ovom ratnom brodu”, rekao je „Vijestima” predsjednik UO Bokeljske mornarice Aleksandar Dender.

Privedila: Tijana Petrović

Gradonačelnik Jokić u posjetu Primorcu

Predsjednik Vaterpolo kluba „Primorac” Denis Mandić bio je 22. ožujka domaćin sastanka u Trofejnoj dvorani kotorskog kluba predsjedniku VPSCG Dejanu Bajiću i predsjedniku Općine Kotor Vladimiru Jokiću, na kojem se razgovaralo o budućnosti Primorca i njegovu značaju za crnogorski vaterpolo.

Izražena je spremnost da i Vaterpolo savez, kao i Općina Kotor, budno prate rekonstrukciju Zimskog bazena u Kotoru, dinamiku radova i njihovu kvalitetu.

S tim u vezi dogovoreno je da Općina osnuje komisiju sa svojim predstavnicima i predstavnicima saveza i kotorskih klubova.

Predsjednik Općine Vladimir Jokić obećao je da će za potrebe administracije VPSCG biti osiguran odgovarajući prostor na obnovljenom bazenu, a isto tako izrazio je spremnost da u granicama mogućnosti Primorac bude podržan na putu ka vraćanju stare slave.

Sudionici sastanka istaknuli su nesumnjiv značaj grada Kotora za razvoj vaterpola i s tim u vezi za stvaranje uvjeta za optimalan razvoj plivanja i vaterpola među mladima.

Sastanak veleposlanika Hrvatske s ministrom Nuhodžićem

Crna Gora snažno je posvećena jačanju dobrosusjedske suradnje, što u velikoj mjeri pridonosi stabilnosti i prosperitetu regije, ocijenio je ministar unutarnjih poslova Mevludin Nuhodžić. On je 8. ožujka razgovarao s veleposlanikom Republike Hrvatske u Podgorici, Veselkom Grubišićem.

„Ministar je saopštio da dosadašnja saradnja predstavlja potvrdu tradicionalno prijateljskih odnosa Crne Gore i Hrvatske, uz ocjenu da je intenzivan politički dijalog doprinio realizaciji zajedničkih projekata od obostranog interesa“, istaknuto je u priopćenju Ministarstva unutarnjih poslova (MUP).

Na razgovoru u Trofejnoj dvorani Primorca bili su također prisutni direktor VPSCG Petar Porobić, predsjednik Skupštine Primorca Dragan Šepelj, direktor Primorca Dragan Samardžić i tehniko kluba Vedran Milošević.

Radio Kotor

Nuhodžić je, kako se navodi, naglasio značaj kontinuirane potpore Hrvatske u ostvarivanju ključnih strateških vanjsko-političkih prioriteta.

„U tom smislu Nuhodžić je zahvalio na podršci koju Hrvatska pruža našoj zemlji na putu EU-a i NATO integracija, ističući da je Crna Gora snažno posvećena jačanju dobrosusjedske saradnje, što u velikoj mjeri doprinosi stabilnosti i daljem prosperitetu regiona“, istaknuto je u priopćenju.

Dodaje se da je posebno pohvalio policijsku suradnju u području borbe protiv organiziranog kriminala.

„Ujedno, ukazao je i na važnost sprovođenja zajedničkih patrola duž državne granice između Crne Gore i Republike Hrvatske“, navode iz MUP-a.

Grubišić je, izrazivši zadovoljstvo susretom s Nuhodžićem, pozdravio napredak koji je Crna Gora ostvarila od obnove nezavisnosti u svim područjima, a posebice na planu članstva u europske i euroatlantske strukture.

„Iskazao je interes Vlade Hrvatske za dalji razvoj bilateralne saradnje, apostrofirajući da Crna Gora ima punu podršku Hrvatske u nastavku sprovođenja reformskih procesa i ispunjavanja obaveza u okviru pristupnih pregovora s Evropskom unijom“, navode iz MUP-a.

Kako je priopćeno, na sastanku je naglašeno da će predstojeći posjet ministra unutarnjih poslova Hrvatske Crnoj Gori pridonijeti unaprjeđenju partnerskih odnosa dviju država.

cdm

Izložba „Obrisi“

Mlada budvanska arhitektica Ivana Babić autorica je izložbe pod nazivom „Obrisi“

koja je 9. ožujka svečano otvorena u Galeriji solidarnosti u kotorskoj Starom gradu.

„Slikarstvo nudi neograničenu slobodu izraza i zato je izazov mnogim stvaraocima koji se profesionalno bave arhitekturom, a to večeras potvrđuje opus od dvadeset sedam slika Ivane Babić, rođene Sarajke koja je odrastala i školovala se u Budvi“, rekla je govoreći o umjetnici kustosica mr. Marija Mihaliček.

Ona je pozdravljajući prisutne istaknula da je historija više puta potvrdila kako je upravo arhitektura iznjedrila vrsne slikare.

„Od renesanse, kada je poziv umjetnika uključivao svestranost bavljenja i umijeće izražavanja u svim likovnim umjetnostima, svaka epoha historije umjetnosti imala je dobre primjere u kojima su upravo arhitektae bile i vrsni slikari. To nije slučajno jer se i arhitektura i druge likovne umjetnosti uvijek temelje na smislu za ono što je lijepo. Odnjegovani estetski postulati, talenat i tehnička edukacija preduslov su osmišljavanju dobre arhitekture, a ostavlja se uvijek prostora odabranima za bavljenjem drugom vrstom umjetnosti i potrebom za iskazivanjem drugačije nesputane i lične kreativnosti. Zato se nerijetko iz branše arhitekata regrutuju stvaraoci koji imaju potrebu da se iskažu kao slikari“, rekla je Mihaliček.

„Pripadajući krugu umjetnika koje je odnjegovala arhitektura, mlada budvanska umjetnica Ivana Babić preko svog nesumnjivog talenta, potpuno kreativno ostvarenje pronalazi u svijetu slikarstva, nesebično nam podarujući likovna djela koja plijene i privlače bogatstvom vizuelnih senzacija potkrijepljenih duhovnošću osobenog estetskog senzibiliteta“, rekla je direktorica Javne ustanove „Muzeji i galerije Budve“ mr. Lucija Đurašković.

Ona navodi da se u svojim najnovijim likovnim ostvarenjima iz ciklusa „Obrisi“ koju čine radovi uglavnom manjeg formata, u tehnikama ulja i

akrilika - umjetnica opredjeljuje za pejzaž kao motiv koji joj, uvijek ponovno, budi inspiraciju i pruža najviše mogućnosti za iskaz skrivenih unutrašnjih težnji. „Bilo da je to motiv s obrisom prepoznatljivog urbanog jezgra, mora, šume ili jezera ili pak nekog mističnog predjela iz snoviđenja, Ivana koristi isključivo boju, kao davno utemeljen sezanovski princip, kojom formira i plohu i oblik i obris, gradeći sopstvenu likovnu poetiku, lirski oplemenjenu pretapanjem suptilnih gradacijskih tonova“, kaže Đurašković.

Ističe da su u središtu istraživanja umjetnice – boja, svjetlost i materija te njihov odraz kroz energetsku relaciju umjetnik-slika-promatrač. „Odmjerenе geste, vibrirajući čas nemir, čas spokoj i mir, umjetnica kroz ovakvo stilsko opredjeljenje i čas raskošnu zvučnu, čas posno monohromnu paletu - nenamteljivo, a ipak uvjerljivo progovara kroz likovni jezik u kojem su dubinski prožeti: duh s prirodom, materija s nematerijom, sloboda uzleta s ograničenjima straha od pada te samoća i drama savremenog umjetnika ophrvanog težinom vremena izgubljenih iluzija. U tom lavirintu današnjice, no-

stalgično lutajući kroz maglovite obrise sna i energetske vrtloge impulsivnih unutarnjih osjećanja, Ivana snagom profinjene lirske topline pronalazi svjetlost – bilo kao izbijanje kroz polihromnu razbijenost bilo kroz polarnu iskričavost preobraženu u sakralnu bjelinu, uvlačeći posmatrača u jedan drugi, drugačiji svijet, svijet svojih vibrantnih, tajnovitih i nedodirljivih dubina, svijet melanholije, ali i nadanja”, rekla je Đurašković i zatim izložbu proglasila otvorenom.

Ivana Babić rođena je 1984. godine u Sarajevu. Djetinjstvo je provela u Budvi, gdje je stekla osnovno i srednje obrazovanje. Godine 2003. upisala je Arhitektonski fakultet u Podgorici, projektantski smjer. Diplomirala je u siječnju 2008. godine pod mentorstvom prof. dr. Gorana Radovića. U razdoblju od 2003. do 2007. godine sudjelovala je na nekoliko kolektivnih i grupnih izložbi od kojih se izdvajaju: Izložba studentskih radova u Perjaničkom domu Podgorica - 2004. godine, zatim Izložba slobodručnih crteža (Perjanički dom Podgorica, 2005. godine), Izložba studentskih radova (Galerija Ars, 2006. godine), Izložba Ornament i dekor (Muzeji i galerije Podgorica), Kuslevova kuća, 2007. godine pod mentorstvom arhitekta i slikara Slobodana

Boba Slovinića. Dobitnica je 19. decembarske nagrade za izniman studentski uspjeh za 2006. godinu. Osim slikarstva bavi se dizajnom i eksterijerom. Živi i radi u Budvi, a ovo je njezina prva samostalna izložba.

Organizator svečanog otvaranja izložbe u našem gradu bila je Općinska javna ustanova „Muzeji Kotor”. U muzičkom dijelu programa sudjelovala je profesorica klavira Marina Dulović.

Radio Kotor

„Muzika stvara prijateljstva“

U koncertnoj dvorani Muzičke škole u Tivtu upriličen je 13. ožujka koncert gudačkog orkestra Umjetničke škole „Luka Sorkočević“ iz Dubrovnika. Pod dirigentskom palicom prof. Slobodana Begića budući muzičari izveli su repertoar u kojemu su uživali podjednako učenici, muzička publika i gosti.

Na programu su bila djela:

- **L. Sorkočević: Simfonija br. 3**
- **L. Van Beethoven: Simfonija br. 5, I. st.**
- **J. Strauss: valcer – Ruže s juga**
- **J. Brahms: Mađarski ples br. 1 i 5**
- **A. Khachaturian: Ples sa sabljama**
- **D. Shostakovich: valcer br. 2 iz Jazz suite.**

Ovaj kulturni događaj izveden je pod motom *Muzika stvara prijateljstva* i početak je suradnje između dvije srodne obrazovne ustanove iz Hrvatske i Crne Gore, koja je uslijedila nakon potpisivanja pisma namjere o suradnji između dviju škola.

Na koncertu su bili prisutni mnogobrojni gosti, među kojima i predsjednik Skupštine Crne Gore Ivan Brajović, predsjednica Općine Tivat dr. Snežana Matijević, konzul Republike Hrvatske u CG gosp. Hrvoje Vuković i dr.

Orkestar tivatske škole na početku je izveo crnogorsku i hrvatsku himnu. Prisutne su pozdravili predsjednica Općine dr. Snežana Matijević, predstavnik Ministarstva prosvjete Veljko Tomić, direktor Dubrovačke škole Dživo Brčić i direktorica tivatske Muzičke škole Pina Bubanja.

Planovi koji bi se trebali realizirati uključuju uzajamna gostovanja, osnivanje gudačko-puhačkog orkestra i kako je istaknula direktorica Muzičke škole Pina Bubanja „zajedničkim nastupima prema

evropskim fondovima u cilju prepoznatljivosti, unaprjeđenja i daljeg razvoja obije obrazovne ustanove“.

Uzvratni posjet Umjetničkoj školi „Luka Sorkočević“ i predstavljanje koncertom u Dubrovniku dogovoreni su za početak svibnja.

Crnogorski ministar: Prevlaka nije otvoreno pitanje

Crna Gora i Hrvatska dvije su prijateljske zemlje s bliskom suradnjom na temama u obostranom interesu, a razgraničenje na Prevlaci nije otvoreno političko pitanje, kazao je za Hinu crnogorski ministar vanjskih poslova Srđan Darmanović.

Darmanović je u intervjuu za Hinu govorio o bilateralnim odnosima, razgraničenju na Prevlaci i novoj formi regionalne suradnje - Jadranskoj trilateralu.

“Razgraničenje na Prevlaci za nas nije otvoreno pitanje u političkom smislu”, naglasio je Darmanović.

Imamo Protokol o privremenom režimu iz 2002. koji se bez većih problema provodi u praksi, dodao je.

“Dvije zemlje o ovom pitanju razgovaraju otvoreno, konstruktivno, u prijateljskoj atmosferi i ako ne uspijemo sami doći do obostrano prihvatljivog rješenja, definirat ćemo način za zajednički nastup pred međunarodnim institucijama”, rekao je šef crnogorske diplomacije.

Darmanović je pozdravio nedavno pokretanje Jadranske trilaterale, Hrvatske, Albanije i Crne

Ministrica Vučinović na sastanku s veleposlanicom Francuske

Ministrica bez portfelja u Vladi Crne Gore Marija Vučinović primila je u službeni posjet veleposlanicu Francuske Christine Toudic.

Tom prigodom sugovornice su podijelile stajalište da su odnosi između država dobri, ali da se uvijek može raditi i na njihovu poboljšanju. Veleposlanica je zahvalila ministrici na sudjelovanju u radu Okuglog stola, koji se tradicionalno organizira 8. ožujka.

Ministrica je izvjestila veleposlanicu o svojim aktivnostima koje provodi u ovome mandatu i naglasila da je položaj manjina u Crnoj Gori na zadovoljavajućem nivou, s čime se suglasila i veleposlanica Francuske.

Ministrica Vučinović istaknula je da je Francuska simbol demokracije, a taj primjer treba slijediti i Crna Gora, dodajući da manjinske partije u Crnoj Gori podržavaju put Crne Gore u Europske integracije i NATO. Također je uvjeren da će Crna Gora na predstojećem samitu u Briselu postati njezin punopravni član.

Francuska veleposlanica pozdravila je put Crne Gore ka EU i NATO integracijama, naglašavajući da je Crna Gora kao zemlja kandidat prepoznata kao lider napretka u regiji.

Veleposlanica je istaknula da francuski jezik kao II. jezik u EU treba njegovati i u Crnoj Gori te intenzivirati i raditi na tome da se taj jezik podučava s obzirom na to da velik broj turista iz Francuske posjećuje Crnu Goru.

Ministrica se suglasila sa stajalištem veleposlanice te istaknula da će to pitanje intenzivirati u svojim aktivnostima.

Radio Dux

Gore, usmjerene na jačanje suradnje u integracijskim procesima, gospodarstvu i sigurnosnim pitanjima.

“Hrvatska je pokrenula tu inicijativu. Prvenstveno se radi o potrebi da se suradnja triju jadranskih država, sadašnjih i buduće članice NATO-a, koje dijele zajedničke vrijednosti i imaju odlične odnose, produbi i obogati konkretnim aktivnostima i projektima koji će doprinijeti stabilnosti, sigurnosti i ekonomskom napretku regije”, kaže Darmanović i naglašava da je nakon nedavnog inicijalnog sastanka u Splitu Jadranska trilateral sada i formalni regionalni mehanizam suradnje.

Na području sigurnosne suradnje dogovoreno je da se poseban fokus stavi na borbu protiv terorizma i radikalizma, te da se promovira program UNDP-a o prevenciji zagađenja Jadranskog mora i obalnog područja, kaže Darmanović.

“Prihvaćen je i hrvatski prijedlog da se u energetici zajednički nastupi prema Europskoj komisiji i traži da se Jadransko-jonski plinovod ponovo uključi na listu projekata od zajedničkog interesa, što daje prednost u

korištenju fondova EU”, rekao je crnogorski ministar.

Predviđeno je i jačanje zajedničkog angažmana triju zemalja u razvoju turizma, prometne infrastrukture i u tom smislu podržana je izgradnja Jadranskojonske autoceste, zaključio je crnogorski ministar.

HINA

Bokeljska mornarica – „Na brodu viševjekovne tradicije – pogled ka novim horizontima”...

U organizaciji Bokeljske mornarice i Matice crnogorske – ogranak Kotor, 16. ožujka u crkvi Svetoga Duha u Kotoru održano je edukativno veče pod nazivom „Na brodu viševjekovne tradicije – pogled ka novim horizontima”.

„Želja Matice crnogorske je dati puni doprinos afirmaciji tradicije i kulturnih vrijednosti Kotora i Crne Gore čiji su sastavni i neodvojivi dio Bokeljska mornarica. Matica crnogorska i Bokeljska mornarica su čuvari tradicije i identiteta. Svi mi u Crnoj Gori možemo naučiti od Bokeljske mornarice kako se čuva od zaborava istorija, tradicija i kultura”, rekao je uz ostalo u uvodnome izlaganju mr. Nikola Banićević, predsjednik Matice crnogorske – ogranak Kotor.

O historijatu Bokeljske mornarice govorio je Saša Milošević, o nošnji, oružju i kolu Gracija Škanata, dok je o Bokeljskoj mornarici u susretu izazovima novog doba govorio Aleksandar Dender, predsjednik Upravnog odbora Bokeljske mornarice, koji je posebno zahvalio Draganu Raduloviću, predsjedniku Matice crnogorske i Nikoli Banićeviću, predsjedniku ogranka Kotor, na inicijativi da se održi edukativno veče.

U sklopu programa prikazan je i kratki film o Bokeljskoj mornarici, autora Dubravka Stamatovića. Inače, film je prvi put prikazan prije dvije godine kada je Bokeljsku mornaricu posjetila Irina Bokova, generalna direktorica UNESCO-a.

Dender je podsjetio da je tada direktorica Bokova tražila da se osim Bokeljske mornarice za listu zaštićene svjetske nematerijalne kulturne baštine

kandidira i Statut iz 1453. godine kao svjetska dokumentacijska baština.

Govoreći o Bokeljskoj mornarici u susretu izazovima novog doba, Aleksandar Dender, predsjednik UO-a, istaknuo je potrebu podmlađivanja aktivnog sastava, rad na izmjeni pravnog statusa Mornarice, aktivnost na izradi Dosjea za upis Bokeljske mornarice na listu svjetske nematerijalne baštine UNESCO-a, kao i aktivnost za uključivanje u suvremene tokove i procese koji se posljednjih godina događaju u Kotoru, posebno u području pomorstva, školstva i turizma.

„Kolo Bokeljske mornarice predstavlja istinsko svjedočanstvo žive kulture i tradicije našeg podneblja...Više puta u prošlosti potencirana je inicijativa da Bokeljska mornarica oživi svoje socijalne i humanitarne funkcije iz prošlosti prilagođene savremenom dobu, koje su ostale nerealizovane. Danas razmatramo mogućnosti da u mjeri kojoj joj omogućava Statut, Bokeljska mornarica nađe svoju ulogu u školovanju pomoraca, na polju istorije, kulture, turizma, bez pretenzija da postane folklorno društvo koje bi zabavljalo turiste... Bokeljska mornarica, Tripundanske svečanosti i Kolo sv. Tripuna reprezentativni su i najvidljiviji element naše kulturne baštine kojima se predstavljamo svijetu, oni su simboličko mjesto opstojnosti zajednice Kotorana i Bokelja u Crnoj Gori i duboko se nadamo da ćemo kroz podizanje svijesti o identitetu i kroz ovakve skupove sačuvati Bokeljsku mornaricu za buduće generacije“, zaključio je Dender.

Boka news

'Kad se pjesma dobrom ispjeva...'

Projekt 'Kad se pjesma dobrom ispjeva...' radila je grupa mladih, njih 20-ak u dobi od 11 do 24 godine, pri Zajednici Hrvata i prijatelja Crne Gore iz Podgorice, a pod pokroviteljstvom Fonda za očuvanje i zaštitu manjinskih prava Crne Gore.

Prezentacijski dio projekta izveden je u Podgorici, Nikšiću, Kotoru i Cetinju.

Ideja vodilja projekta i njegov glavni cilj je odati zahvalu časnim sestrama franjevka u Crnoj Gori. Njihovo tiho postojanje s vremenom je postalo neodvojiv dio svakidašnjice. Životom bez agresije, bez zahtjeva i materijalnoga grča, one ostaju podsjetnik i putokaz dobra.

Podcilj, a s vremenom će prerasti u glavni cilj, je susret mladih s drukčijim životom, koji je u njihovu poimanju stvarnosti kreiranoj Internetom, prije ovog dodira, bio u sferi imaginarnog i nelogičnog. Kako sada, nakon niza susreta, vide časne sestre možda najbolje opisuje komentar jednog od tih mladih ljudi (sudionika): 'Ipak je moguće biti dobar i živjeti tako...'

Gostovanje fra Marina Karačića, hrvatskoga kantautora iz Širokoga Brijega, sa svojim bendom, tijekom prezentacije u Kotoru uveličalo je naš rad i naše napore.

Na kraju, treba istaknuti kako je ovaj projekt samo jedan u nizu projekata koje ZHIP CG iz Pod-

gorice trenutno radi. Tu su i 'Riječ u stihu, kamenu i pokretu', također pod pokroviteljstvom Fonda za očuvanje i zaštitu manjinskih prava Crne Gore, te 'Upoznajmo hrvatsku kulturu I' – za djecu osnovnoškolske dobi, 'Upoznajmo hrvatsku kulturu II' – za srednjoškolce i studente, 'Priča jedne none' – za starije članove naše zajednice i njihovu reaktivaciju u zajednici, te prenošenje žive hrvatske riječi na mlađe generacije. Ovi projekti pokrenuti su pod pokroviteljstvom Veleposlanstva Republike Hrvatske u Podgorici. Slijede projekti o kravati, hrvatskim legendama te kotorskoj katedrali sv. Tripuna.

Suzana Petričević

Fešta kamelija u Stolivu privukla veliki broj posjetilaca

Uz prigodan kulturno-zabavni program, u Stolivu je posljednjeg dana ožujka održana centralna manifestacija „Fešta kamelija“.

Na rivi je priređen kostimirani igrokaz koji simbolizira donošenje prvih sadnica kamelije iz Japana u Boku, koju su donijeli naši pomorci prije nekoliko stoljeća. U ulozi kapetana našao se Ilko Marović sa suprugom.

Divan sunčan dan i nekoliko stotina posjetilaca, koji su dočekani uz priganice,

rakiju i suhe smokve, uživali su u jedinstvenom ambijentu koji nudi Boka kotorska i Stoliv. U ime domaćina i organizatora goste su pozdravili Vinko Vujović, predsjednik NVO „Kamelija“ i Boro Mustur, predsjednik MZ Stoliv.

Feštu je službeno otvorio Vladimir Jokić, gradonačelnik Kotora.

Posebni gost na fešti bio je predsjednik društva uzgajivača kamelija iz njemačkoga grada Achena, Hartmut Esen.

Izložba cvijetnih aranžmana kamelija, koja je dva dana ranije otvorena u kotorskom hotelu Cattaro, preseljena je u Dom kulture u Stolivu gdje su posjetioci bili u prilici pogledati vrlo zanimljive kreacije, kao i likovne radove učenika kotorskih škola na temu kamelije.

Nagrada za najbolje uređen đardin pripala je Nataši Đurović iz Dobrote. Za najljepši cvijetni aranžman progla-

šen je rad „Stolivske kiše“ Jelene i Dejana Marković, druga nagrada pripala je „Stolivskoj serenadi“ Anete Čavor, treća „Muljanskome mandraču“ Filipa Popovića.

Posebna nagrada dodijeljena je radu „Kapetanova kćer“, autorice Zdenke Janković.

Na plaotu ispred Doma kulture nastupili su KUD „Boka“, članovi plesnog kluba „Alisa“, na gitari Milivoj Slabi, mala kla-

pa „Gardelini“ i recitatori poezije na temu kamelije. U sklopu manifestacije organiziran je izlet do Gornjeg Stoliva.

Stolivljani su pripremili 400 kilograma mušalj na buzaru. Sve je zaliveno vinom i dobrom pjesmom.

Organizatori fešte su „Udruženje Kamelija“ i Mjesna zajednica Stoliv.

Boka news

**2. 3. 2017.
Odlazak bez povratka**

Sjedište društva HGDCG Kotor

Društvo je od svog osnutka pet godina radilo u iznajmljenom prostoru u starome gradu, a deset godina na zimskome bazenu ispod tribina. Bez obzira na to što je Sporazumom koji su potpisale Vlada R. Hrvatske i Crne Gore predviđena obveza da se manjinskim zajednicama osiguraju uvjeti za rad, lokalna samouprava u prijašnjem razdoblju nije imala sluha da našem Društvu dodijeli adekvatan prostor za obavljanje djelatnosti. S obzirom na to da je otpočela rekonstrukcija bazena, Društvo se moralo iseliti iz postojećeg prostora. Nadamo se i vjerujemo da će se, dolaskom nove vlasti na čelo Kotora, stvari promijeniti i da će Društvo konačno riješiti ovaj gorući problem.

**8. 3. 2017.
Čestitke za 8. mart**

Kao i svake godine predsjednik Društva sa suradnicima prigodnim poklonima čestitao je članicama Upravnog odbora 8. mart.

**9. 3. 2017.
Prijem kod gradonačelnika
Kotora**

Novi gradonačelnik Kotor Vladimir Jokić primio je delegaciju HGD CG, na čelu s predsjednikom Marijom Brguljanom. Gradonačelnik je informiran o radu našeg Društva u prijašnjem razdoblju i o aktualnim problemima koji prate rad Društva. Razgovaralo se i o novonastaloj situaciji oko početka rekonstrukcije zimskog bazena i obveze da se iseli do 15. ožujka. Gradonačelnik je obećao riješiti to trenutno najvažnije pitanje.

10. 3. 2017.
Zahvalnica za suradnju

Škola za osnovno i srednje muzičko obrazovanje „Vida Matjan“ proslavila je 70 godina postojanja i rada. Naše Društvo više godina uspješno surađuje i realizira sa Školom značajne projekte. Mandolinski orkestar HGD CG „Tripo Tomas“ zajednički nastupa na mnogim koncertima s dječjim zborom muzičke škole „Vida Matjan“. Zbog svega toga tijekom proslave jubileja uručena je Društvu posebna zahvalnica.

14. 3. 2017.
Promocija pjesmarice

Naše Društvo prihvatilo je tiskati pjesmaricu „Čudesna Boka“, autora kap. Gracije Gaša Marovića iz Mula. Marović je član HGD CG i redoviti čitatelj časopi-

sa „Hrvatski glasnik“. Promocija je organizirana u Galeriji solidarnosti. Pjesmaricu su predstavili Neven Staničić, koji je bio i recenzent, zatim pjesnikinja Du-bravka Jovanović i prof. Maja Grgurović.

15. 3. 2017.
Novi broj Hrvatskoga glasnika

Iz tiska je izišao broj 142 Hrvatskoga glasnika na 106 stranica, u *ful koloru* s naslovnicom u znaku vanjske proslave sv. Tripuna pod nazivom „Više nego tisućljetna tradicija“. U njemu je obrađeno 19 tema.

17. 3. 2017.
Revija tradicijske odjeće

Hrvatska matica iseljenika uputila nam je poziv za sudjelovanje na četvrtoj Reviji tradicijske odjeće i u izboru za najljepšu Hrvaticu u narodnoj nošnji izvan Republi-

ke Hrvatske. Naše Društvo imalo je svoju predstavnicu na prethodne tri revije koje su se organizirale u Tomislavgradu. Reviju organizira Udruga za očuvanje i promicanje hrvatske tradicijske kulture u Bosni i Hercegovini „Stećak“ u suradnji s Hrvatskom maticom iseljenika u razdoblju od 27. lipnja do 2. srpnja 2017. godine. Hrvate iz Crne Gore predstavljat će Anja Andrić iz Tivta, a njezina pratilja bit će Mihaela Knez iz Stolina.

24. 3. 2017.

Sastanak Uređivačkog odbora

Na redovitome mjesečnom sastanku Uređivačkog odbora izvršena je analiza Glasnika broj 142. Izraženo je zadovoljstvo sadržajem, izgledom, brojnošću članaka, kvalitetom tiska, što bi trebalo biti dobra preporuka potencijalnim sufinancijerima. Dogovorene su moguće teme za sljedeći broj Glasnika s napomenom da naslovnica bude u znaku Uskrsa.

29. 3. 2017.

Prijavnica natjecatelja za HSI

**CROATIAN
WORLD
GAMES**

Hrvatski svjetski kongres, čiji je član HGD CG, utemeljilo je organizaciju Hrvatskih svjetskih igara (HSI) ili, kako se još naziva, Cro olimpijadu. Prve HSI održane su 2006. godine u Zadru od 15. do 21. srpnja, na kojima je sudjelovalo više od 780 natjecatelja iz 25 zemalja svijeta. Ove godine održavaju se četvrte Igre u Zagrebu od 18. do 22. srpnja. Naše Društvo prijavilo je sudjelovanje 20 natjecatelja koji će se natjecati u sljedećim disciplinama: mali nogomet, judo, plivanje, boćanje i tenis.

31. 3. 2017.

Fešta kamelija 2017.

Izložba aranžmana od cvijeta kamelije organizirana je u hotelu Cattaro u starome gradu. Na otvorenju izložbe sudjelovao je i mandolinski orkestar HGD CG „Tripo Tomas“ skladbama „Vraćam se tebi, Boko moja“ i „Šjora mare“, kojim je dirigirao prof. Ivo Brajak.

Ministar Zenka u posjetu Hrvatskome nacionalnom vijeću Crne Gore

Ministar za ljudska i manjinska prava Crne Gore Mehmet Zenka, u sklopu redovitih radnih posjeta manjinskim nacionalnim vijećima boravio je 23. ožujka u Hrvatskome nacionalnom vijeću Crne Gore, u Domu kulture „Josip Marković” u Donjoj Lastvi.

Delegaciju iz Ministarstva za ljudska i manjinska prava, u kojoj su uz ministra Zenku bili i tajnik Ministarstva Mersudin Gredić te predstojnica Kabineta Sanja Žugić, primio je u posjet predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore Zvonimir Deković.

Prigodom susreta ministar Zenka i Zvonimir Deković razgovarali su o zakonskoj definiciji, statusu i položaju manjinskih nacionalnih vijeća u Crnoj Gori te su razmijenili stajališta o aktualnim izazovima na području unaprjeđenja položaja manjinskih naroda, kao i prijedloge za intenziviranje postojeće suradnje.

Ministar Zenka istaknuo je važnost uloge nacionalnih vijeća manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u afirmaciji nacionalnoga i kulturnoga identiteta te kulturne baštine svojih naroda, kao i da to nikako nije na uštrb multikulturalnosti Crne Gore, već u cilju dodatnog jačanja vrijednosti suživota.

Nacionalne manjine u Crnoj Gori, pa tako i hrvatsku nacionalnu manjinu, crnogorske vlasti prepoznale su kao kvalitetnoga i pouzdanoga strateškog partnera na putu k europskim i euroatlantskim integracijama Crne Gore, čiji je punopravan član Republika Hrvatska.

Ministar Zenka i Zvonimir Deković izrazili su zadovoljstvo kvalitetom suradnje koju resorno Ministarstvo ostvaruje s Hrvatskim nacionalnim vijećem Crne Gore, što je svakako jamstvo aktivnog doprinosa zaštiti i unaprjeđenju prava hrvatskoga naroda kao manjinskog i promociji kulturne baštine i kulturno-povijesnoga naslijeđa hrvatskoga naroda u Crnoj Gori.

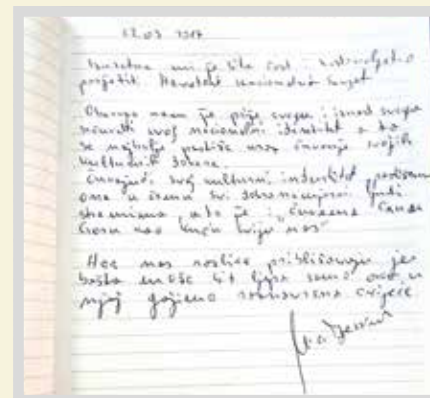

Gospodin Deković izvijestio je ministra Zenku o mnogobrojnim aktivnostima koje je HNV realizirao u prethodnoj godini, kao i o planovima za 2017. godinu. Deković je tom prilikom posebno istaknuo i pohvalio suradnju s Nacionalnom zajednicom Crnogoraca Hrvatske u Zagrebu te aktivnostima koje NZCH provodi u Hrvatskoj na planu afirmacije crnogorske nacionalne manjine.

Zajednički je ocijenjeno da treba jačati kulturnu i znanstvenu suradnju između dvaju naroda i to projektnim aktivnostima koje afirmiraju tradiciju i kulturu manjinskih naroda i pridonose promoviranju multikulturalnosti i interkulturalnosti u Crnoj Gori, na koju su se Ministarstvo i nacionalna manjinska vijeća obvezali potpisivanjem Memoranduma s Univerzitetom Crne Gore.

Resorni ministar iskazao je zadovoljstvo viđenim prilikom posjeta Hrvatskome nacionalnom vijeću Crne Gore te je izrazio volju i spremnost da se i ubuduće djeluje na daljnjem unaprjeđenju prava manjinskih naroda u Crnoj Gori u sklopu zakonskih i institucionalnih okvira i ingerencija.

Na kraju posjeta upisao se i u knjigu dojmova.

Posjet predstavnika Radija Crne Gore HNV-u

Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore posjetio je 13. ožujka dugogodišnji novinar Radija Crne Gore Mirsad Rastoder sa suradnicima.

Njega su primili predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore Zvonimir Deković, poslanik HGI-ja u Skupštini Crne Gore Adrijan Vuksanović, profesorica Ružica Lazarević, kao i tajnica Vijeća Ana Vuksanović. Gospodin Rastoder razgovarao je i s novinarima Dux radija, Zvonkom Perušinom i Valentinom Andrić.

U razgovorima s domaćinima, gospodin Rastoder je započeo jedan cijeli serijal koji će popratiti rad svih nacionalnih vijeća u Crnoj Gori kako bi se javnost informirala o dostignućima i problemima koji prate rad ovoga vijeća.

Kada serijal bude realiziran, Radio Dux će ga emitirati na svojim valovima.

Riječima koje treba puštit s' mirom: ćući, api, krepavici, lebrenju...

Piše:
Neven Staničić

Kvando, kvando, naiđu tako neke riječi koje ne treba načinjat. Evo **ćuća**, na primjer. Ima li nevinije i blaže riječi od nje. Ćuća, od glagola ćućati; ko, što (dijete) **ćućin** deboto, prije ili poslije spanja. Čist račun, ako se računa da je dijete jelo. (!) Molim lijepo. Svako načinjanje priče oko prevoda, značenja i drugih prenesenih upotreba ove riječi uvodi u napast. Sa cuclanjem na primjer, već imamo problem. Dunkve: ćuća, odnosno **cucla**, od cuc-lati, ko što-cuclu (dijete naravno) prije oli poslije spanja. Eli tako? Ma ođe dijete više nema šansu da ije, dozvolićete da primijetimo erbo, **ćućin** je zna se dječija bočica za mlijeko, što pod imenom cuclin zvanično ne postoji. Znači kod cuc-

lanja, dijete po pravilu ostaje gladno, što će reć da mu samo skrećemo pažnju, varamo ga od malena nebi li se smirilo. Što će opet reć, da kad mu obećamo ćuću, još može nećemu da se nada, doćim kod kod cucle, ne dobija ništa više od gutanja vazduha, što može prouzokovat u namanju ruku štucanje i zagrcanje, a nika-ko papicu, koju obećava ćuća. Kad ne laže. I to treba uzet u obzir!!! Erbo cucla je i nastala od lažive ćuće, koja nije namontirana na ćućin. A što su prao reć ćuća i cucla. To su znači... **dud(l)ie**, ekolo, pa izvodimo opet; dudla od dud-liti, ko što, ada dijete - dud-lu!!! Pretpostavljam da ne treba ponavljat cijelu priču oko toga kako ne postoji dudlin (!) i koje su posljedice toga. A što to zapravo dijete čini prije oli poslije spanja? Što mi to njemu podmećemo? Znači **sis**a. Evo ti ga sad. Sve se svo-

di na sisanje, hranjenje dakle gladnoga đeteta. A ono bi fala bogu znamo, stalno sisalo. I sad, dokle je ono, pa i dokle je ženskica, sa sisanjem ispada sve u redu. Ali kad postane propio on, onda ispada da se oko sisanja mora unaprijed izvinjavat, jer bože moj, što je stariji sve su veće aluzije koje se odnose na degustaciju svega drugoga, samo ne hrane. Ajde, dokle sisa prst i dekicu, bože moj, pa i ako potraje, ali sve poslije, iz čiste „pristojnosti“ nećeš ti, kod muškaraca mora preć u ćućanje. To su te posebne jezičke transformacije. Iz sise, dunkve u ćuću. Pun krug. Propio ćuću. Zbi-lja... bilo bi smiješno reć kako neko dudla između i oko kosti, oli cucla pivo. Ćuća. Ćuća je ta riječ za puštit je lijepo s' mirom.

Dalje. Postoji ta **apa**. Ono čim se pomene, čovjeka neka-ko uvati na povraćanje. A nebi

A, B, C, D, O...

trebalo. Apa bi prema značenju, bila jedno obično takoreć, agregatno stanje. Isparanje, magla, dim. Stakla se tako apanaju. Očali, prozori, ogleđala. Nekad je tako slaba da se i ne vidi. A mučnina ne prestaje. Okle nama to u Boku, da čujemo apu kako se čuje, da je vezujemo za nos, stomak i želudac, da na usta izlazi... đao će ga znat. Mora bit da smo mnogo kuriozni, i da za sve moramo znat okle je. Ubijamo romantiku. Tek, pa da je i od najmilijeg, od mora ono na južinu, ljepše je bez, nego s'njom.

S' **krepavicom** je opet suprotno. Posebno kad ti je uzimaju. Zboru, uzeli su nam i za'nju krepavicu. Sad bi trebalo da se čovjek tome veseli, rade službe (!), a upravo je suprotno. Tuga pogolema. Amo provat i sa prevodom: „Uzeli su nam i zanju **crkavicu**“ (?) Eli ovo još tužnije, oli se samo

čini. U budućem vremenu je prosto tragično. „Ljudi moji ponijeće nam znači i zanju crkavicu“. Trebalo bi utješno da zvuči; „uzeće nam dakle i zadnju **crkotinu**“ (!!!) i... nema smisla, ispravite me slobodno, ali simpatije i dalje ostaju prema tome **krepanome lešu**. Sad, može se preko toga prevrtat, na ovaj ili na onaj način, čepit nos i pokrivat se po ušima, tek kad čovjek ostaje bez ičega i crkotina znači, znači. Daleko od toga, da je za bačit. Krepavanje je iza nje, a to je ozbiljna rabota. A troke li. Neki u to ulože cijeli život.

Nije za bačit ni za zamislit se oko toga, 'eli **lebrenje** pristojna oli nepristojna rabota. Lebrili smo se fala bogu svi. (?) Ono na marčano sunce. (!) Ono brate, kad su nam prigovarali; „nemote mi se nimalo lebrtit ođe nego... lijepo, uvatite se rabote“ i tako to. Ono kad nam je bilo baš lijepo.

Zvuči kao da je nepristojno, ali s' druge strane, nije važno što ne znamo baš što je, kad je tako izazovno i raširenih ruka. Kao kad se protegneš i ostaneš tako. Lebriš širom zatvorenih očii. Pa i da su otvorene. Što fali? A opet, kako to može bit nepristojno kad se lebru drugi, a lijepo kad to činiš ti. Mi. Očigledno je da se ne treba puno miješat ni u te stvari.

I... može se ovako u nastavke. Može bit da se i vratimo ovim i ovakvijem riječima, kojom drugom prilikom. Tančaju. Kao što me tanča da pitam... Kako za gospu blaženu u ljudima na jednu stranu, tražimo išta ljudsko, kad na drugu u isto vrijeme, isti „mi“ očemo ubit boga u njima???

Treba li i to puštit s'mirom, oli...

Dobro. Drugi put. Drugi put.

Dumidran ili Dačica?

Priča o ljubavi Bokeljke i Crnogorca sa sudskim epilogom iz 1439. godine

Piše:

Mašo Miško Čekić

Bokeške ljubavne priče još nijesu sabrane u knjigu koja bi od zaborava sačuvala miris starih đardina u kojima lutaju sneni pogledi, trepere uzdasi zaljubljenih, a tišinu ponekada naruše tihi jecaji. O njima govore i brojni sačuvani stihovi kojih nema u našim čitankama. Neke daleke ljubavi, često i izmišljene, šepure se na staranicama udžbenika. I guslara, koji su vjekovima čuvali ljubavne stihove, danas je

manje i čini se kao da nikada nijesu pjevali o ljubavi.

Prošlost Boke, kao neiscrpno vrelo života i putokaz trajanju, ima i istoriju ljubavi čije stranice tek moramo iščitati na pravi način. Jer ljubav, tajna i javna, prihvaćena, nametnuta, uslovljena, iščekivana, spontana... nosi jedinstvenu priču, i svaka golemu pouku. Za nauk. Za novu generaciju. I niko ne može znati koliko su tih priča ispričali vjekovi u Boki jer nastaju i danas, svakog časa! Javne i tajne, nametnute milom ili silom, s računom i bez njega, velike i male...

Godina je 1430.

Mlad i stasit Crnogorac, Dačica Dobrekov Gačović iz Veljih Zalaza, silazio je redovno na kotorski pazar. Prodao bi nešto kaštradine i vješto izrađene lukove za strijele, kupio što je trebao i mogao, pa uz pestingradske strane, nazad u Velje Zaleze. Ko zna koliko

puta tako do onoga dana kada je ugledao Vjekušu, plemkinju iz porodice Paskvali. Po zakonima onoga vremena nijesu se smjeli ni sresti, a kamoli gledati.

A oni su se sreli, pogledali i zaljubili!

Po običaju, Vjekuša je iz kuće mogla izaći samo do crkve, u pratnji starijih, i to prekrivena velom do zemlje. Kada i gdje su se ugledali, koliko puta su se sreli, kako su ljubav jedno drugom iskazali – sve je tajna. Dragi moji, malo maštajte, razigrajte vlastita sjećanja, dodajte i oduzmite neki damar i dobićete priču o zaljublivanju Vjekuše i Dačice. Sve ostalo se zna. Sve je bilo javno. Skandal je potresao Boku i crnogorska brda.

Vjekuša je pobjegla sa Dačicom u njedra Pestingrada, put Veljih Zalaza, daleko od roditelja, rođaka, straže kotorske i strogog zakona. Za porodicu i vascijelo plemstvo istina je do-

Dančulovina

bila oblande: devojka plemićke krvi je oteta! Otmičar je Crnogorac!

I tako se pričalo o otmici, mada su svi znali da je Vjekuša za Dačicu svojevrijedno pobjegla. Za porodicu, u javnosti, više nije postojala. Sem za babu po majci, Jelušu Buća rođenu Bolica. Ona je testamentom, a umrla je godinu dana nakon što se Vjekuša udala, njoj ostavila izdržavanje od prihoda iz vinograda i posjeda u Dumidranu. Veliko imanje može joj i pripasti, rekla je baba na samrti, ako Vjekuša dođe u Kotor i uda se za drugog čovjeka. Tada njoj i njenim nasljednicima pripada Dumidran. Ako ne ostavi Dačicu, prihode od imanja može koristiti dok je živa, a potom

imanje pripada Vjekušinom bratu Jakši. Tako je naredila baba Jeluša.

Vjekušin otac Luka Jakova Paskvali, gotovo devet godina je živio u sjenci sramote koju mu je priredila kćer. Stezao je srce, ali nije prestao da je voli! Godine 1439. otac Luka objavljuje da oprašta kćeri i zetu i pored toga što je teško uvrijeđen njihovim postupkom.

“Ne želeći da unesreći kćerku, daje kćerki blagoslov, da ne bi padala u očajanje, već živjela zadovoljno u ljubavi sa onim kojega je njeno srce izabralo“- ostalo je zapisano u arhivskom dokumentu. U prisustvu svjedoka Marina Buće Protovestijara, sina Ivanova, unuka čuvenog Nikole Buće, protovestijara cara Dušana – Vjekuša i Dačica pali su na koljena tražeći oprostaj od oca i tasta, obećavajući pokornost.

Sve je zapisano u arhivskom dokumentu 23.februara 1439. godine.

I tu nije kraj.

Otac se pomirio sa kćerkom i oprostio njoj i zetu, uz uslov: Vjekuša se morala odreći mira razora vrijedog oko 1.000 perpera. Tada je to velika svota za koju se moglo kupiti desetak zanatlijskih kuća u Kotoru ili više vinograda i imanja u Za-

Žene u XV. stoljeću

livu ili dvije plemićke palate u starom Gradu. Oprost da – zapovijest je toga vremena i tadašnjih običaja – plemićka imovina nekome nižega ranga još pri tom Crnogorcju – nikada! Makar bio i zet.

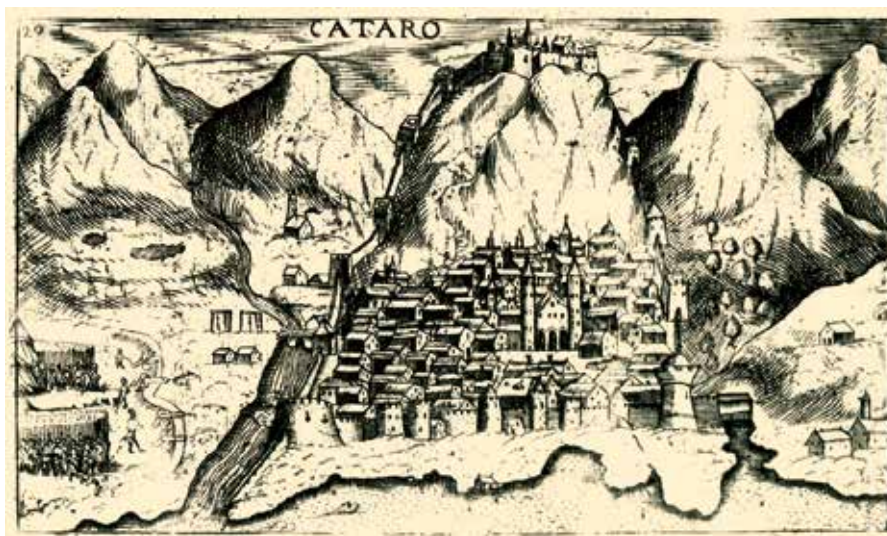
Vjekuša je rekla: Dačica!

U svakom slučaju, Dačica je sa stricem, mjesec dana nakon pomirenja sa tastom, zakupio veliko crkveno imanje u Dobroti i preselio se iz Veljih Zalaza. Istoričari smatraju da od Dačice (Dančo, Danilo) potiču Dančulovići u Boki. Tu je i Dančulovina u Tivtu i...

U dokumentima se više ne pominju Vjekuša i Dačica. Nije ni važno. Njihova imena zabilježila je istorija na najljepši mogući način: ljubavnom pričom koja se pamti skoro 600 godina.

Iz knjige “Antiki fagot” Maša Miška Čekića

Izdavač: Centar za kulturu Tivat, 2016.

Kotor-XVI stoljeće

Prvi fotografi u Kotoru¹ Stara i nova istraživanja i saznanja (II DIO)

Istraživanja o začecima fotografske djelatnosti u Kotoru iziskuju još mnogo truda i rada na otkrivanju i prikupljanju podataka prvenstveno iz sačuvanih arhivskih izvora

Snežana PEJOVIĆ, arhivist
Državni arhiv - Istorijski arhiv Kotor
E-mail: pejsib@t-com.me

U međuvremenu fotografski obrt u Kotoru obavlja i **Franc (Frano, Franjo) Laforest**,² kao rodonačelnik fotografske porodice koja će kontinuirano djelovati ne samo u Kotoru, već i u Boki nekih pedesetak godina. Prvi spomen Franca Laforesta u arhivskom gradivu Opštine Kotor datira iz 1889. godine, kada izmiruje dugovanja prema Općini zbog troškova suzbijanja šarlaha u njegovom stanu.³ Iz iste go-

¹ Rad je izložen na naučnom skupu o zanatima u Kotoru u organizaciji Bokeljske mornarice Kotor. Objavljen je 1997. godine. U ovoj verziji su unesene određene izmjene i dopune u skladu sa novim saznanjima o ovoj temi. Vidi: Snežana Pejović, *Prvi fotografi u Kotoru*, "Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru", XLI-XLII, Kotor (Crna Gora), 1993-1994, 219-233.

² Franz Thiard De Laforest, u pogledu izgovora imena može se naći i kao Franc, Frano i Franjo.

³ o., c. OK, Pomoćne knjige - *Djelovodni protokol za 1889. god.*, br. dokumenta je 1802.

Kongregacija Sv. Đorđa

Srpska garda ispred sv. Luke

dine je i grupna fotografija Kongregacije Sv. Đorđa (*San Giorgio*) na povratku iz crkve sv. Vicka ili Vičenca (*San Vincenzo*), 23. travnja 1889. godine. Kako piše ispod fotografije, izradio ju je Franc Laforest u Kotoru.⁴ U arhivskoj zbirci FIOR postoji sačuvana još jedna grupna fotografija ovog autora. Riječ je o snimku Srpske garde ispred crkve sv. Luke, na kojoj je utiskano da je fotografirao „Franc Laforest iz Dubrovnika.“⁵ Na žalost, na fotografiji nema datuma izrade, niti je bilo moguće na osnovu detalja ustanoviti godinu izrade. Pretpostavka je da je Franc Laforest prvo radio u Dubrovniku, pa se doselio u Kotor gdje otvara fotografski atelje. Godine 1893. izdana je u Općini Kotor svjedodžba da je „Franjo Laforest, fotograf u Kotoru, uvršten u zadnji imenik izbornika za izbor občinskog zastupstva Kotarskog upravnim porezom od 9.65,“⁶ a 6. listopada

iste godine dobiva odobrenje na zidu tornja na Trgu od oružja postaviti vitrinu-izlog sa svojim fotografijama. O ovom „svjetloiscu“ Općina Kotor 27. studenog 1893. godine dostavlja obavještenje Kotarskom poglavarstvu da je Franc Laforest došao prije nekoliko godina iz nepoznatog pravca u Kotor i otpočeo voditi fotografski zanat. Ipak, premda nekomunikativan i srdite

naravi, živi pošteno od svog obrta.⁷ Godine 1899. Franc Laforest traži dozvolu da izmjesti svoj studiju sa Pjace Sv. Tripuna u kuću br. 84, blizu gostionice „Stadt Graz“ i da okači „spoljnu vitrinu“ na kući broj 83, vlasništvo nasljednika Edvarda Sbutege, a ispred dućana Župovića ili Čupovića.⁸

Sačuvane Laforestove portretne fotografije u Arhivu i u Pomorskom muzeju u Kotoru⁹ su u tzv. kabinet-formatu. Na poleđini litografski obrađene podloge naznačen je samo atelje u Kotoru i utisnuta je osvojena medalja sa Izložbe poljoprivrede i zanatstva u Trstu 1882. godine. Portreti ličnosti rađeni su u stojećem

⁷ o., c. OK CIX – 576 (br. u Djelovodnom protokolu je 2177), 1893. god.

⁸ o., c. , CXXV – 8 (br. u Djelovodnom protokolu je 10); OK CXXVI – 21 (br. u Djelovodnom protokolu je 879); OK CXXVII – 17 (br. u Djelovodnom protokolu je 1735), 1899. god

⁹ Napominjemo da je nakon ovog istraživanja i pripreme rada Pomorski muzej došao u posjed kolekcije Laforest, i to poklonom od njegovih nasljednika.

Niko Stefanović predsjednik Opštine 1888.-92.

Niko Stefanović predsjednik Opštine 1888.-92. poleđina

⁴ o., c. FIOR, III – 1.

⁵ DACG IAK, *Zbirka fotografija*, FOT V – 27.

⁶ o., c. OK CIX – 429 (br. u Djelovodnom protokolu je 2020), 1893. god.

stavu. Kao i Karlo Veber stariji, Laforest fotografira članove Bokeljske mornarice uz ateljski dekor – pano sa slikom zaljeva i broda. Prve portretne fotografije rađene na papiru, vjerojatno albuminskom, lošeg su kvaliteta. Litografirani znak rade mu Ajzenšiml i Vahtl (*Eisenchiml und Wachtl*) iz Beča. Kasnije, na poledini se nalazi ženski lik sa paletom, kistom i foto-aparatom i natpisom: “*Artis Amica Nostrae*”.¹⁰ Litografski revers izrađuju Kile i Mikše (*Kühle und Miksche*) ili Bernard Vahtl (*Bernard Wachtl*) iz Beča.

Uz portretne fotografije, Laforest izrađuje i grupne fotografije većeg formata snimane na otvorenom prostoru. Kako se može zaključiti na osnovu ranije spomenutih dokumenata, devedesetih godina prošlog stoljeća kada foto-aparat postaje pristupačan i običnom građaninu i kada amatersko fotografiranje uzima maha, prihodi profesionalnih foto-ateljea znatno opadaju. Fotografi su primorani izaći iz ateljea i inovirati,

pa se Franc Laforest, prema raspoloživim podacima, u periodu od 1900. do 1909. godine bavi panoramskim fotografiranjem i izradom razglednica nekih mjesta u Boki.¹¹ Sa

¹¹ Potaknut zahtjevima istraživača, posebno kolekcionara i kartofila, Arhiv je u zbirci fotografija formirao kao posebnu kategoriju zbirku razglednica Kotora, tj. razglednica uglavnom kotorskog, risanskog i tivatskog bazena (ima nešto manje Herceg-Novog i okolnih mjesta, kao i Budve). U literaturi se navodi da su prve dopisne karte i razglednice nastale u prusko-francuskom ratu, najvjerojatnije u Beču, 1869. godine. Prema tome, Kotor je interesantan i za proučavanje ovog novog oblika korespondencije. Kako je ustanovljeno do sada, najstarija sačuvana razglednica Kotora bila je u prometu 1896. godine, pa se može pretpostaviti da je Kotor bio zahvaćen ovim modernim pronalaskom tokom druge polovine 19. vijeka paralelno sa najvažnijim centrima Evrope. Istraživanje ove vrste fotodokumentacije, razglednica ili kartpostala, materije koja je nedovoljno proučena kod nas, pa i u svijetu, podrazumijevala bi prvenstveno sakupljanje informacija o njihovim izdavačima, zatim štampačima (slikari, crtači, litografi, fotografi), a također i

Atelje Prelesnik Laforest

ostalim izdavačima i prodavcima razglednica 1906. godine obraća se Općini sa molbom da se dozvoli prodaja razglednica na rivi i nedjeljom, kada u luku prispiju turisti.¹²

Izmijenjene ekonomske prilike utiču da se fotografi udružuju, pa 15. marta 1906. god. Franc Laforest i **Karlo Veber mlađi** prijavljuju obav-

o proizvođačima papira, pa konačno distributerima, odnosno prodavcima. Zato ovaj rad o kotorskim fotografijama predstavlja samo jedan segment obimnijeg istraživanja općenito o foto-dokumentaciji ovog područja, kako u cilju njene bolje zaštite i vrednovanja, tako i zbog njenog značaja kao materijalnog dokaza o arhitektonskom, etnografskom, povijesnom i drugom životu ovog područja od druge polovine 19. vijeka do danas.

¹² o., c. OK CXLVI/A – 498, 1906. god.

¹⁰ o., c. Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru, inv. br. 1074 V-E i 592 (V-E).

ljanje „slobodnog obrta foto-grafskog ateliera u Kotoru sa anagrafičnim brojem 84“.¹³ Istovremeno Franc Laforest u Tivtu drži prodavnicu „pisarničkih“ stvari i raznih kancelarijskih predmeta, koju 1910. godine premješta u Kotor u kuću br. 275.¹⁴ Krajem 1911. god. umro je fotograf Laforest, a od 1. januara 1912. godine obrt vodi njegova supruža Gabrijela u zajednici sa fotografom Rudolfom Smodlakom¹⁵ u istom poslovnom prostoru.

¹³ o., c. OK CXLVII – 114 (br. dokumenta u Djelovodnom protokolu je 1301), 1906. god.

¹⁴ o., c. OK, Pomoćne knjige - *Djelovodni protokol za 1910. god.*, br. dokumenta je 320.

¹⁵ o., c. OK Pomoćne knjige, *Djelovodni protokol 1912. god.*, br. dokumenta

Gabrijela Laforest, osim u Kotoru, ima atelje i u Tivtu, do 1919. godine.¹⁶ Nakon 1935. godine, ona prenosi svoj obrt u Herceg-Novu. U međuvremenu se udružuje sa **Eleonorom Prelesnik**, koja je 30. decembra 1921. godine preuzela vođenje njenog foto-grafskog ateljea. U međuvremenu foto-grafskim zanatom se počinje baviti i Gabrijelin sin, **Feliks (Srećko) Laforest**. U ateljeu Gabrijele Laforest, osim šegrta Usmijanija, koji uči zanat tokom 1912. godine,¹⁷ rade do 1935. godine brojni fotografi kao: **Eugen Gruić** iz Novog Sada, **Franjo Župančić**, **Josif Stankovski**, **Luka Cirigović**. Gabrijela Laforest, u zajednici sa Eleonorom Prelesnik, vodi i dućan, odnosno „povlaštenu knjižaru i papirnicu“ u Kotoru, sa kioskom na rivi. Tako je foto-grafski atelje Laforest obezbjeđivao dugi niz godina vrlo kvalitetne fotografije koje su bile u širokoj upotrebi, od izrade fotosa privatnih lica, preko razglednica, do opremanja raznih tada objavljivanih publikacija i svakako predstavljaju vrlo vrijedan foto-dokumentacioni materijal. Bilo bi interesantno posebno proučiti djelatnost ove porodice fotografa, naravno koristeći uz materijal poklonjen Pomorskom muzeju u Kotoru i ostalo u drugim institucijama i privatnim kolekcijama, i onaj materijal koji se čuva kod potomaka nastanjenih u Herceg-Novom.

Za sada nije poznato da u foto-dokumentaciji Arhiva ili Pomorskog muzeja postoje sačuvane fotografije **Karla Vebera mlađeg**. Ono što znamo je da je svoj foto-grafski obrt prijavio 14. siječnja 1906.

745 (Gabriela Thiard de Laforest).

¹⁶ o., c. OK Pomoćne knjige, *Djelovodni protokol 1912. god.*, br. dokumenta 2886.

¹⁷ o., c. ŠUZ I, 1912. god.

god. općinskim službama, i da je imao prostor u kući sa anagrafskim br. 236 u Kotoru.¹⁸ Međutim, već u aprilu iste godine udružuje se sa Francom Laforestom i prelazi u njegov atelje (kuća sa tadašnjim anagrafskim br. 84). Dalji podaci o ovom fotografu vrlo su oskudni. Godine 1910. oglašava se iz Risna, kada Općinskoj upravi dostavlja poslovnu knjigu **Tri-pa Matova Velića**, koji treba da počne sa radom u njegovom ateljeu. Zahtjeva takođe da knjiga bude urađena po propisima predašnjeg vlasnika, **Rudolfa Smodlake**.¹⁹

Opet, 8. jula 1914. godine, Karlo Veber mlađi traži građevinsku dozvolu za gradnju kućice od opeka za foto-grafsku radnju. Trebalo je da se ova kućica podigne na čestici br. 22, vlasnost Sjemeništa „Leoninum“ i Veber je, kako kaže u dokumentu, već obezbjedio suglasnost don Iva Stjepčevića.²⁰ Za sada nije pronađen dokument koji bi potvrdio da mu je ova gradnja odobrena.

U ovom periodu je mnogo značajniji rad fotografa **Rudolfa Smodlake**. U arhivskim dokumentima i arhivskoj foto-dokumentaciji, Smodlaka se spominje 1902. godine kao

¹⁸ o., c. OK CXLVI – 175 (br. dok. u Djelov. protokolu je 268), 1906. god.

¹⁹ o., c. OK, Pomoćne knjige, *Djelovodni protokol 1910. god.*, br. dokumenta je 1196.

²⁰ o., c. OK CLXXI – 283/A (br. dokumenta u Djelovodnom protokolu Općine je 1496), 1914. god.

21 1-52

**Novi artistički zavod
za fotografiju svake vrsti**

Atelier © Smodlaka

KOTOR, Put sv. Klare br. 273-

Savršena radnja po svim modernim sistemima na raznom modernom papiru. Povećavanje svake vrsti slika do naravne veličine. Casovito snimanje. Slikanje skupina, iznutrašnjosti, krajeva, gragjevina, za svaku umjetničku i industrijsku potrebu. Preslikavanje na staklu i porculanu. — Ploče od porculana za nadgrobne spomenike svakoga oblika i veličine, neizbrisive, koje odolevaju svakoj nepogodi vremena. Slike za posjetnice. Diapozitive ili prozirne slike za prozore. — Broševi, pribadače, puca od manžeta, kutije od cigareta, sve sa slikom od emalja.

Kao novost za našu pokrajinu uveo sam umjetnu svjetlost, tako da ću moći slikati pri svakom vremenu, pa i večerom. Sve radnje izvršujem najvećom pomnjom i brzinom uz umjerene cijene.

BOKA 6, 14 (27) feb 1908 god I, 7

član Hrvatskog tamburaškog društva.²¹ On se 21. kolovoza 1908. god. obraća Općini sa zahtjevom da bude uvršten u Glavni izborni imenik grada Kotora sa svotom od 20,67 kruna.²² U maju 1909. god. otvara „dućan fotografični (!) predmeta i skladište razglednica u kući Pera Vuletića br. 189, kod crkve Sv. Klare“.²³ Svoje portretne fotografije Smodlaka također radi u tzv. kabinet-formatu i fotografira isto članove Bokeljske mornarice. Na poleđini kartonske podloge litografijom je ispisano: „Artistički Zavod Rudolf H. Smodlaka, fotograf Kotor“. Njegov studio nalazio se u uli-

²¹ o., c. OK CXXXV – 650 (br. dokumenta u Djelovodnom protokolu Općine je 2071) i IAK FIOR, fascikla sa nesređenom građom, 1901. god.

²² o., c. OK Pomoćne knjige, *Djelovodni protokol, 1908. god.*, br. dokumenta je 2049.

²³ o., c. OK Pomoćne knjige, *Djelovodni protokol, 1909. god.*, br. dokumenta je 976.

ci sv. Klare br. 273 i kasnije u ulici Sjemeništa. Za razliku od svojih prethodnika, Smodlaka radi tehnološki savršenije, pa naglašava da vrši povećanje slika do prirodne veličine, a ploču čuva za kasnije narudžbe.²⁴ U listu „Boka“ za 1908. i 1909. godinu tiska reklame svog ateljea. Godine 1909. ima studio u Tivtu. U reklamama ističe brzinu snimanja, a vrši „slikanje skupina, iznutrašnjosti, krajeva, građevina, za svaku umjetničku i industrijsku potrebu“.²⁵ Takođe, radi i preslikavanje na staklu i porcelanu za nadgrobne spomenike, tabakere, nakit, i sl. Izrađuje dijapozitive i prozirne slike za prozore. Kao najveći domet Smodlaka ističe obezbjeđenje „umjetnog svijetla“, što mu omogućava slikanje po mraku, bez korištenja dnevnog svjetla. Prilagođavajući se tako novim trendovima u ovom zanatu, Smodlaka posebno daje reklamu za foto-amatere.²⁶ Uz umjetničke razglednice i one sa motivima Crne Gore,

²⁴ o., c. FIOR, fascikla sa nesređenom građom; Pomorski muzej u Kotoru, V – E, inv. br. 1071.

²⁵ DACG IAK *Zbirka štampanih stvari – ŠTAMP III – 2*, „Boka“ Kotor, god. II/1909., br. 122.

²⁶ o., c. ŠTAMP III – 2, „Boka“ II/1909; br. 120.

on u svojoj radnji ima razne fotografske predmete i fotoaparate za prodaju. Kupovina fotografskog aparata podrazumijevala je besplatnu obuku u ovoj struci. Amateri su u Smodlakinom ateljeu mogli obaviti razvijanje, kopiranje i retuširanje fotografija. Od panoramskih i skupnih fotografija koje je uradio ovaj fotograf, u Istorijskom arhivu sačuvane su slijedeće: fotografija proslave šezdesetogodišnjice vladavine cara Franca Jozefa ispred palače Grgurina i album „Jubilarni spomen Plemenitog tijela Bokeljske mornarice“ iz 1909. godine sa snimcima ceremonijala proslave 1100. godišnjice ove organizacije.²⁷ Album raspolaže sa desetak vrlo kvalitetno urađenih fotografija većeg formata, koje raznovrsnošću krajolika i motiva već prelaze u pravu umjetnost.

Za razliku od fotografa prethodnika koji su pri izradi razglednica ostajali anonimni, pa se obično na poleđini razglednica pojavljuje samo njen izdavač, u zbirci fotografija vlasnost Pomorskog muzeja u Kotoru nalazi se razglednica izdavača Erminija Mandela „Panorama von

²⁷ o., c. FIOR, fascikla sa nesređenom građom.

Crkvice Krivošije²⁸ na kojoj je kao fotograf potpisan Rudolf Smodlaka. Po tipu ova razglednica je tzv. mozaik-karta, u boji je, a po spomenutom podatku o izdavaču, datira s početka 20. stoljeća. U svom opusu, koji je trenutno dostupan istraživaču, Smodlaka je radio i dopisne karte. Na njima je fotografirao poprsje određene ličnosti i one su istovremeno služile kao uspomena, suvenir.²⁹

Dana 13. travnja 1910. godine Gradsko redarstvo u Kotoru podnosi prijavu Općinskoj upravi Kotor protiv Rudolfa Smodlake, jer je bez odobrenja u ulici kod Sjemeništa okačio na zidu vitrinu sa slikama dimenzija 2,82 sa 1,11 m i dubine 13 cm. Pošto je ulica uska, vitrina je ometala prolazak kolica.³⁰ Iste godine Smodlaka traži dozvolu da premjesti radnju iz kuće anagrafski br. 189 u kuću br. 232.³¹

U „Glasu Crnogorca“ od 15. kolovoza 1910. godine zabilježeno je da je tokom proglašenja Crne Gore za kraljevinu, uz fotografije iz raznih država i „g. Smodlaka iz Kotora pozvat na Cetinje po najvišem nalogu da snimi nekoliko slike Nj. Kr. V. Knjaza Gospodara“.³²

Kasnije, 26. studenog 1912. godine Rudolf Smodlaka i Gajbriela udova Laforest prijav-

²⁸ o., c. Pomorski muzej u Kotoru, VIII/A, inv. br. 1114.

²⁹ U nesređenoj arh. fondu porodice Čekrdeković nalazi se dopisna karta "Smodlaka - umjetna karta Gromo", koja je bila u prometu 28. 11. 1918. god.

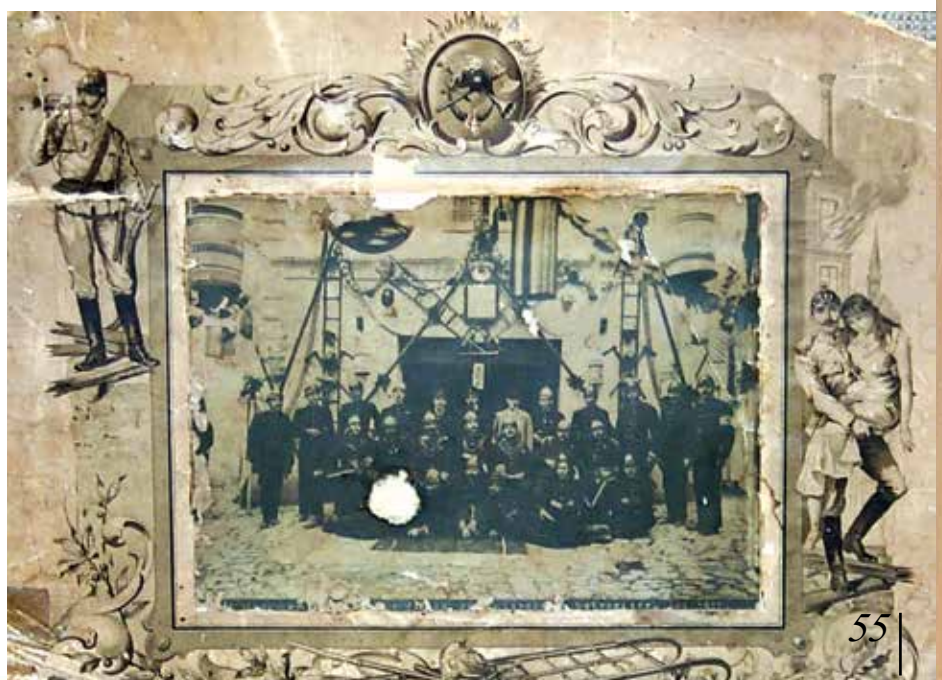
³⁰ o., c. OK CLV - 289 (br. u Djelovodnom protokolu je 733), 1910. god.

³¹ o. c. OK Pomoćne knjige, *Djelovodni protokol, 1910. god.*, br. dokumenta je 1900.

³² Vidi: Velimir Vujačić, *Hrvatski umjetnici na svečanostima 1910. godine*, „Matica“, zima 2011, str. 239.

Atelje Prelesnik Laforest

*Dokoljka Mosnarica
pod oznakom, pred Općinskim Domom u
Kotoru, u času primanja općinske zastave, dne 2. februara 1907.*

FIOR

ljuju obrt fotografa pod firmom "Atelier Laforest e Smodlaka" u dosadašnjim prostorijama ateljea Laforest.³³ Međutim, već 1. siječnja 1913. godine, iz nepoznatih razloga, Rudolf Smodlaka odjavljuje svoj obrt.³⁴

Prema pronađenim podacima u dokumentima, Rudolf Smodlaka od veljače 1916. god. se nalazi u vojsci,³⁵ a 1918. dobiva vojničku knjižicu o penziji.³⁶ Ipak, nasljednici ovog fotografa nastavljaju sa radom i prisutni su još dugo godina u Kotoru i tokom druge polovine 20. vijeka.

³³ o., c. OK CLXIII – 236 (br. u Djelovodnom protokolu je 2509).

³⁴ o., c. OK Pomoćne knjige, *Djelovodni protokol, 1913. god.*, br. dokumenta je 100.

³⁵ o., c. OK CLXXIV – 583 (br. u Djelovodnom protokolu je 2050), 1917. god.

³⁶ o., c. OK Pomoćne knjige, *Djelovodni protokol, 1918. god.*, br. dokumenta je 894.

Istraživanja o začecima fotografske djelatnosti u Kotoru iziskuju još mnogo truda i rada na otkrivanju i prikupljanju podataka prvenstveno iz sačuvanih arhivskih izvora. Zbog naprijed navedenih razloga veoma je teško doći do preciznih i kontinuiranih činjenica i složiti od tih nepotpunih informacija i podataka cjelovitu sliku. Posebno treba naglasiti neophodnost detaljnijeg istraživanja foto-dokumentacije Pomorskog muzeja, posebno što postoje indicije da se

u njihovom fondusu nalazi i izvjestan broj dagerotipija, što predstavlja raritet i veliku vrijednost. Tu su i one fotografske kolekcije u drugim institucijama i državnim i crkvenim. Takođe, trebalo bi istražiti ovu vrstu dokumentacije koja je pohranjena kod privatnih lica. Što se tiče

fotografa Antona Jelaske i Karla Vebera starijeg, kako su obojica bili zvanični fotografi crnogorskog dvora, ovdje iznesene podatke treba dopuniti podacima iz proučavanja foto-dokumentacije i arhivskih dokumenata prvenstveno u Muzeju Cetinje.

GRAD Perast

Imenovanje gradom Perastu i formalno pripada jer je već u XVI. stoljeću imao službeni status grada, za razliku od drugih pomorskih mjesta u Boki kotorskoj.

Grb grada Perasta i grbovi 12. peraških bratstava

Piše:
Marija Mihaliček

Historijski i civilizacijski tokovi koji se reflektiraju kroz osmišljeni urbanizam, profanu i sakralnu arhitekturu i ukupno umjetničko i duhovno naslijeđe možda su razlog zašto se Perastu iskazuje poseban respekt spominjanjem odrednice GRAD uz njegovo ime. Međutim, ovo imenovanje gradom Perastu i formalno pripada jer je već u XVI. stoljeću imao

službeni status grada, za razliku od drugih pomorskih mjesta u Boki kotorskoj.

Od prvih dokumentiranih spomena Perasta, kao mjesta u kome žive „lađari, kamenari, krečari, ciglari i bačvari“ iz XIII. stoljeća i postojanja brodogradilišta u XIV. stoljeću proteklo je razdoblje postupnoga pomorskog snaženja do potpunog osamostaljenja od Kotora.

Pod vlašću Venecije Perast dobiva strateški značaj jer turskim osvajanjem sjevero-

zapadnoga dijela Boke Perastani postaju čuvari kotorskog zaliva. Andrija Valier, kotorski rektor i providur, u svom izvještaju iz 1536. godine piše da je Perast mjesto od velike važnosti za Kotor jer je smješten prema Herceg Novom, hercegnovski Turci se mnogo boje Peraštana jer su hrabri ljudi. Slično svjedočanstvo donosi i veronski biskup Augustin Valier prilikom posjeta Boki kotorskoj 1579. godine kada opisuje Peraštane kao *goropadne i pomorstvu vične*.

Peraštani su koristili povoljnosti povlastica kojima je Venecija obdarivala stanovnike pograničnih mjesta koji su čuvali njezine često nesigurne granice prema turskom teritoriju. U drugoj polovini XVI. stoljeća Perast preuzima tr-

govački primat koji je do tada pripadao Kotoru i stječe status općine 1579. godine (Prčanj i Dobrota dobit će taj status tek u XVIII. stoljeću).

Prvi put se GRAD (lat. *opidum*) javlja uz ime Perasta 1583. godine: (*de Perasto opido*) u izvještaju biskupa i kotorskog plemića Jeronima Buće, predstavnika vrhovne crkvene vlasti, prilikom posjeta crkvi sv. Jurja. U mletačkim državnim ispravama Perast se javlja kao GRAD, 1585. godine.

Na primjeru grada Perasta i odnosu njegovih stanovnika očituje se jedna od tradicionalnih pojava na Mediteranu, a to je da se ističe pripadnost gradu kao zavičaju, domovini, naciji. Za Peraštanine je grad *La citta di Perasto sua Patria*.

Procvat pomorstva i pomorske trgovine doživljava poslije oslobođenja susjednog Risna 1684. i Herceg Novog 1687. Važnost grada Perasta kao pomorskoga centra priznata je i osnivanjem Zdravstvenog ureda koji provodi sanitetske mjere i izdaje dozvole za plovidbu.

U tim dokumentima Perast se naziva gradom, a na njima se uz općinski grb nalaze predstave njegovih zaštitnika Bogorodice i sv. Nikole.

U rukopisnoj knjizi Ceremoniala Peraške općine, Perast je nazvan *Magnifica Communita di Perasto*. Ceremonijal je oblik statuta o pravilima pri izboru predstavnika svjetovne i crkvene vlasti. Sve se ove ličnosti biraju iz plemićkog staleža jer „samo ljudi plemićkog ranga mogu dati sjaj vlasti i doprinijeti vječnom očuvanju opštine“. Ovo se očituje i u simbolu grada, njegovu grbu, na kome su dvije plemićke ruke koje drže križ.

Od iznimne je važnosti naglasiti kulturološku dimenziju tog dokumenta jer je Ceremonijal autentično svjedočanstvo o duhu i običajima Perasta za vrijeme Venecije. Čitav niz zanimljivih pojedinosti nalazi se u odredbama Ceremonijala: prilikom dolaska u Perast istaknutih ličnosti, zatim održavanja svečanih religioznih procesija i posebno propisa-

nim pogrebnim obredima za crkvene i svjetovne ličnosti.

Uz ime Perasta postojale su često atribucije u smislu sjajnoga, vjernoga grada, što je i kartografski zabilježeno. Coronelli, poznati geograf i službeni kartograf Venecije, na veduti Perasta upisuje na naslov na traci - *Perasto citta fedelissima e valorosa*.

Perast izgledom ima odlike grada zbog smišljenoga urbanistički postavljenoga položaja koji prati prirodni ambijent. Arhitektura Perasta je primjerena potrebama i ambijentu, kao organski odraz čovjeka i prostora. Barokne palače koje Peraštani grade u XVII. i XVI-II. stoljeću nemaju napadnu baroknu dekorativnost, već su jednostavne i harmonične. Građene su tako da zadovolje višenamjenske potrebe za udobnim stanovanjem, za praktičnosti jer je prizemni dio bio u funkciji spremišta, ali često su imale obrambenu funkciju, a zbog opasnosti prizemlja su bila s manjim otvorima, puškarnice su se nalazile čak u salonima. Tako, primje-

rice, najljepša palača ima puškarnice u reprezentativnoj dvorani. Palače su građene domaćim kamenom, s ukrasima u kvalitetnom kamenu, dovoženim s otoka Vrnika. U Perastu je zapamćeno samo jedno ime graditelja-arhitekta, što navodi na zaključak da je izgled i veličinu svoje kuće osmišljavao vlasnik.

Bogatstvo stečeno teškim pomorskim životom pretočilo se

Niepcje Joseph Nicephore

Statut grada Perasta (Pravila o izboru i dužnostima vlasti u općini) 1742. godine

u crkve, zvonike, oltare od najfinijeg mramora, oltarske pale mletačkih majstora, srebrne svijetljake. Kao najveći izraz zahvalnosti i zavjeta nastaje crkva posvećena Bogorodici, zaštitnici u kojoj je Peraštanin Kokolja podario najznačajniju slikanu cjelinu, na kojoj se prepoznaju utjecaji europske umjetnosti.

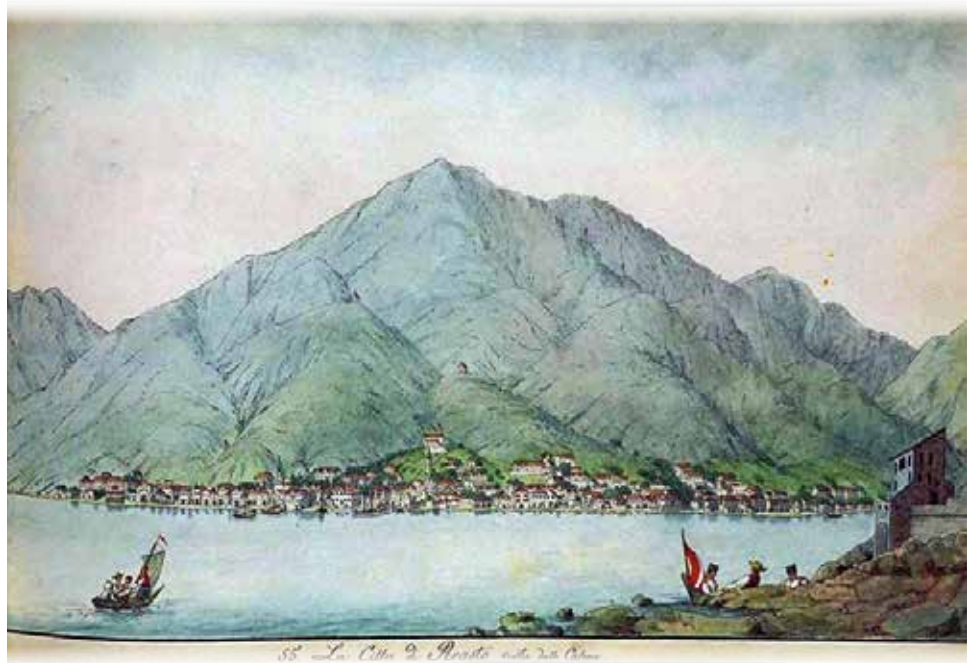
Na istom umjetnom školju postoji skromna kuća, čiji enterijer čini samo niz kamenih „pidžula“, a gdje su se okupljali Peraštani i njihovi susjedi na „umir“. I danas je zadržala ime „Pomirbena dvorana“ iako je davno izgubila namjenu.

Krajnju racionalnost pokazivala je i škola koju su podigli redovnici uz pomoć Peraške općine početkom XVIII. stoljeća. Mogla je primiti osamdesetero djece, a bila je namijenjena samo muškoj djeci. Prema Srećku Vuloviću (Nastava u Boki Kotorskoj - povijesne bilješke) djevojčice iz Perasta sve do 1875. u privatnim školama „učile su moliti Boga i ženske ručne radnje, a rijetko čitati i pisati“. Peraštani su bili obučavani pomorskoj vještini od

dječjačke dobi, na jedrenjacima, i izrastali u nadaleko poznate pomorce i junake čiji je život bio ispunjen pomorskim okršajima pa su „više umakali mačeve u krv negoli pera u mastilo“, piše Julije Balović (1672. - 1727.) u kronici Perasta. Međutim, sačuvane kro-

nike, biografije, rasprave pružaju nam dokaze o iznimno bogatim literarnim aktivnostima u Perastu i o tome da je pisanje bilo sastavni dio života i kulturna potreba pomorca, a ne samo privilegij visokoobrazovanih.

Kulturnom, duhovnom i religioznom ozračju grada Perasta u XVII. i XVIII. stoljeću pridonosi djelovanje barskog nadbiskupa Andrije Zmajevića, Kokoljinog mecene. Peraštani su teološko obrazovanje stjecali u Ilirskom kolegiju u Loretu i Zavodu za propagandu vjere u Rimu, a na Padovanskom sveučilištu studirali su pravo i filozofiju. Poznati su erudite Andrija Balović (1721. - 1784.), doktor teologije i Tripun Smekja (1755. - 1814.), doktor pravnih nauka. Ivan Antun Nenadić (1709. - 1784.), doktor crkvenog prava, pisac je „Nauka krstjanskog“ na narodnom, slavjenskom jeziku da bi ga razumjeli i oni manje obrazovani. O religioznosti i značaju religije u životima Peraštana potvrde nalazimo u postojanju mnogobrojne te-

F. Karačaj, Grad Perast, pogled s Veriga, akvarel, prva pol. 19. stoljeća

ološke literature koju su posjedovale u svojim kućnim bibliotekama peraške porodice, koje su profesionalno bile vezane isključivo uz pomorstvo i druge djelatnosti. Najbolji primjer za to je sačuvana biblioteka Viskovića, čiji se dobar dio sastoji od raznih izdanja: biblija, katehizama, knjigama o životima svetaca, teoloških priručnika, na latinskom i talijanskom jeziku, a koje su tiskane u Veneciji u XVI., XVII. i XVIII. stoljeću.

U duhovnom i vjerskom životu grada Perasta nalazimo jedan oblik baroknog teatra u formi crkvene drame, prikazanja i oratorija prikazivanih u crkvi sv. Nikole ili ispred crkve.

Profanu formu imale su predstave karnevalskoga mediteranskog izraza, koje su se događale na otvorenom prostoru peraškog trga. O sadržaju tih spektakala najbolje govori rukopis poznatog kap. Marka Martinovića, koji je sam osmislio scenarij za karnevalsku svečanost o pokladama 1715. s ličnostima iz

commedie dell'arte, ali i djelovima kola i pjevanja „po našem običaju“.

Duga dominacija Venecije (1420. - 1797.) donijela je utjecaje u svim oblicima života Perasta i Boke kotorske, ali se posebno u gradu Perastu osjeća trajanje i permanentno njegovanje vlastitog identiteta u jeziku, običajima, nošnji. Veliki broj peraških pisaca i pjesnika ostavili su razne forme književnog stvaralaštva na narodnom jeziku. Narodno, usmeno epsko i lirsko stvaralaštvo, posebno velik broj bugarštica, Peraštani su bilježili i sačuvali od zaborava u zbirka ma pjesama.

O načinu odijevanja i kostimima, izgledu i skupocjenim materijalima koje su nosile Peraštanke postoje mnoge arhivske vijesti iz popisa prćija peraških djevojaka i oporuka. Mnogobrojni portreti pomoraca iz Perasta iz XVII. i XVIII. st. imaju dokumentarnu vrijednost i kao autentična svjedočanstva o odijelu, perikama, nakitu, oružju. Gotovo podjednako na portretima su zastu-

Stub na trgu, poklon F. Viskovića gradu Perastu

F. Karačaj, Pogled na Verige i peraške školje, akvarel, prva pol. 19. stoljeća

pljeni kostimi oblikovani po modi baroknog vremena i tradicionalna nošnja pomoraca.

Sve navedeno samo je dio potvrda da je grad Perast pripadao krugu europske, mediteranske kulture XVII. i XVIII. stoljeća i da su historijske prilike, uspon pomorske trgovine, poduzetni duh Peraštana, junačka djela i njihova potreba da svoj dom i svoj grad uobliče po mjeri odredile tokove njegova pomorskog i kulturnog života. Uobičajeno je da se to vrijeme naziva „zlatnim dobom“ grada.

Sve ono što slijedi u njegovom življenju obilježeno je silaznom linijom. Propast Serenissime - Privedre republike Venecije 1797. godine Peraštani su obilježili simboličnim činom, koji danas živi u

memoriji naših prekomorskih susjeda Talijana. Traže od novih gospodara Austrije potvrde davno stečenih povlastica i zadržavanje velikih imanja i plemićkih titula. Poznata je činjenica da ekonomski grad Perast siromaši propadanjem brodarstva na jedra u XIX. stoljeću, ali se Peraštani još sreću kao istaknuti pomorci i sudionici pomorskih bitaka u francuskoj i austrijskoj službi. Ipak, većina poznatih peraških porodica, koje su bile nositelji pomorskog i kulturnog života grada u „zlatno doba“ napuštaju Perast ili izumiru, a ranijim zavjetima ili oporukama dio bogatstva ostavljen je crkvi ili peraškoj općini. U to vrijeme u vijećnici općine prikuplja se zbirka portreta, pergamentnih povelja i oružja, kao i u arhivu Perasta.

Dirljivi su napori Viskovića: pomorskih kapetana, visokih činovnika Austrijskog Lloyd-a i diplomata da sačuvaju kulturnu baštinu grada Perasta. U drugoj polovini XIX. stoljeća oni popravljaju ugrožene slike i uređuju stare dokumente Peraškog arhiva. Frano Visković na trgu postavlja kameni stup kao pandan stupu Zdravstvenog ureda (jednom od nekadašnjih simbola Persta), i posvećuje ga u maniri i po tradiciji starih Peraštana - *Domovini*.

Grad Perast prvih desetljeća XX. sto-

ljeća ima općinu, sud, osnovnu školu, nekoliko pansiona za turiste. Prema podacima iz 1937. u gradu Perastu su tri gostionice, pekara, slastičarnica, dvije trgovine, dvije mešnice i radionice: kovačka, zidarska, stolarska, obučarska.

Svijest o potrebi očuvanja kulturnog nasljeđa, ali i turističkog razvitka grada, iskazuje se osnivanjem „Društva za unapređenje mjesta i pro-

met stranaca“ 1928. godine. U Pravilniku tog društva kao zadatak se navodi: „popravljanje spomenika, osnivanje čitaonice i biblioteke, muzeja, pozorišta, ateljea i muzike“. Jedna od ovih ideja zaživjela je nepuno desetljeće kasnije osnivanjem Muzeja grada Perasta, koji ove godine obilježava 80 godina postojanja.

*SJEĆANJA UVAŽENOG VATERPOLSKOG POSLENIKA (17)
I ZALJUBLJENIKA U VITEŠKI VODENI POLO*

VIJEK VATERPOLA U KOTORU

Sve ono što iz moga pera bude napisano, a vezano za ovu temu, baziraće se isključivo na mom prisjećanju priča pokojnih aktera, ili, pak, mojoj participaciji u nekim dešavanjima

Piše: Dragan Đurčić,
umirovljeni vaterpolo poslenik

Izgleda da je Tijana nezasi-
ta kada je u pitanju pisanje o
vaterpolu. Opet podsjeća da je
ostalo još samo dva-tri dana.
Razmišljam: o čemu da pi-
šem? Što bi moglo biti aktuel-
no, a da se ne ponavljam? Oko
zatvorenog bazena formira se
gradilište. Obećanja ostaju
ista – od 1. oktobra kreće nor-
malan pogon! Lijepo čuti, pa
da ne kvarimo! Spomenimo i
jedan kuriozitet – novski Ja-
dran je otvorio aktuelni bazen
6. novembra 1984., utakmi-
com sa VK „Kotor“ i zatvorio
ga, pred sanaciju, u subotu,
25. marta 2017., utakmicom
sa VA „Cattaro“. Nek nam vje-
čiti rival „Jadran“ bude taličan
i neka ovo bude dobar znak!
Sa srećom u nove radne pobje-
de, pa će biti i sportskih! No,
dilema i nadalje ostaje – što je
to uvijek aktuelno i kada pro-
slavljamo uspjehe i kada se
pokunjimo zbog neuspjeha?

Koja je to skuža? Valjda pare?!
Pa, onda da pišemo na temu:

FINANSIRANJE U VIJEKU VATERPOLA U KOTORU

Ono malo povremenih ak-
tivnosti za vrijeme Kraljevine
SHS i Jugoslavije i nije pred-
stavljalo neki veći problem
kako pronaći sredstva da se
to isfinansira. Poneki gazda,
uglavnom trgovac, izvadio bi
potrebne pare iz džepa i pokrio
te sitne troškove. Koliko para,
toliko i muzike, pa i ne treba
da čudi zašto su plivačke ak-
tivnosti, kojima je pripadao i
vaterpolo, u tom periodu bile
zaista skromne.

U socijalizmu, za vrijeme
FNRJ i SFRJ, sport je, u okvi-
ru društvenih djelatnosti čiji
je zadatak bio dokazivanje
supremacije tog sistema, bio
prepoznat kao najbolji ambasa-
dor Države, uključujući i lo-
kalnu zajednicu kao njen sa-

stavni dio. U prve tri decenije,
do sredine sedamdesetih, sve
je zavisilo od sposobnosti, uti-
caja i spremnosti društveno-
političkih radnika vezanih za
sportske aktivnosti koliko će
koji sport biti finansiran, od-
nosno od kojeg će biti priori-
teta u lokalnoj DPZ (društveno
političkoj zajednici).

Sve do 1959. godine „Pri-
morac“ nije osjećao ozbiljne
probleme sa finansiranjem.
Aktivnosti, uglavnom plivač-
ke, jer su vaterpolo dometi bili
samo do nivoa ljetnjeg prven-
stva Crne Gore, uglavnom su
se samofinansirale iz klupskih
resursa. Naime, kafana „Pri-
morac“ (nekad „Dalmacija“) u
okviru ljetnjeg bazena, pod
vješt看 rukovođenjem Bora
Cicovića, ostvarivala je dovolj-
no prihoda da pokrije veći dio
troškova klupskih aktivnosti.
Ostalu siću namirivala je op-
štinska kasa.

Dolaskom Mira Ćirkovića
(krajem 1958. godine), odno-
sno procvatom vaterpolo po-
gona, nastali su i finansijski
problemi – što viši rang takmi-
čenja, to i veća bula u klup-
skom budžetu! **Usud je vater-
pola, kao nisko profitabilnog
sporta – što bolji rezultati, to
veći finansijski problemi!** Za
razliku od onih sportova gdje
dobar rezultat donosi ogromne
pare! Kako je bilo prije šest
decenija, tako je i dan današ-
nji! Srećom po kotorski sport i
afirmaciju uopšte, mi smo bili
dovoljno uporni, tvrdoglavi i
spremni da prolazimo „glavom
kroz zid“, pa su tako stigli i re-
zultati na čast i ponos i vater-
polu i Gradu!

Svaka godišnja skupština liči-
la je jedna na drugu – nesagla-
sje planova i raspoloživih sred-
stava. Kukanju nije bilo kraja!

Problemi su se usložnjavali.
U sjećanju su mi ostale naše
stalne šetnje po Pjaci od rive
– Miro bi kukao i optuživao
Upravu za nerazumijevanje
i nesposobnost. Mi smo mu,

skoro horski, odgovarali: Ti obezbijedi pare, a mi ćemo formirati najbolju i najefikasniju upravu na svijetu! Tako smo rješavali naše probleme, svjesni da pravog rješenja nema.

Kao što sam već pisao, kriza povjerenja i odnosa u Klubu kulminirala je 1975. godine.

Razumnim ponašanjem ljudi izvan vaterpola, umjesto kraja kotorskog vaterpolskog sna, doživjeli smo da su se počeli stvarati uslovi za njegovu realizaciju. I to, vjerovali ili ne, sistemskim rješenjem – formiranjem SIZ-a za fizičku kulturu!

Naravno, to nije izmislio Kotor, već je to bilo sprovođenje (ustavnog) rješenja u SFRJ – društvene djelatnosti finansirane su iz sredstava samoupravnih interesnih zajednica (SIZ) društvenih djelatnosti, kao trećeg vijeća lokalnih (opštinskih) i republičkih skupština. Za nas interesantan slučaj, SIZ fizičke kulture Opštine Kotor su činili: Vijeće davalaca usluga (sportsko-rekreativne organizacije, objedinjene u opštinski SOFK Kotor-30 delegata) i Vijeće korisnika usluga (radni ljudi igrađani Opštine Kotor-30 delegata). Zadatak davalaca usluga je bio da podnose i izvršavaju godišnje programe rada, a korisnika usluga da obezbjeđuju uslove za izvršenje tih programa (svaki zaposleni radnik u Opštini Kotor izdvajao je od svog ličnog dohotka 0.45% za djelatnost fizičke kulture). Godišnje programe, usaglašene na nivou SOFK Kotor i usvojene od strane Skupštine SIZ, potvrđivala je Skupština Opštine Kotor. Spominjanje bilo kakvih iznosa, u tadašnjim dinarima, kod današnjeg čitaoca mogao bi da izazove haos i nedoumicu, pa je bolje da to objasnim opisivanjem kotorske prakse u SIZ-u fizičke kulture:

- sportski klubovi i udruženja rekreativaca podnosili

su predloge godišnjih planova i finansijskih potraživanja SOFK Kotor, kao svojoj krovnoj asocijaciji;

- posebna komisija SOFK razmatrala je svaki pojedinačni predlog i usaglašavala sa predlagачem realan obim programa i potrebnih sredstava (kuriozitetu radi, spomenimo da je ponašanje ove komisije u odnosu na zahtjeve bilo dosta „široke ruke“, pa se tako stvarala pozitivna atmosfera razumijevanja i solidarnosti među davaocima usluga)
- od strane SOFK Kotor objedinjeni predlog programa rada i sredstava potrebnih za njegovu realizaciju razmatran je na zajedničkoj sjednici oba vijeća Skupštine SIZ-a fizičke kulture, na kojoj je bio, finansijskim planom, do u paru raspoređen svaki dinar za pojedini projekat; funkcioneri SIZ-a nisu imali pravo izmjena ovih dokumenata, već su samo mogli sa davaocima usluga dogovarati dinamiku isplate sredstava – znači: na početku godine svaki sportski kolektiv je znao sa kojim sredstvima raspolaže! A kolika su to bila sredstva? Dovoljna za komodno izvršavanje potreba svih sportskih kolektiva u Opštini, osim VK „Kotor“, kao najvećeg potrošača u kotorskom sportu, čije su potrebe bile podmirene iz ovog izvora „samo“ sa 90% traženih sredstava!
- svi davaoci usluga, prilikom podnošenja godišnjih planova, morali su da podnesu i izvještaj o sprovedenom programu za prethodnu godinu, kao i da opravdaju utrošak dodijeljenih sredstava; zakonito

korišćenje sredstava kontrolisala je SDK (služba društvenog knjigovodstva), a namjensko SOFK Kotor, dok je Opština Kotor to radila „po pravu nadzora“!

Cilj ovog kazivanja bio mi je da ukažem kako je u doba SIZ-ova kotorski sport bio skoro u potpunosti finansiran društvenim sredstvima, kao i da je bila ozbiljna kontrola namjenskog korišćenja sredstava. Da li je u tome bilo i zloupotreba? Možda i jeste, ali u blagoj formi, jer je takav čin mogao izvesti samo neko jako vješt, da ne kažem mađioničar! Teško je ovo priznati jednom deklarisanom opozicionaru koji je živio u tihoj rezistenciji prema tom sistemu, ali ne mogu pobjeći od istine da nisam sreo kvalitetniji i korektniji sistem finansiranja sporta od SIZ-ovskog! Možda nekome ovo liči na apologetiku, ali je i istina!

No vratimo se na osnovnu temu. VK „Kotor“ je bio najveći potrošač u kotorskom sportu. Trebalo je podmiriti troškove priprema i sistema takmičenja (objekata, putovanja, boravka, organizacije takmičenja) za seniorsku ekipu (savezna i međunarodna vaterpolo takmičenja), tri mlađe kategorije (republička i savezna vaterpolo takmičenja) i plivačku selekciju, lične rashode (plate prvom treneru i stipendije vaterpolistima, honorari trenerima i činovnicima), nabavke sportske opreme, školovanja kadrova, ... Sredstva dobivena od SIZ-a fizičke kulture pokrivala su cca 90% tih potreba. A ostalo, naravno, morala je da obezbijedi Uprava. Kada bi neko to smatrao problemom, uvijek smo mu citirali riječi predsjednika VSJ Milana-Gala Muškatirovića, koji je u sličnim situacijama u VSJ postavljao pitanje: „kakva smo

to mi Uprava Saveza, ako nismo u stanju obezbediti 10% potrebnih sredstava, a država nam obezbeđuje 90%!?” Znači, to mi nismo smatrali problemom. Imali smo dovoljno razumijevanja i dovoljno prijatelja da to postignemo.

Već smo naglasili da je Kotor tada živio za i sa vaterpolom i bazenom. Mi, kao uprava, osjećali smo se sigurno i zaštićeno, jer smo uživali povjerenje građana i gradskog rukovodstva. A čime smo to povjerenje stekli? Svi su znali da smo volonteri i entuzijasti. Nismo primali nikakvu naknadu za rad i striktno smo se pridržavali zakona i propisa vezanih za sportsku djelatnost. Puno nam je pomogao Društveni dogovor o statusu i primanjima vrhunskih sportista u SFRJ. Njega smo se pridržavali „kao pjan plota“, jer nam je on omogućavao da legalno isplaćujemo igrače, a njime smo pravdali i našu nespremnost da dijelimo pare izvan njegovih normi. Po tom DD svi igrači I savezne vaterpolo lige imali su pravo primanja sportista saveznog razreda (prosječna mjesečna plata u SFRJ; izvan te kategorije imali smo i sportiste internacionalnog razreda (Veselin Marković od 1979.) koji su imali pravo primanja dvije prosječne mjesečne plate u SFRJ, te zaslužne sportiste SFRJ (Zoran Gopčević od OI u Moskvi 1980. g. II mjesto; Andrija Popović od OI u Los Anđelesu 1984. g. II mjesto i Mirko Vičević od SP u Madridu 1986. g. I mjesto) po četiri prosječne mjesečne plate u SFRJ. Naravno, tome dodajmo i oduzmimo sve ono što je slijedilo iz Pravilnika o materijalnim stimulacijama u VK „Kotor“. Te stimulacije za igrače su bile „pozitivne“ 1986. godine vezano za prva mjesta na Prvenstvu i Kupu SFRJ, dok su stalno bile „negativne“ zbog

kažnjavanja od strane trenera po osnovu kršenja klupske discipline. Sve je to sprovodeno principijelno, po propisima, bez obzira na povremenu ljutnju igrača!

Blagajnik je bio pedantni, principijelni i poštenu šjor Peko Lalošević, u koga smo svi imali bezgranično povjerenje. Šjor Peko je imao nalog da svaku prispjelu fakturu isplati isti dan, ili pak naredni radni dan, ako bi to bilo izvan radnog vremena. Tako smo sticali povjerenje u Gradu. Izuzetak su bile fakture dubrovačkog „Atlasa“, koje su bile isplaćivane shodno potpisanoj Samoupravnom spotazumu između VK „Kotor“ i „Atlasa“ o međusobnoj saradnji. Kakvi su to bili specifični odnosi? „Atlas“ nam je obezbjeđivao avionske karte i smještaj i ishranu u mjestima u Jugoslaviji i inostranstvu gdje smo boravili. Kako dinamika pristizanja sredstava od SIZ-a i sponzora nije bila u potpunosti saglasna sa takmičarskom sezonom, dogovorili smo se sa „Atlasom“ da plaćamo kada imamo para, uz obračunate kamate (pozitivne ili negativne po nas) zavisno da li smo plaćali avansno ili sa kašnjenjem. Na kraju godine bi šjor Peko i ja pošli u Dubrovnik i sravnili međusobna potraživanja. Ističem, u periodu u kojem sam bio jedan od potpisnika računa (1981-1987) nismo morali da se branimo na sudu. Sve je štimalo po zakonu!

Knjigovodstvo je bilo povjerenom „Knjigovodstvenom servisu SDK“, čime smo obezbijedili maksimalno poštovanje zakona.

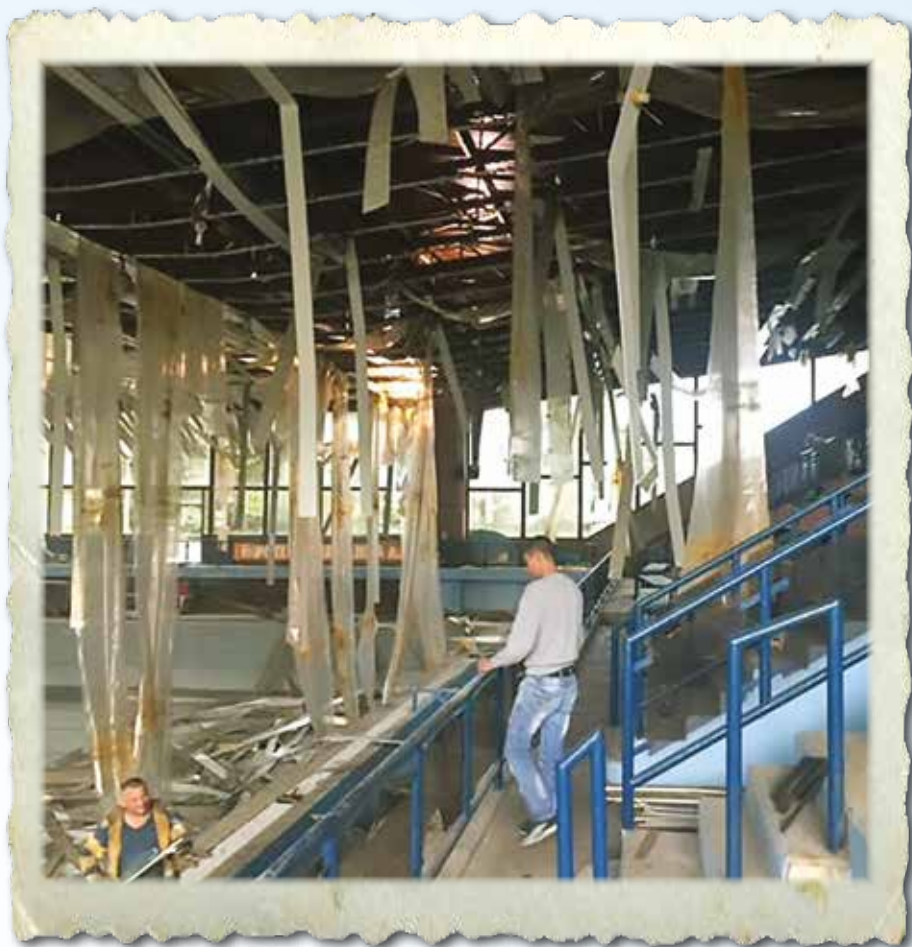
U cilju relaksacije ovog pisanja, ispričajmo i par kozerija na ovu temu iz tog perioda:

- u moju kancelariju (u „Socijalnom“ na Gurdiću) ušao je nervozno šjor Ilija Lučić, naš legendarni i vo-

ljeni banjino, spominjući sve živo onima iz Gvozdarije, koji mu nisu dali materijal bez avansnog plaćanja; nekako sam ga smirio i pošli smo zajedno na Šuranj; kada smo ušli u Gvozdariju, obratio nam se šef riječima „a vi ste iz Primorca, nema problema, vi uvijek odmah plaćate, mislili smo da ste iz fuzbala“; tako je Ilija dobio što je tražio;

- morali smo riješiti neko plaćanje, a para ni od kud; pošao sam kod direktora Banke i zamolio ga za donaciju, ili kratkoročni kredit; saslušao me i odgovorio mi „Dragane, ova Banka ne donira nikoga, jer kada bi to radila morala bi svakome u Kotor to uraditi, ali kad je vaterpolo u pitanju, moram pomoć, uostalom zajedno gradimo bazen, pa ću ti to uplatiti, ali pod uslovom da niko za to ne sazna!“, na moje pitanje kako ćemo to izvesti, savjetovao me da ja poranim ujutro u SDK, uzmem virman iz izvoda, tako da do blagajne ne stigne informacija ko je uplatilac, te da sredim sa blagajnikom kako znam i umijem; puno sam se zahvalio direktoru i ujutro poranio u SDK, iz našeg pretinca izvukao bančin virman i ponio šjor Peku izvod; nakon njegovog čuđenja što ja donosim izvod, objasnio sam mu diskreciju, a on je otpočeo za bujicom potpitanja, koja su tražila odgonetku kako knjižiti nepoznatog uplatioca; na moj predlog da upiše mene („poslao mi pare striko iz Amerike“), šjor Peko mi odgovara: „oli si poludio, Srđe je umaro prije tri godine!“ i na moj smijeh i sam se počeo smijati; tako sam se i ja upisao u donatore Kluba!

- prema dogovoru iz proljeća selektora T.M. Ćirkovića sa Vaterpolo federacijom SAD, Amerikanci su boravili avgusta 1981. g. u Dubrovniku kao sparing partner našoj Reprerentaciji pred EP u Splitu; poželjeli su da odigraju utakmicu u Kotoru i posjete Mirov grob; sa predsjednikom Opštine, tadašnjim direktorom „Jugooceanije“ dogovorili smo da ih on primi u Sali „Jugopetrola“, preuzevši obavezu da mi (Klub) obezbijedimo posluženje gostiju – ovo pišem da se istaknem kotorski čuveni verđinilizam, da ne kažem apsurdnost da pored „Jugooceanije“, „Jugopetrola“ i Opštine, VK „Kotor“ mora ispagati za prijem Amera kod predsjednika Opštine, jer to nije bilo planirano budžetom!!!
- Isprovociran našim sjedjeljkama sa sudijama u „Galionu“, čekajući zadarski autobus, jedan naš trener je počeo istraživati koliko to mi trošimo klupskih para za reprezentaciju; Peko mu je kazao da je planirani iznos reprezentacije u klubu 0 (nula dinara), a Branko iz „Galiona“ da to mi plaćamo iz džepova, što je potvrdio i direktor Mišo, a u računovodstvu „Fjorda“ nije bilo nikakvih računa; ovi naučno-istraživački radovi nisu mu se isplatili, ali su zato isprovocirali maštu na koji način mi to krademo Klub?
- istu pitalicu nije moglo da odgonetne ni novo rukovodstvo Kluba, jer je nalaz angažovane inspekcije SDK govorio da je poslovanje Kluba u skladu sa propisima, bez nepravilnosti!; tako da misterija i dalje traje; možda bi je mogli odgonetnuti forenzičari;
- Dorđe-Dokica Perišić, direktor „Centroturista“ iz Beograda, dogovorio je bio sa kap. Tončom Moškov, direktorom „Jugooceanije“ da „Centroturist“ dobije koncesiju za avio prevoz za potrebe „Jugooceanije“, pod istim uslovima pod kojim je prethodno imala sa dubrovačkim „Atlasom“, a „Centroturist“ će u tom paketu pokrivati i avionske potrebe za kotorski sport. Taj dogovor trebao je da aminuje Radnički savjet „Jugooceanije“. Na sastanku RS, jednog člana je interesovalo gdje se u tom paketu nalazi „Bokelj“, s obzirom da isti, za sprovođenje sistema takmičenja, ne koristi avio prevoz? Odgovor da se dogovor odnosi samo za usluge avio prevoza tog člana nije zadovoljio, pa je dogovor propao, odnosno kotorski sport (čitaj: u ovom slučaju samo VK „Kotor“) ostao je bez značajnog pokrića troškova sistema takmičenja. Narod bi kazao „neka komšiji krepa krava“! Ne zamjeram tom kapetanu za pokušaj obezbjeđenja pomoći „Bokelju“. Naprotiv, volim kada kotorski sport ima svoje odvjetnike u svim prilikama. Samo me, u ovom slučaju, intrigira pitanje: da li je g-din kapetan znao da su sredstva SD „Kotor“, ostvarena od tombole koju je organizovao u periodu od 1981-1983. g., isključivo na podmirenje duga FK „Bokelj“ po osnovu sudske odluke o namirenju sredstava za neplaćeni porez u godinama kada je „Bokelj“ bio član II savezne lige? Ili je, pak, smatrao da solidarnost u kotorskom sportu ne treba biti višesmjerna!? Ovo pitanje je, nažalost, i dan današnji aktuelno!
- Nisam objasnio kako smo mi (VK „Kotor“) namirivali nedostajućih 10% u godišnjem budžetu. Rekao sam samo uz pomoć prijatelja! Tačno! No, sada mi padaju na pamet i neki drugi izvori, koji su tada morali biti tajni, a koji protokom vremena dobijaju drugi značaj. Već sam kazao da nam je knjigovodstvo vodio Knjigovodstveni servis pri SDK. Pri usvajanju Završnog računa za 1980. godinu, pojavila se stavka gubitka od 40 miliona din (10,000 USA \$), za koju niko nije znao osnov. Ne dugujemo nikome ništa, niti od koga ne potražujemo ništa, nemamo osnovnih sredstava, samim tim ni amortizacije, na žiro računu 31.12.1980. par stotina dinara – pa odakle gubitak? Šef KS SDK je izričit: jest da ga nema faktički, ali ga ima knjigovodstveno, pa treba napraviti sanacioni plan za njegovo pokriće! Tako je i bilo - napravili smo fiktivni sanacioni plan, pare su ležale na žiro računu kluba i tako nam obezbjeđivale likvidnost, što uopšte nije bilo loše. Samo je trebalo shvatiti tu lekciju i koristiti je! U dobroj vjeri da mi ova čakula neće poći na loše, ispričaću Vam kako je CK SKCG, ni kriv ni dužan, u nekoliko navrata „pomogao“ VK „Kotor“. U stvari, to je bila igra žiro računa! Ž.r. VK „Kotor“ je bio 20700-678-180, a ž.r. CK SKCG 20100-678-180 (za mlađe da pojasnimo: „20100“ je bio broj Filijale SDK u Titogradu, a „20700“ u Kotoru; grupacija „678“ je predstavljala društvene organizacije; „180“ je bio broj računa VK „Kotor“ (kod kotorske filijale), odnosno CK SKCG

(kod titogradske filijale). Partijska članarina se ubirala preko opštinskih komiteta, a izvjesni njen procenat su opštinski komiteti uplaćivali Centralnom komitetu Saveza komunista Crne Gore u Titogradu. Kotorska filijala SDK pokrivala je bokeške opštine, pa nije bilo čudno da neki činovnik u bokeškim institucijama po inerciji virmane piše na broj kotorske filijale. E, da ne dužim, u nekoliko navrata dio članarine skupljene u OK Tivat bio je uplaćivan na broj 20700-678-180 (VK „Kotor“), umjesto na broj 20100-678-180 (CK SKCG). Kad je šjor Peko to ukopčao, uhvatio se za glavu i pitao me „crni Dragane, što ćemo sa ovim parama“, a ja mu odgovo-

rio „sklonite ih sa strane, pa ako reaguju vrat ćemo ih u Tivat, a ako niko ne do kraja godine, proknjižićemo ih kao naš prihod“; Pekove riječi „vidim ja da ćeš me uvalit u karaklak“, ispratio sam komentarom „partijski nas ne mogu goniti, jer nismo članovi, a onima u crkvenu opštinu neće biti mrzno!“ Naravno da niko nije reagovao. Ali im je falilo para? Ovakav prihod smo ostvarili tri puta!

Naravno, ovakvom „el doradu“ morao je doći kraj. Prvi korak u nestajanje SIZ-ova bila je „relaksacija“ ingerencija njihovih skupština i jačanje moći odgovornih činovnika. Programi su zamijenjeni VIP-om („veze i poznanstvo“), stvorili su se uslovi za AB revoluci-

ju, zaratili smo, iz socijalizma prešli u „tranziciju“ i doživjeli ono što i danas preživljavamo.

Bog me zaštitio, stavlajući me izvan tih tokova, o kojima, u stvari, ne mogu ni da svjedočim, jer o tome, zaista, pojma nemam. Naročito kako se finansira sport? Ima li sistema, ili je sve prepušteno po sistemu kako se može? Ko i što stoji iza sporta uopšte, a posebno vrhunskog? Posebno me intrigira činjenica da je u ovakvim uslovima „Primorac“ bio najbolji u Evropi! Kako? Da li sada plaća cijenu tog trofeja? Što treba uraditi da bi se stalo na stabilne noge? Pitanjima nikada kraja. Premnogo bi bilo i za pametnije glave, nego što je moja.

Zato, kao vaterpolo radnik, zahvalan sam svakome ko i cenat da za vaterpolo!

S druge strane, svjestan sam da sam činjenjem i nečinjenjem (najviše ćutanjem) sudionik ovog haosa, a ponekad i beznađa u kome se sada nalazi vrhunski sport. Neka nam je Bog na pomoć! Sistem, iza koga bih se sakrio, zaista ne vidim!

Ukoliko ovo pisanje izaziva pažnju čitatelja, apelujem na sve vaterpolo poslenike da sa svojim prilozima doprinesu stvaranju objektivnije slike o Vijeku vaterpola u Kotoru. Dosta smo dobili od vaterpola, pa mu nešto moramo i vratiti! Molim Vas!

P.S.

Dok završavam ovaj prilog, prati me velika buka na bazenu – došli su, napokon radnici i skidaju plafon! Nadajmo se da će pojačati tempo i da ćemo slaviti u vodi 1. oktobra, naravno ove godine!

(Po želji autora, tekst nije lektoriran.)

PRČANJSKI JEDRENJACI U ZBIRCI SLIKA ŽUPNE CRKVE ROĐENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE U PRČANJU

(7)

Piše: Željko Brguljan

Župna zbirka crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Prčanju (u narodu zvane Mala Gospa, a popularno Bogorodičin hram) nepresušan je izvor vrijednih i zanimljivih likovnih radova, crnogorskih, srpskih i hrvatskih autora, ali i onih iz drugih europskih zemalja, pa i s drugih kontinenata. Istražujući već niz godina, nastojimo obraditi i objaviti pojedine dijelove ove kompleksne zbirke kako bi se konačno profilirala kao povijesno konzistentna cjelina i postala vrijedan izvor podataka svim istraživačima kulturne baštine Boke kotorske.

Neki dijelovi ove bogate kolekcije, koja je skupljena velikodušnošću mještana, a ponajprije velikim entuzijazmom i trudom pokojnoga prčanjskog župnika don Nika Lukovića, imaju osim likovne i

znatnu povijesnu vrijednost. Takav je primjer zbirke maritimnog slikarstva – portreta brodova (jedrenjaka i parobroda) koji su pripadali prčanjskim brodovlasnicima ili su njima zapovijedali ovdašnji kapetani, a koja nam otkriva dio pomorske prošlosti Prčanja kao značajnoga pomorsko-trgovačkoga centra Boke kotorske i južnoga Jadrana tijekom 18. st., a posebno 19. stoljeća kojem pripada i većina radova zbirke.

Kako bi šira javnost mogla biti upoznata sa slikama brodova prčanjske zbirke (a objavljeni su u dvojezičnom izdanju istog autora, naziva: *Na granici mora i neba/At the Border of Sea and Sky*, u izdanju izdavačke kuće „Gospe od Škrpjela“ iz Perasta), odlučili smo ih prezentirati i ovim serijalom u *Hrvatskome glasniku*.

Bark *Giurko*

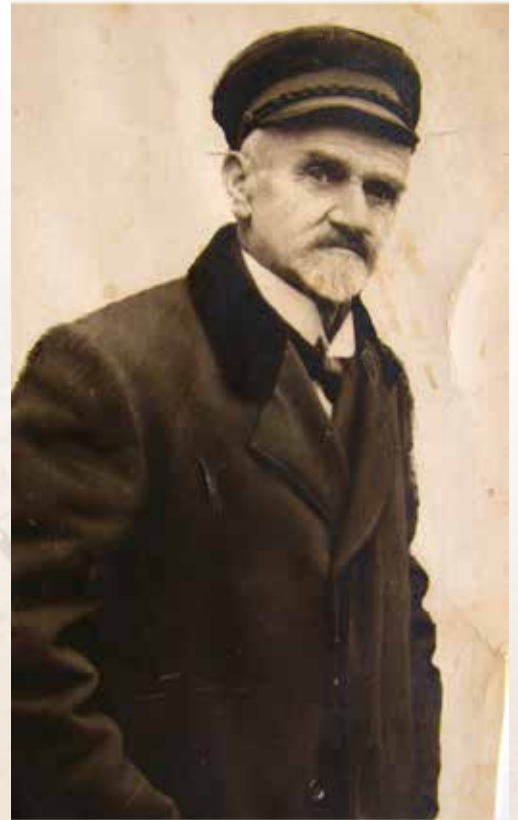
Kronološki posljednji rad slikara brodova Bazija Ivankovića u prčanjskoj župnoj zbirci je platno *Bark Giurko* iz 1892. godine. Uz donji rub slike je zapisano: „*Giurko*“ *Com.^{to} dal Cap.^{no} Vincenzo Damianovich*, što nedvojbeno upućuje na činjenicu da je prčanjski kapetan Vicko Damjanović, kao zapovjednik barka *Giurko*, naručilatelj njegova portreta, kojega je njegov nasljednik dr. Tripo Raffaelli darovao prčanjskoj župnoj crkvi. Treba napomenuti da postoji još jedan, iznimno kvalitetan portret istog barka koji je Ivanković naslikao osam godina ranije (1884.), u vrijeme kada je brodom zapovijedao dobrotski kapetan Božo Petričević, a čuva se kod kapetanovih potomaka u Zagrebu.

Bark *Giurko*, nosivosti 623 tone, sagrađen je 1870. u brodogradilištu „San Lorenzo“ kraj Trsta. Vlasnici su bili dobrotski kapetani Petar Tripković nastanjen u Odessi (10 k), Aleksandar Tripković nastanjen u Mariupolu (10 k) i Antun Kamenarović iz Dobrote (4 k). Dvije godine kasnije zabilježena mu je smanjena nosivost od 517 tona. Od 1879. vlasnici su mu Petar (14 k) i Aleksandar (10 k) Tripković, a od 1887. u potpunom je vlasništvu Aleksandra Tripkovića (24 k). Godine 1889. prelazi u vlasništvo kap. Ivana Žige nastanjenog u Veneciji, a 1893. preuzimaju ga njegovi nasljednici. *Giurkom* su zapovijedali kapetani Anton Kamenarović, Špiro Dabinović, Mati-

ja Dobrilović, Božo Petričević i Anton Radoničić (svi iz Dobrote), Vicko Damjanović (iz Prčanja), Marko Žiga (iz Stoliva) te Anto Jakobović i Tomo Perović. Demoliran je u listopadu 1895. godine.

Postav slike je tipično Ivankovićev – središnji dio zauzima bark slikan s boka koji plovi punim jedrima. U daljini, lijevo i desno od *Giurka*, plove po jedan bark, oba prema promatraču. Zadnji plan ispunjen je sivim obrisima visokih obala. Na srednjem jarbolu jedrenjaka razvijena je zastava s imenom broda, na krmenom vihore signalne zastavice, a nad sošnikom državni austro-ugarski stijeg. Na palubi se bjelinom ističu čamci za spašavanje i kabine u koje se očigledno povukla posada jer je na palubi samo *timunijer* za kormilom. Na slici je posebno dojmljivo more, naslikano s velikim umijećem pa gotovo da čutimo ozon koji se diže nad zapjenjenom površinom. Nebo je vedro i puno svjetla koje

oživljava ploveći bark, osobito njegovo osunčano jedrilje.

Kap. Vicko Damjanović, zapovjednik barka *Giurko*

Bark Giurko

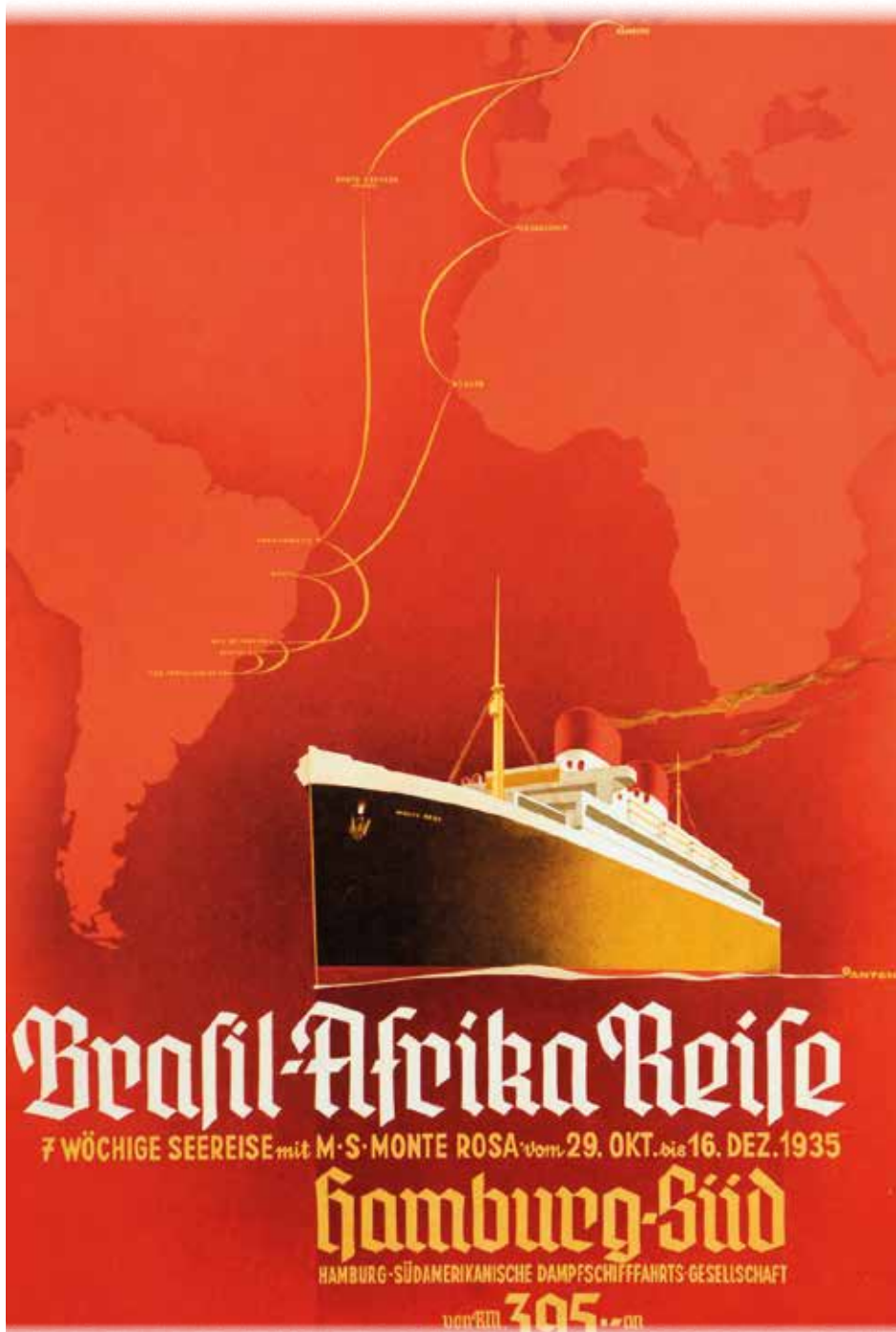
MONTE ROSA

Ostao je zabilježen u našim kronikama kao jedan od prvih brodova koji su na kružnim putovanjima doveli u Kotor više od tisuću putnika.

Piše:
Neven Jerković

Boku kotorsku je na plovidbi započetoj u Londonu 18. travnja 1937. posjetio veliki njemački transatlantik MONTE ROSA. Ostao je zabilježen u našim kronikama kao jedan od prvih brodova koji su na kružnim putovanjima doveli u Kotor više od tisuću putnika. MONTE ROSA je tom prigodom posjetio još i Genovu, Napulj, Bejrut, Haifu, Port Said, Krf i Veneciju da bi se 12. svibnja ponovo vratio u polaznu londonsku luku Tilbury. Bazna cijena ovoga gotovo jednomjesečnog luksuznog putovanja iznosila je 23 (tadašnje) britanske funte po osobi.

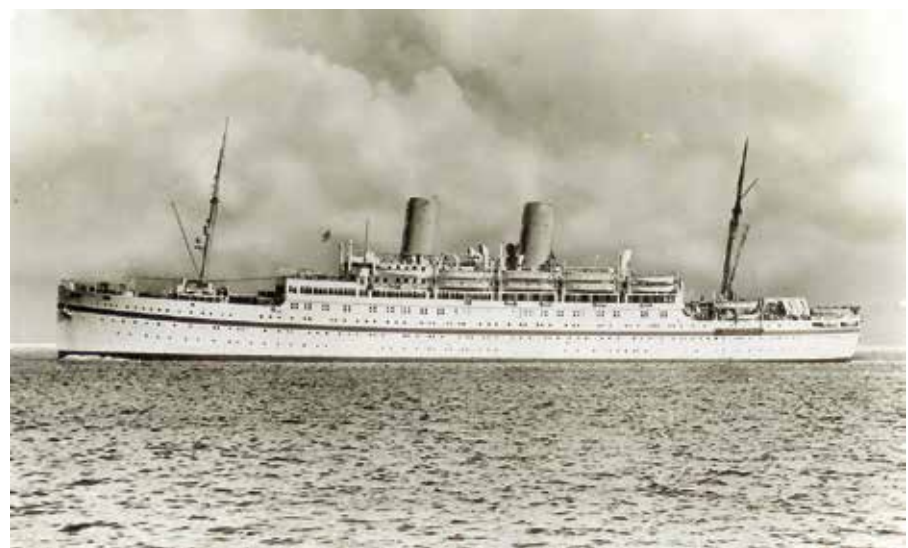
Sa navoza hamburškog brodogradilišta Blohm und Voss porinuta je u more početkom prosinca 1930. no-

vogradnja 492, posljednja iz serije od pet jednakih brodova klase Monte za naručitelja Hamburg-Suedamerikanische Dampfschiffahrtsgesellschaft. Kršten je imenom MONTE ROSA, da bi već 21. ožujka sljedeće godine zaplovio na svoje prvo putovanje prema lukama ušća rijeke La Plate. Nešto ranije su na istim navozima sagrađeni njegovi blizanci MONTE SARMIENTO, MONTE OLVIA, MONTE CERVANTES i MONTE PASCOAL, svi namijenjeni za održavanje putničko teretnih linija iz njemačkih luka prema Južnoj Americi. Bili su to brodovi od 13882 GT, dugi 160 metara i koji su na svojim palubama mogli prihvatiti 1372 putnika. Četiri MAN diesel glavna pogonska stroja ukupne snage 7000 KS omogućavali su im plovidbu brzinom od 14 čvorova.

Nažalost, nisu na ovoj pruži doživjeli dugo zajedno ploviti jer se 1930. MONTE CERVANTES nasukao kod obala Ognjene Zemlje a potom brzo i potonuo. Ostala su četiri broda početkom Drugog svjetskog rata rekvirirani za potrebe ratnog stroja Trećeg Reicha, pa je prvo MONTE SARMIENTO u zračnim napadima na Kiel potonuo 1942., a na istom mjestu i na isti način je 1945. stradao i MONTE OLVIA. U Wilhelmshavenu je 1944. u avionskom napadu potonuo MONTE PASCOAL.

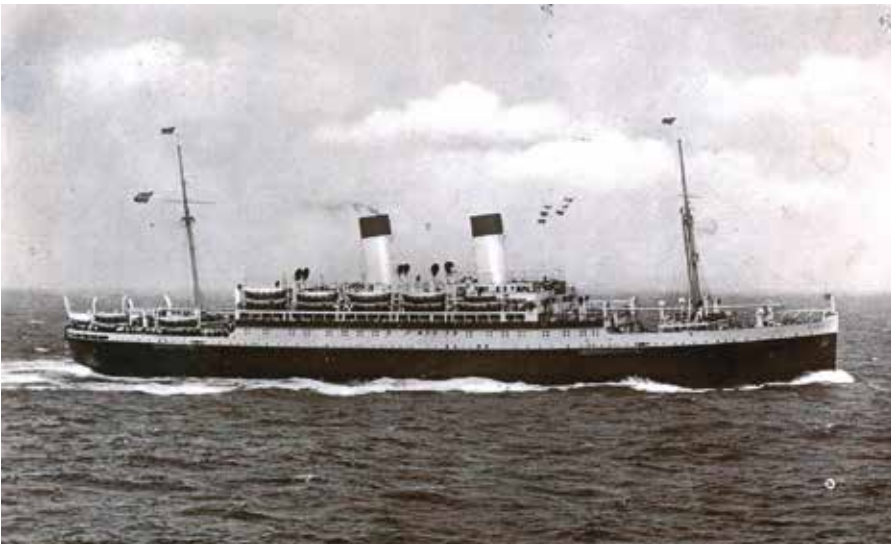
Tako je rat preživio samo MONTE ROSA, kojeg su kao ratni plijen 1945. u Kielu preuzeli Englezi i dali mu novo ime EMPIRE WINDRUSH. A prije rata, nakon transatlantskih plovidbi, brod je neko vrijeme bio uposlen na kružnim putovanjima istaknutih članova vladajuće njemačke Nacionalsocijalističke stranke, na kojima je tako uspio jednom doputovati u Boku kotorsku

Empire Windrush

Monte Pascoal

Monte Sarmiento

a dva puta i u Dubrovnik. U ratu je preuređen u brod bolnicu za smještaj 2352 ranjenika i 273 člana medicinskog osoblja.

Nakon što je u South Shireltsu potpuno rekonstruiran, EMPIRE WINDRUSH je zaplovio prema britanskim

karipskim otocima. U Veliku Britaniju je 1948. dovezao prvu veću skupinu emigranta iz Jamaike čime je i simbolično započela nova imigracijska politika britanske vlade koja će kasnije u potpunosti promijeniti multietničku sliku Ujedinjenog Kraljevstva.

EMPIRE WINDRUSH uglavnom plovi za potrebe britanske Vlade, a povremeno i ratne mornarice. U jednoj takvoj plovidbi u veljači 1954. iz japanske Yokohame, prevozeći oko 1500 ranjenika sa korejskog ratišta preko Sueza za Southampton, u strojarnici je izbio požar. Brod se u tom trenutku nalazio nedaleko alžirskih obala. U pomoć su mu priskočili pripadnici francuske kolonijalne vojske i lokalno stanovništvo koje je sa plamtećeg broda ubrzo uspješno evakuirati sve putnike i članove posade. Britanski razarač HMS SAINTES je preuzeo u tegalj brod koji je još gorio te ga pokušao odvući do Gibraltara. Nažalost, nije uspio, jer je EMPIRE WINDRUSH na samo 32 milje do odredišta u zoru 30. ožujka 1954. potonuo na morsko dno. Tako je svih pet brodova blizanaca serije Monte doživjelo istu sudbinu i tragično završilo svoje plovidbe na dnu mora.

Monte Rosa

SERIJAL GRBOVI (2)

KOTORSKE VLASTELE XIV VIJEKA

Piše:
Jovan J. Martinović

Za istoriju grada Kotora tokom prve polovine XIV vijeka neicrpno vrelo podataka čini prva, zapravo najstarija sačuvana knjiga kotorske notarske kancelarije od 1326 -1335. godine, te druga knjiga isprava za 1329. i period od 1332 - 1337. godine.

Ove dvije knjige, preklapajući se djelimično, pokrivaju razdoblje od 1326. do 1337. godine, a sadrže svaka po osam svešćica razne debljine, koje su ispivali zakleti gradski notari.

Sadržaj notarskih isprava je izuzetno raznovrstan i zahvata sve oblasti života i društva srednjovjekovnog Kotora. Zapravo su ti unesci minijturni isječci svakodnevnog života visoko razvijene gradske komune Kotora u jednom relativno ogra-

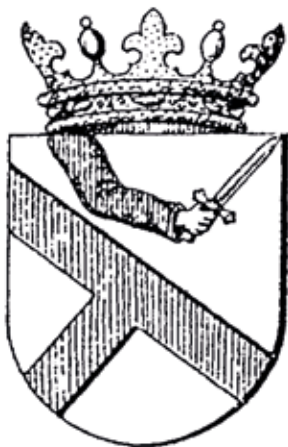
ničenom periodu, nešto poput kockica mozaika koje je moguće složiti u suvisle cjeline, kako bi se dobila jedinstvena i višeslojna slika života svih staleža kotorskog društva.

Podaci za plemićke porodice Kotora dobijeni su pažljivim čitanjem originalnih latinskih tekstova notarskih unesaka u kojima se kriju brojni podaci o svim vidovima aktivnosti za svakog pojedinog člana roda, te o rodbinskim odnosima i stepenu srodstva među članovima pojedinih porodica, na osnovu čega su izrađena rodoslovna stabla.

Takođe su doneseni i heraldički simboli, grbovi tih porodica sa opisima i grafički prikazanim bojama, te sa fotosima pojedinih sačuvanih primjeraka.

ABRAM (ABRAE, ABRAHE)

Jireček na dva mjesta daje podatke o porodici Abram i to: »Abraham, patricijska porodica Abram, Abrae, Habraham u Kotoru u XIV vijeku; Abram, (Abraam, Abrae, de Habraham, Habraham) u XIV vijeku patricijska porodica u Baru i Kotoru, naseljena i u Dubrovniku«. Njihov grb nije sačuvan u Kotoru osim u bivšoj zbirci

goli mač pozlaćenog balčaka, vrhom upravljenu u desni gornji ugao štita.

Tokom posmatranog perioda 1326 - 1337. godine u gradu Kotoru žive sljedeći članovi ovoga roda: Grube(o) Matijin, opat i rektor crkve Sv. Marije od rijeke i Sv. Martina; Matej Matijin, poznati privrednik, oženjen Jelenom, kćerkom Rade i pok. Draga Markova Bazilio (Drago); Mice Matijin, oženjen izvjesnom Marom, a njihova kćerka Stane bila je udata za Gruba Palmnog Strugonju; Nuce Matijina, možda udata za Nikolu, sina majstora Tomazija, te neimenovana sestra monahinja, pomenuta samo u testamentu Grube Matijinog.

Prema podacima iz notarskih knjiga perioda 1326 - 1337. godine o malom aristokratskom rodu Abra, pa bi se moglo uspostaviti sljedeće genealoško stablo:

Bokeljske mornarice.

Polje štita je srebrne boje. Preko polja stoji kosi (andrejevski) krst crvene boje, kome nedostaje gornji desni krak. U gornjoj desnoj polovini štita desna ruka obučena u crveni rukav drži

MATIJA			
GRUBO opat i rektor Sv. Marije i Sv. Martina	MATEJ žena Jelena, kćerka Rade i p. Draga Markova Bazilio (Drago)	+ MICE žena Mare kćerka Stane udata za Gruba p. Palme Strugonje	Nuce sestra monahinja kćerka

(Po želji autora, tekst nije lektoriran.)

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država Hrvatske i Crne Gore

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe.

Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

ČASOPIS MOŽETE PRONAĆI:

- U katedrali sv. Tripuna u Kotoru
- U uredu HGD CG
- U Tivtu kod Andrije Krstovića

Tiskanje časopisa potpomogli:

* FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA

* DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA

* TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA

* DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN HRVATSKE

MEDIJSKI PARTNERI

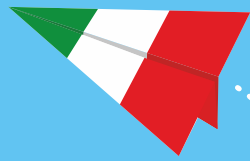
99,0 MHz i 95,3 MHz

LOKALNI JAVNI EMITER RADIO KOTOR

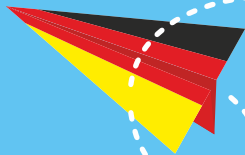
S ponosom nosimo ime svoga grada!

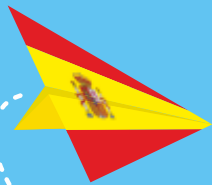

Croatia Airlines
Rim
Venecija
Vueling
Rim
Volotea
Venecija
easyJet
Milano

Izravni letovi iz Dubrovnika!

Croatia Airlines
Düsseldorf
Frankfurt
Lufthansa
Frankfurt
München
Eurowings
Berlin
Düsseldorf
Hamburg
Hannover
Stuttgart
EasyJet
Berlin
Air Berlin
Düsseldorf
Transavia München

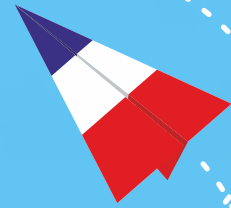
easyJet
Edinburgh
London
Bristol
British Airways
London
Monarch
Birmingham
London
Jet2.com
Belfast
Edinburgh
Leeds
Manchester
Newcastle
Nottingham
Norwegian
London
Thompson Airways
Bristol
Glasgow
London
Manchester
Newcastle
Birmingham

Vueling
Barcelona
Iberia
Madrid
Norwegian
Barcelona
Madrid

SAS
Kopenhagen
Oslo
Stockholm
Norwegian
Bergen
Helsinki
Kopenhagen
Oslo
Stavanger
Stockholm
Trondheim
Finnair
Helsinki

Croatia Airlines
Pariz
Nica
easyJet
Lyon
Pariz
Toulouse
Volotea
Bordeaux
Nantes
Marseille
Transavia France
Pariz

DUBROVNIK AIRPORT
ZRAČNA LUKA DUBROVNIK

☎ headoffice@airport-dubrovnik.hr / ☎ +385 (0) 20 773 100 / ☎ +385 (0) 20 773 322

**Ledo Pizze
opasno dobre!**

NOVO!

PIZZETE
Esrnka Sir

www.ledo.hr

ZG

CROATIA
Full of life

ZAGREB

GRAD KULTURE / CITY OF CULTURE

pogledajte poslušajte osjetite / see listen feel

ISKORISTITE
MOGUĆNOSTI
KOJE VAM PRUŽA
ZAGREB CARD

USE THE
POSSIBILITIES
OFFERED BY
ZAGREB CARD

tel. + 385 (0)1 481 40 51

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA
ZAGREB TOURIST BOARD

infozagreb.hr